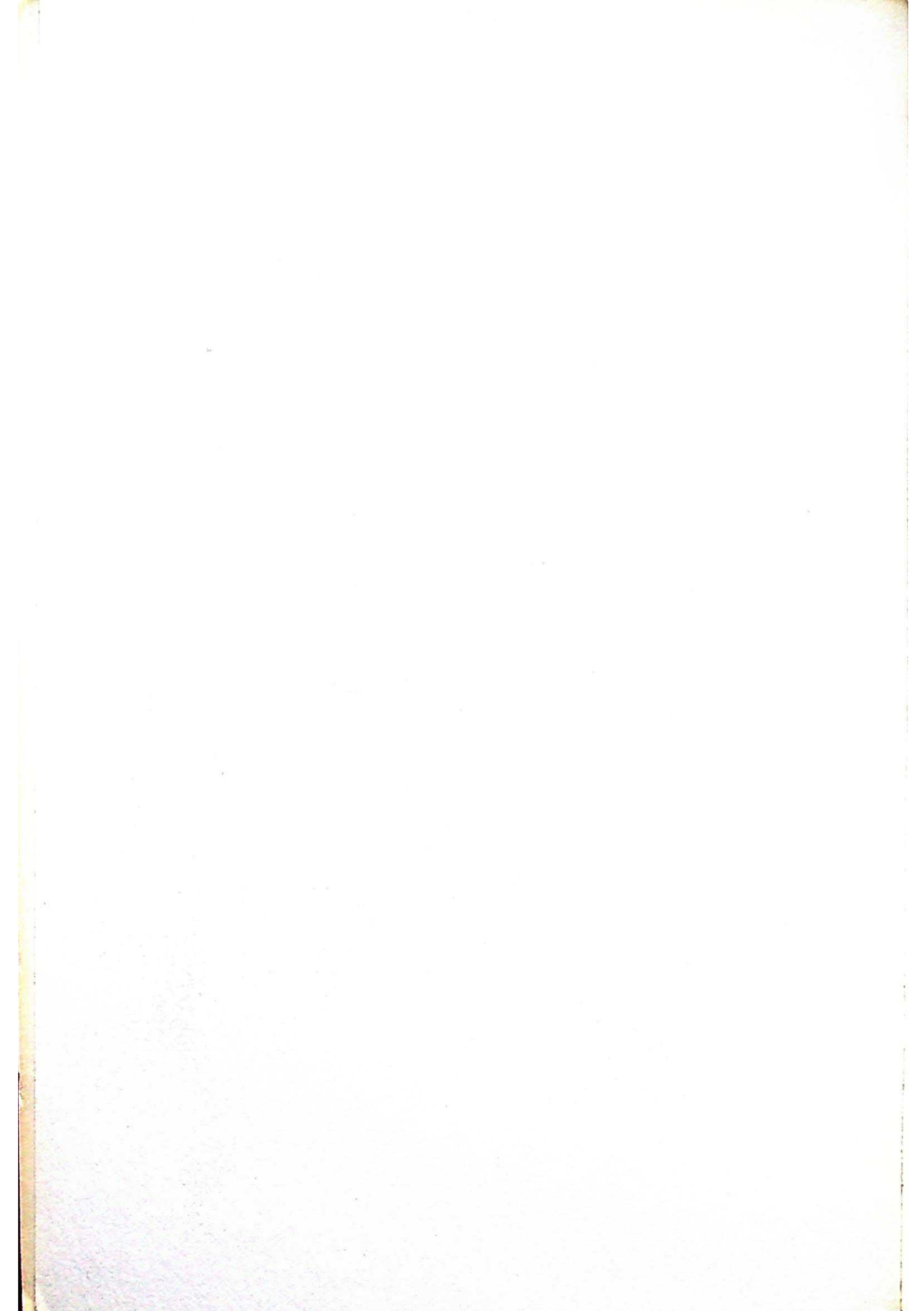

MinisterievanPropaganda.org

de oktober-
REVOLUTIE
toen en nu

DE OKTOBER-REVOLUTIE TOEN EN NU

UITGEVERIJ PEGASUS - AMSTERDAM 1967

AAN DEZE UITGAVE WERD MEDEGEWERKT DOOR
W. KREMER, G. MAAS, J. WOLFF EN M. BAKKER

Ter inleiding

Op 7 november 1917 werd in Petrograd, de Russische hoofdstad, door een revolutionaire beweging de zittende regering ten val gebracht en de Unie van Socialistische Sowjet-Republieken uitgeroepen.

Voor de tweede keer in de menselijke geschiedenis stootte een proletarische beweging een regiem van kapitalistische uitbuiting omver en verving het door de heerschappij van de arbeidersklasse.

De Commune van Parijs had in 1871 de harten van de uitgebuite werkers verlicht.

Zeventig dagen had ze geduurd, toen was ze in een onbeschrijflijk bloedbad ten onder gegaan.

De hemelbestormers aan het andere uiteinde van Europa, die een halve eeuw later hun socialistische republiek zouden vestigen, waren van dezelfde heldenmoed en zelfverloochening vervuld als de Communards, ze zouden ook door een zelfde zee van bloed en tranen gaan.

Maar hun werk hield stand.

Vijftig jaar lang, onder de moeilijkst denkbare omstandigheden, hebben zij bewezen dat het socialisme geen droom is van machteloze idealisten, maar dat het bestaan kan en dat het werkt.

Uit onze wereld is het socialisme niet meer weg te denken. En overal wint de overtuiging veld dat de wereld van morgen in haar geheel socialistisch zal zijn, dat de grote droom

van de mensheid, een aarde zonder gebrek, uitbuiting en oorlog, eenmaal werkelijkheid zal worden.

Ieder volk zal op zijn eigen wijze en in zijn eigen omstandigheden het voorbeeld van de Oktober-revolutie navolgen.

Op zijn eigen wijze...

Daarvoor is onmisbaar dat men kennis neemt van wat vóór, tijdens en na de revolutie in Rusland gebeurde.

Dat men weet wat in dit grootse gebeuren een algemeen karakter had, en wat typisch Russisch was.

De bijdragen die hier volgen, geschreven ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van de Oktober-revolutie, willen tot deze studie een bijdrage vormen.

Rusland vóór de revolutie

Het is zelfs voor bejaarde Nederlanders, die het begin van onze eeuw nog bewust hebben meegemaakt en de herinnering daarvan meedragen, zogoed als onmogelijk om zich het Rusland van die tijd voor te stellen.

In bijna geen enkel opzicht was dit land te vergelijken met de staten van West-Europa van die tijd.

In het Westen was de moderne kapitalistische ontwikkeling reeds lang gaande; er lag een onafzienbare kloof tussen de middeleeuwse feodaliteit en de werkelijkheid van het ogenblik.

In Rusland leefden in vele opzichten de Middeleeuwen nog voort.

Het was een staat die meer deed denken aan sommige sjeikdoms en door plunderende potentaten overheerste landen zoals die nu nog bestaan in Azië, Afrika of Latijns

Amerika, dan aan andere Europese landen waar, al was het dan in veel te geringe mate, de volkeren als geheel hadden gedeeld in de eeuwenlange ontwikkeling en beschaving.

Daardoor was er misschien ook geen land ter wereld, waar de maatschappelijke tegenstellingen zo ten hemel schreiend waren als juist in het Rusland van die dagen.

Er zijn statistieken bekend uit het jaar 1905. Ze laten zien dat driekwart van de bevolking uit boeren bestond.

Maar van de grond was bijna 40% – en dat zeker niet de slechtste – in handen van de tsaar en zijn familie.

Een handvol edelen en kooplieden bezaten net zoveel als ongeveer 10 miljoen boerengezinnen bij elkaar – beide groepen ongeveer 20% van de totale grond –, terwijl de rest aan steden en vooral aan grote boeren toebehoorde.

De armoede onder de boeren, die voor meer dan 95% nooit enig onderwijs hadden genoten en lezen noch schrijven konden, was ontstellend.

Eenmaal hield in de Doema, een soort college voor vrijblijvende adviezen aan de tsaar, een medicus een rede waarin hij betoogde dat het voorkomen van wandluizen in boerenwoningen een zeker teken van welvarendheid was. Immers, in een der gouvernementen was bij een onderzoek gebleken dat in 10% van de hutten dit ongedierte afwezig was, klaarblijkelijk omdat zelfs dat er niets te vreten kon vinden.

Een ander onderzoek leerde dat een boerengezin voor zijn levensonderhoud, kerkelijke verplichtingen, belastingen etc. minimaal 48,83 roebel per jaar nodig had, terwijl het inkomen over die tijd niet meer dan 33,68 roebel bedroeg: de opbrengst van de 3,5 hectare die het gemiddelde boerenbedrijfje groot was.

De toestanden op het platteland werden totaal onverdraaglijk als de oogsten slecht uitvielen, zoals in het begin van deze eeuw minstens om het andere jaar het geval was.

Dan trokken de hongerige boeren bij drommen naar de steden om te trachten daar een maagvulling bij elkaar te verdienen of te bedelen; anderen besloten het land te verlaten en elders hun geluk te beproeven.

Tussen 1900 en 1910 verlieten anderhalf miljoen Russen hun geboortegrond. Veelal was Amerika het land waar men een nieuw leven trachtte te beginnen.

In de tweede helft van de vorige eeuw was op het platteland de lijfeigenschap opgeheven (spraken wij ten onrechte van een gelijkenis met de Middeleeuwen? Delen van Nederland hebben dit systeem zelfs in die donkere tijden niet gekend). Een vervolg op deze maatregel was, dat een einde werd gemaakt aan de oude agrarische dorpsgemeenschappen, wier grondbezit in het verleden regelmatig onder de boeren herverdeeld werd.

De liquidatie van de dorpsgemeenschappen bracht bij de bittere armoede die er onder de plattelandsbevolking heerste, met zich mee dat adel en grote boeren (de 'koelakken') zich steeds meer met grond konden verrijken.

Voor de armen kwam de katastrofe hierdoor alleen nog maar dichterbij. De officiële cijfers laten zien dat in die eerste jaren van de twintigste eeuw het bezit aan vee stelselmatig en snel afnam.

De miljoenen, die jaarlijks door het platteland werden uitgestoten, kwamen overal terecht: in de emigratie en bij de prostitutie, in het leger of in bedelaarsbenden.

Maar de overgrote massa zocht werk in de fabrieken die

in de grote steden in snel tempo verrezen en werd proletariër.

In Petrograd, Moskou, Kiew, Bakoe en een reeks andere steden leefden zij bij honderden opeengepakt in woonkazernes.

Bij tienduizenden werkten zij 11, 12 uur of langer in ongezonde fabrieken, bij duizenden stonden zij voor de fabriekspoorten te wachten of er misschien werk voor hen zou komen.

Voor de fabrieksbezitters was dit een eldorado.

De ongeletterde, uitgehongerde stakkers die bereid waren alles aan te pakken voor een hap eten, vormden een voortdurende bedreiging tegen hen die werkten en die verkorting van de arbeidsdag, verhoging van het loon en verbetering van de werkomstandigheden eisten.

De lijfeigenschap op het land was afgelopen, maar wat er in de fabrieken voor in de plaats kwam, was nauwelijks beter.

Trouwens, hoezeer de ideeën van de lijfeigenschap nog doorwerkten in de geesten der bezitters blijkt wel uit het feit dat er officiële tabellen bestonden, die aangaven wat de prijs was van een lichamelijk letsel dat een arbeider in de fabriek opdeed. Bij een verlies van beide ogen ontving de ongelukkige een afkoopsom van 100 roebel, voor één oog 35 roebel, bij verlies van het gehoor 50 roebel en bij verlies van het spraakvermogen 40 roebel.

Als een arbeider een jaar bij een ondernemer gewerkt had, kon hij wat de laatste betreft beide zijn ogen, zijn gehoor en zijn spraak verliezen – de ondernemer had in dat jaar meer verdiend aan het slachtoffer dan het hem door al die verminkingen zou gekost hebben.

Volkerengevangenis

Niet alleen doordat de wandluis er als welstandsnorm gold onderscheidde het Rusland van het begin dezer eeuw zich van andere staten.

Dat was ook doordat het, wat Lenin eens zeer beeldend noemde, een volkerengevangenis was.

In de loop der jaren had, vanuit het eigenlijke Rusland, het tsarendom het ene buurvolk na het andere aan zich onderworpen en aan het eigen rijk gehecht, zonder dat de betrokken volkeren over enigerlei eigen rechten beschikten. Finnen, Polen, maar ook Oekraïners, Georgiërs en tal van Aziatische volkeren leefden als tweederangsburgers onder het toch al zware tsaristische juk.

Zij vormden een meerderheid van de inwoners van het rijk, met een minimum aan rechten. Zelfs hun taal moest wijken voor die van de Russische meesters.

Bijzonder zwaar waren de vervolgingen van de joden, die als altijd in barbaarse landen en streken moesten dienen als bliksemafleider, op elk moment dat het volk begon te morren tegen zijn onderdrukkers.

De pogroms, beestachtig wrede vervolgingen die over heel de wereld berucht waren, maakten hun leven bij voortduring tot een hel.

Een van de hevigste pogromgolven vond plaats tijdens de opkomst van de massale revolutionaire beweging van 1905-1907. In november 1905 kwamen er in verschillende plaatsen in het land binnen één week honderd voor, waarbij 3000 mensen gedood en 10.000 gewond werden.

In de stad Odessa woedde een ware furie, die 500 slachtoffers maakte en waarbij 1500 huizen werden geplunderd. Later kwam aan het licht dat deze vervolgingen direct

door de politie en legerofficieren waren georganiseerd, onder de persoonlijke bescherming van de tsaar.

Nationale onderdrukking en jodenvervolgingen – dit alles vond plaats vanuit een bij de leidende kringen heersende geest van nationale grootheidswaanzin, die de tsaar en zijn hofhouding de mond vol gaf over de roeping van het heilige Rusland, de speciale aanwijzingen die zij van God ontvingen en dat soort chauvinistische humbug meer.

Overigens verhinderde deze nationalistische hoovaardij en onverdraagzaamheid de heersende klieken niet, hun land tot een wingewest te maken voor het buitenlandse kapitaal. In 1914 bevond zich maar liefst een derde deel van het kapitaal der industriële NV's en 40% van dat der banken in handen van Westeuropese bezitters. De kolen- en olie-winning zowel als de metaalindustrie waren volledig in hun handen.

'God zij dank geen parlement'

Er was nog een ander en niet minder belangrijk punt waarin Rusland verschilde van landen als Engeland, Frankrijk en ook Nederland.

In al deze landen had de opkomende liberale bourgeoisie bij het veroveren van de macht, in het eigen belang, een reeks burgerlijke vrijheden ingesteld en was zij zich gaan bedienen van het parlementaire regeerstelsel, dat berustte op het beginsel, dat een regering voor haar wetgeving afhankelijk is van een parlementaire meerderheid.

In Rusland was noch van invoering van de burgerlijke vrijheden, noch ook van invoering van het parlementaire systeem sprake zolang de tsaar heerste.

Wel werden in 1905, onder invloed van de revolutionaire beweging dier dagen, de burgerlijke vrijheden afgekondigd. Maar ze werden begraven en verbannen, tegelijk met de dode of uitgeteerde lichamen van revolutionairen.

De tsaar regeerde oppermachtig.

Het politie-apparaat was alleen aan hem verantwoording schuldig, de geestelijkheid was aan hem ondergeschikt.

Het maatschappelijke leven was vergiftigd van geheime verklikkers en provocateurs, de rechters waren door het tsaristische machtsapparaat aangesteld met het doel de naleving der tsaristische oekazen af te dwingen.

In de opkomende revolutionaire beweging speelden de democratische eisen een grote rol, en het was dan ook in een poging tot afleiding van de beweging, dat het regiem in het jaar 1905 een soort volksafvaardiging, de Doema, instelde.

Het betrof hier echter geen parlement in de gangbare zin van het woord.

Doema – dat is raadgevend lichaam. De vergadering was er niet om (wetgevende) besluiten te nemen, maar om ‘raad’ te geven – waar de tsaar en zijn ministers dan mee konden doen wat ze wilden.

De wens van de regeerders was, dat de Doema datgene adviseerde wat de regering zelf wilde.

Gebeurde dat niet, dan werd ze geschorst tot ze bij zinnen kwam of ze werd eenvoudig ontbonden en het kiesstelsel werd weer eens zodanig veranderd, dat de regering van een gewillige Doema verzekerd was.

Het systeem van verkiezing had de lompheid van alles wat het tsarisme eigen was.

Iedereen mocht kiezen; maar hij koos geen afgevaardigde, hij koos, keurig volgens standenindeling, kiesmannen.

Het aantal en de richting van de kiesmannen stonden daarbij zozeer van tevoren vast, dat van generlei verrassingen voor de regering sprake kon zijn – in welk geval ze overigens de Doema, die toch al niets te zeggen had, eenvoudig naar huis kon sturen.

De standenindeling van de kiezers leverde het resultaat op dat elke 230 grootgrondbezitters, elke 1000 rijke burgers, elke 15.000 andere (welgestelde) burgers, elke 60.000 boeren en elke 125.000 arbeiders één afgevaardigde kozen.

Slechts door een zeer zorgvuldige verkiezingsactie en door een ongelooflijke discipline bij de bedrijfsarbeiders waren de communisten (bolsjewiki) in staat, onder dit systeem nog een parlamentsfractie van zes man te doen kiezen – die echter haar plaatsen niet anders kon gebruiken dan als propagandatribune voor de eisen van de arbeidersklasse en de arme boeren. Van enige invloed op de wetgeving door de regering, hoe gering ook, was geen sprake.

Toen een van de leden van de Doema het eens waagde om te spreken over de 'parlementaire verantwoordelijkheid' van het ministerie, naar Westeuropes model, riep de minister uit: 'Een parlement hebben we, God zij dank, in Rusland niet'.

De Doemavoorzitter die deze uitlating 'misplaatst' noemde, kon de volgende dag in het openbaar zijn verontschuldiging aanbieden aan de minister...

Iedere neiging van het parlement immers om te willen meebeslissen werd beschouwd als ondermijning van het gezag, verzwakking van de voorrechten van de adel en als een aantasting van de van gode gegeven positie van de tsaar.

Het mankeerde niet aan voorbeelden hoe de tsaar de ver-

houdingen feitelijk zag. Toen een stel rechtse schavuiten een liberaal leider hadden vermoord, werden ze door de heerser zelf begenadigd.

De zes communisten die in 1914 tegen de oorlog hadden gestemd werden korte tijd later opgepakt, en tot levenslange verbanning naar Siberië veroordeeld.

De bolsjewiki

Maar tenslotte bezat Rusland ook nog iets anders, dat van beslissende betekenis zou zijn voor zijn toekomst.

Al sedert het begin van de eeuw was zich een vastberaden, revolutionair-marxistische arbeiderspartij gaan vormen, de bolsjewiki. Zij vormden de revolutionaire vleugel van de sociaal-democratie, lange tijd ondanks de scherpe tegenstellingen met de rechtse socialisten in één partijverbond levend, maar in feite een afzonderlijke organisatie.

Deze groep had als leider een geniaal revolutionair en staatsman, Lenin.

De bijzondere Russische omstandigheden schiepen ook bijzondere voorwaarden voor het ontstaan en de groei van een partij als die der bolsjewiki.

Er was een snel toenemend proletariaat, geconcentreerd in enkele centra – een proletariaat dat dagelijks door het leven zelf van de illusies over klassenvrede beroofd werd, die de bourgeoisie van het Westen met behulp van rechtse sociaal-democratische leiders op zo kwistige wijze rondstrooide.

De organisatie van dit proletariaat moest worden opgebouwd onder aanhoudende vervolgingen, terwijl aan de lopende band de kaders door de tsaristische politie en rechtbanken naar Siberië werden verbannen.

Het kwam voor, dat in een grote fabrieksstad binnen een jaar tijds tot zesmaal toe een nieuwe leiding van de organisatie moest worden gevormd omdat de oude gevangen was genomen en verbannen.

Lenin, Stalin en alle andere communistische leiders hebben vele jaren in de illegaliteit, de verbanning of in het buitenland moeten leven.

Bij de aanwezigheid van een groot leider als Lenin kon onder die omstandigheden een partij worden gevormd die in staat was de massa's voor te gaan, bliksemsnel te reageren en een juiste politiek voor een lange tijd uit te werken.

Tenslotte heeft er aan de wieg van Russische revolutionaire arbeiderspartij een gebeurtenis gestaan zoals die elders in de wereld niet is voorgekomen. Dat was de revolutie van 1905 tot 1907, die miljoenen arbeiders en boeren omvatte, die alle fases doorliep van demonstraties tot gewapende strijd en inbeslagneming van de grond. Ze vormde een ongekennde leerschool voor de massa en een even ongekennde bron van ervaring voor de arbeidersleiders.

Een van de fundamentele lessen die Lenin en de andere communisten uit deze gebeurtenissen trokken was dat men niet over een revolutionaire omverwerping van het half-feodale, half-kapitalistische systeem kon denken zonder dat de boeren, die de overgrote massa van de Russische bevolking uitmaakten, daarin actief werden betrokken.

De erkenning van deze fundamentele waarheid zou de basis worden voor het slagen van de Oktober-revolutie – terwijl ze daaraan tevens een vorm zou geven die uiterst typisch was voor het land waar de revolutie plaats vond.

De wereldoorlog

Alle tegenstellingen waaraan Rusland zo rijk was, alle zwakheden van het regiem, alle wanhoop van zijn bevolking en alle revolutionaire energie die in de meest bewuste delen van de arbeidersklasse en de boeren waren opgehoopt traden naar voren, toen het land in 1914 door zijn regering in de oorlog werd gedreven.

Het was een onvervalste imperialistische strijd, begonnen en gevoerd voor de klassebelangen van de heersende groepen in de verschillende oorlogvoerende landen.

De leuzen waren, zoals in alle oorlogen, mooi en bezielend. De harde werkelijkheid was dat de soldaten aan de fronten elkaar afslachtten, omdat anderen daarvan rijker hoopten te worden.

Dat was dan ook het standpunt van de Russische communisten, die hun regering iedere steun weigerden en het volk opriepen die regering ten val te brengen — hetgeen hun de wilde, niets ontziende vervolgingen van het tsaristische politie-apparaat op de hals haalde.

Voorlopig, in de roes van de eerste oorlogsdagen en weken, was de stem der communisten slechts een zwak klinkende temidden van het gebulder der chauvinistische leuzen.

Dat zou echter in korte tijd anders worden.

Marcherend langs de onafzienbare akkers, waarop het graan nog geoogst moest worden, begaven de reusachtige Russische legers zich in augustus 1914 naar de fronten.

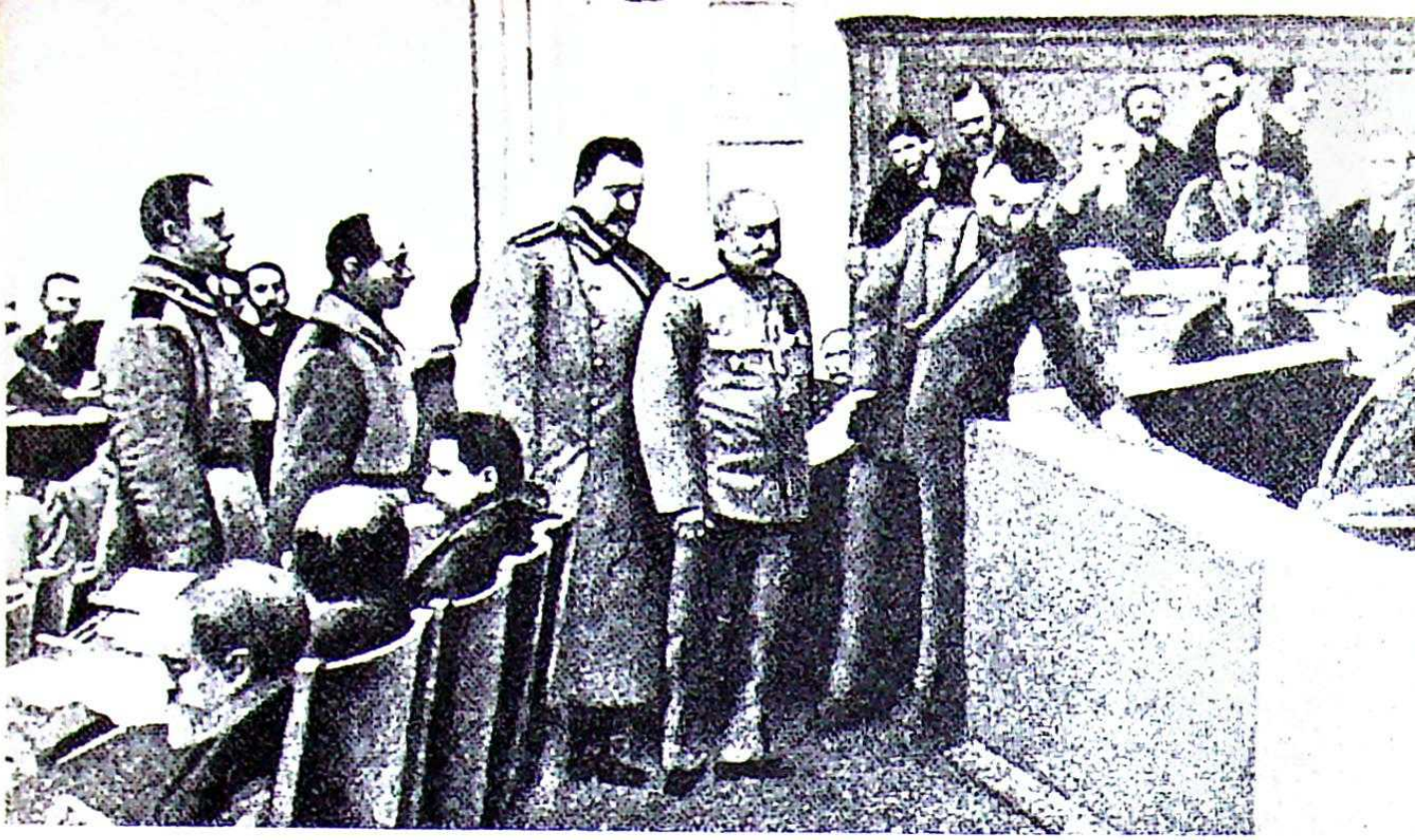
Met de Franse legerleiding was overeengekomen dat de hoofdzakelijk van het platteland gerequireerde troepen onmiddellijk tot een offensief tegen de Duits-Oostenrijkse legers zouden overgaan om op die wijze het westelijk front te verlichten.

1907 Bannelingen op transport naar Siberië.

1912 Stakende arbeiders van de Lena Goldfields Ltd. Tijdens deze staking werden 250 arbeiders doodgeschoten.

1914 De bolsjewistische vertegenwoordiger Petrowski werd tijdens een Doema-vergadering in Mei gevangen genomen.

Verbroedering aan het front tussen Russische en Duitse soldaten.

De soldaten waren slecht toegerust.

Weliswaar gaf de tsaristische regering al enkele tientallen jaren lang meer dan 25% van de begroting uit aan oorlogsdoeleinden (tegen 4,5% in 1913 voor onderwijs) en was de verplichte dienstdtijd drie jaar, maar al die miljarden goudroebels vonden in het corrupte Rusland een ander heenkomen dan in doeltreffende voorzieningen voor de krijgsmacht.

In de eerste weken van de oorlog was de Duitse generale staf verrast door het offensief. De Russische legers konden enige aanvankelijke successen boeken en ze drongen zelfs Duitsland binnen.

Maar toen een aantal Duitse troepen van het westelijk front naar het Oosten was overgebracht, werden de tsaristische legers teruggeworpen en binnen een maand waren ze in Oost-Pruisen verslagen; 20.000 man werd gedood, 90.000 soldaten werden gevangen genomen en de Duitsers maakten de gehele artillerie buit.

Deze nederlagen deden alle oppervlakkige oorlogsgroes onder de bevolking, voor zover die er was, snel omslaan in verbittering en ontevredenheid.

Aan de vooravond van de oorlog hadden reeds massalestakingen plaatsgevonden in Bakoe, het oliecentrum, en in Petrograd, plaatsen waar de communisten grote invloed hadden onder de arbeidersmassa's.

In de dorpen heerste onder de armsten verontwaardiging over de mobilisatie, die de mannen naar het front joeg op het ogenblik dat de oogst moest worden binnengehaald. De produktie in de bedrijven liep terug, het transportwezen was al na enkele weken ontwricht en onmiddellijk deed voedselschaarste zich gelden.

In tal van bedrijven braken nu acties uit.

Aan het eind van 1914 werden 70 stakingen geregistreerd waaraan in totaal 35.000 arbeiders deelnamen, in de loop van het volgende jaar zouden het er meer dan 1.000 worden, die ruim een half miljoen arbeiders omvatten. De brute wijze waarop de politie tegen de stakingen optrad (in de stad Kostroma werden tijdens een demonstratie 50 arbeiders doodgeschoten) stortte voortdurend olie op het vuur der ontstemming.

Ook op het platteland ging de ontevredenheid in de loop van het eerste oorlogsjaar in daadwerkelijk verzet over. Het kwam in de dorpen tot manifestaties tegen de oorlog en de honger, en hier en daar werden de huizen van de grootgrondbezitters in brand gestoken.

In het leger verzwakte de discipline; er begon muiterij en desertie voor te komen. De toestand van de militairen was dan ook erbarmelijk. Er was tekort aan wapens en munitie, de ene nederlaag volgde op de andere. In de loopgraven vol vuil en modder krepeerden de aan hun lot overgelaten soldaten; er was bijna geen warm eten en te weinig brood. De uitrusting was totaal onvoldoende – velen liepen op bastschoenen of zelfs blootsvoets.

In het jaar 1916 zou het aantal deserteurs toenemen tot niet minder dan anderhalf miljoen.

Ook op de vloot brak verzet uit.

In oktober 1915 namen matrozen van het oorlogsschip 'Gangut' het commando van hun schip in handen en pas nadat zij door een reeks andere marinevaartuigen waren omsingeld, gaven zij zich over.

De ruim honderd bemanningsleden werden tot zware dwangarbeid veroordeeld, maar evenals andere opstandige bewegingen was hun verzetsactie een aansporing voor anderen om hun voorbeeld te volgen.

De revolutie zwelt aan

In het volgende jaar, 1916, namen de noodtoestand onder de bevolking, het verzet hiertegen en de ontbinding van het regiem nog scherpere vormen aan.

Er groeide een revolutionaire situatie.

Gedurende dit jaar ontstond in vele steden, o.m. in Petrograd, hongersnood.

De aanvoer van graan liep met de dag terug. In de hoofdstad was ze slechts een derde van wat – bij de toch al minimale vooroorlogse voorzieningen vergeleken – normaal was.

Lange rijen mensen stonden dagelijks voor de levensmiddelenwinkels.

De stakingsbeweging nam toe. Het aantal was anderhalf maal zo groot als in het jaar daarvoor, het getal der stakers verdubbelde zich.

Het leger viel uiteen. Hele regimenten weigerden te vechten, de desertie nam een steeds grotere omvang aan.

Op het platteland gingen de boeren er toe over graanvoorraden en werktuigen van grootgrondbezitters in beslag te nemen.

In de Aziatische gebieden van Rusland braken massale opstanden uit, waarbij miljoenen mensen betrokken waren.

Het tsaristische regiem was het bankroet nabij.

In zijn leidende kringen hadden de corruptie en het morele verval een uiterste bereikt, zodanig, dat een verworden duisterling als de monnik Raspoetin een macht kon uitoefenen welke die van ministers te boven ging.

De financiële rampspoed werd duidelijk toen de regering tegen zware voorwaarden een bedrag van 8 miljard roebel

leende bij Engelse en Franse bankiers – een hoeveelheid geld, groter dan 2,5 maal de totale rijksuitgaven in het laatste jaar voor de oorlog.

Nu het verzet van het volk massale vormen ging aannemen en de onmacht en onbekwaamheid van het regiem voor niemand meer verborgen bleven, traden ook de tegenstellingen binnen de heersende groepen in volle omvang naar voren.

Steeds meer kwamen de nauw met het Engels-Franse kapitaal verbonden groot-industriëlen, bankiers en rijke kooplieden in botsing met de adellijke kliek, die de voornaamste macht in handen had.

Deze laatste was zich haar dreigende bankroet gaan realiseren, vooral nu openlijke en geheime politie, ondanks hun steeds woedender terreur, niet in staat waren het volk in toom te houden.

Ze begon te bevroeden dat zich een opstand van arbeiders, boeren en soldaten ontwikkelde die, tot volle wasdom gekomen, niet alleen het regiem, maar het hele stelsel zou kunnen wegvagen. En dus begon ze te denken aan een uitweg, in de vorm van een vredesovereenkomst met de Duitse imperialisten.

Een dergelijke oplossing was echter tegengesteld aan de belangen van de grote kapitalisten van het industrie- en bankwezen, en zeker van de machtige groep van Engelse, Franse en Amerikaanse financiers die de gehele olie- en chemische industrie, de kolenwinning en de metaalnijverheid in handen hadden – en daarmee gigantische winsten maakten.

Zowel met het oog op de baten van hun oorlogsleveranties

als in het belang van de westerse imperialisten, wier gevecht met Duitsland nog steeds onbeslist was, wensten zij voortzetting van de oorlog.

De ene staatsman uit het Westen na de andere bezocht in dat jaar het Russische rijk, om de voortzetting van de oorlog te bewerkstelligen en om de tsaristische regering aan te sporen, de krijgsinspanningen te vergroten. Er kwam zelfs een Frans voorstel om 400.000 Russische soldaten naar de Franse fronten over te brengen, met het doel zowel om Rusland vaster te binden, als om in de loopgraven van Noord-Frankrijk en België de gedunde gelederen aan te vullen.

Tegen het einde van 1916 echter namen de geruchten over komende vredesonderhandelingen met Duitsland toe; er leken concrete plannen te bestaan om de Doema te ontbinden en te vervangen door een nieuwe, waarin de manoeuvres van de tsaristische regering op nog groter steun zouden kunnen rekenen.

De kapitalistische burgerij begon met het oog op deze ontwikkeling plannen voor te bereiden voor een staatsgreep, die er toe zou moeten leiden dat de tsaar en zijn regering werden afgezet, en vervangen door een liberaal, pro-geallieerd bewind.

Wat dat betreft was de Russische kapitalistenklasse geen haar beter dan de feodale heerserskliek, waarmee ze trouwens eng verbonden was. Pas toen de revolutionaire beweging volop gaande was beraamde men plannen voor een paleisrevolutie buiten het volk om – alsof daarvan toen nog sprake kon zijn.

Dat dat niet het geval was bleek in de eerste maanden van 1917.

De eerste revolutie van 1917

Een zeer strenge winter had Rusland in zijn greep in die maanden. De massa's kwamen de straat op, gedreven door honger en de erbarmelijke koude. De arbeiders op de bedrijven eisten brood voor hun gezinnen, overal werd gestaakt.

In de hoofdstad Petrograd riepen de communisten op tot een demonstratie op 22 januari, om het schieten op de arbeidersdemonstratie in het jaar 1905 te herdenken – het begin van de grote revolutie van dat jaar. In andere steden, zoals Moskou, werden gelijke parolen gegeven.

In de 'rode buurten' van Petrograd, het Wyborgse en Narwa-district, lagen op deze dag alle bedrijven stil. Duizenden arbeiders trokken de straat op, onder de leuze: 'brood, vrede, weg met het tsarisme'.

Net als twaalf jaar tevoren trachtte de politie met geweld de demonstratie uiteen te jagen. Het antwoord was een golf van nieuwe stakingen.

Nu sloten zich ook in vele dorpen de armsten bij de beweging aan, maar de tsaristische regering weigerde iedere concessie. Integendeel, ze mobiliseerde alle beschikbare krachten om de groeiende opstand te onderdrukken; links en rechts werden mensen gearresteerd.

De beruchte Peter en Paul-vesting in Petrograd zat overvol met 'verdachten', evenals trouwens vrijwel iedere andere gevangenis in het land.

De industriekapitalisten en bankiers lieten hun putschplannen varen en smeekten de tsaristische regering een einde te maken aan de volksbeweging, door troepen van het front weg te halen en die tegen de massa in te zetten.

Geen macht in Rusland kon nu echter de beweging meer stuiten. Iedere dag waren er acties en demonstraties, terwijl de gevechten met de politie een steeds verbitterder karakter kregen.

In de steden was de leuze 'Brood, vrede, weg met het tsarisme', in de dorpen eisten de boeren bovendien met steeds groter klem land.

Zo naderden de maartdagen.

Het Wyborgse district van de Communistische Partij riep op om op 9 maart (in de toenmalige Russische tijdrekening was dat nog februari) over te gaan tot de algemene werkstaking.

Terwijl politie en militairen die dag alle bruggen naar de arbeiderswijken hadden opengedraaid om het centrum van de stad onbereikbaar te maken, trokken de duizenden arbeiders met hun vrouwen over het ijs van de Newa naar de stad.

In het centrum kwam het tot verbitterde gevechten met de woest optredende politie. De met het oog op de gebeurtenissen naar de stad gebrachte soldaten weigerden in steeds groter aantal om tegen de demonstranten op te treden, of sloten zich bij hen aan.

Nog probeerde het tsarisme zich staande te houden.

In de nacht trok de politie de arbeidersbuurten in om op grote schaal arrestaties te verrichten; de volgende dag echter kwam de massa in nog groter getale de straat op.

De demonstranten overmeesterden de politie en namen haar de wapens af. Het kwam tot bloedige gevechten, waarbij tientallen doden vielen. Militairen weigerden op het volk te schieten.

Op 12 maart was in Petrograd de opstand volledig.

De arbeiders drongen de wapenarsenalen binnen en demon-

streerden van nu aan met het geweer op de schouder. Steeds grotere groepen soldaten sloten zich bij de opstandelingen aan; op het eind van de dag waren het er zestigduizend. Een manifest van de bolsjewiki eiste dat de tsaar zou worden afgezet en dat een voorlopige regering zou worden gevormd die de democratische republiek moest uitroepen, de voedselvoorziening moest organiseren, de achturedag in moest voeren en de grond der grote bezitters aan de boeren moest geven.

De tsaristische regering, die aan de lopende band vergaderde, besloot de staat van beleg af te kondigen. Maar ze kon zelfs het bevel daartoe niet meer laten drukken; de stadsdrukkerij was door de arbeiders bezet.

Elders in de stad vergaderden de vertegenwoordigers der Doema-fracties (behalve die der communisten; die zaten gevangen in Siberië). Zij besloten tot oprichting van een 'comité voor de openbare orde' dat samengesteld was volgens de grootte van de fracties in de Doema...

De tsaar verbleef ondertussen in zijn hoofdkwartier, waar hij de alarmerende berichten over de volksbeweging achteloos naast zich neerlegde. Nog op de ochtend van de 12de maart besloot hij troepen naar de hoofdstad te sturen om 'een einde te maken aan de hongerrelletjes'. Pas toen hoorde hij, dat op vrijwel alle kazernes in Petrograd de rode vlag was gehesen.

De trein waarmee de heerser tenslotte zelf naar de residentie wilde reizen kon halverwege niet verder. In vertwijfeling liet hij zich naar de stad Pskow brengen om van daaruit een leger tegen Petrograd op de been te brengen. Daar drong eindelijk de hopeloosheid van zijn toestand tot hem door en hij deed afstand van de troon.

Twee machten

Een van de merkwaardige feiten van deze *EERSTE* revolutie van 1917 is, dat het tsarenregiem viel als een rotte peer van een boom. Er was geen enkele maatschappelijke groep, die er zich nog volledig mee vereenzelvigde.

De arbeiders en boeren vanzelfsprekend niet; zij hadden de revolutie gemaakt.

De industrie- en bankkapitalisten niet, die al langer uitzagen naar een andersoortig regiem waaronder zij hun binnen- en buitenlandse belangen beter konden behartigen. De hoge militairen niet, die onder de leiding van de tsaar van de ene nederlaag naar de andere waren gegaan.

En tenslotte ook de edelen en landheren niet, omdat ze meenden dat ze, door zich van de tsaar los te maken en de kant van de grote kapitalisten te kiezen waarmee ze toch al door duizend draden verbonden waren, niet in de ondergang van het absolutistische regiem behoeften te delen.

Van de werkelijke tegenstellingen tussen het volk en zijn overheersers was er niet één opgelost, maar ze werden tijdelijk op de achtergrond gedrongen door de algemene vreugde en opwinding over de val van het tsarendom en het uitroepen van de republiek.

De machten van het grote kapitaal en van de grootgrondbezitters hadden de revolutie niet gewild, ze hadden tot het laatst toe de pogingen van het tsarisme om haar tegen te gaan gesteund en zelfs aangemoedigd.

Maar nu de tsaar gevallen was namen zij onmiddellijk de regeermacht in handen – waarbij ze zich, om het volk te bedotten, van het gezelschap van enige rechtse sociaal-democraten en sociaal-revolutionairen verzekerden.

De revolutie zelf was voltrokken door de arbeiders, arme boeren en soldaten.

Zij hadden met de door hen in bezit genomen wapenen de heersende kliek verdreven en ze vormden nu hun eigen organen om de verworvenheden van de revolutie te behouden en uit te bouwen – de Sowjets.

Die Sowjets (raden) waren geen nieuw verschijnsel in Rusland.

In de revolutie van 1905 waren ze spontaan door de strijdende arbeiders gevormd, als hun vertegenwoordigingen en strijdleidingen.

Ze hadden tijdens die bewogen dagen een enorme rol gespeeld en vooral de communisten hadden aan de vorming daarvan als strijdorganen van de revolutie grote betekenis gehecht.

Nu, tijdens de revolutie van februari-maart, ontstonden ze opnieuw. Reeds op 14 maart vond er een grote vergadering plaats van gedelegeerden van alle bedrijven en regimenten in Petrograd, de Petrogradse Sowjets van arbeiders- en soldatenafgevaardigden.

Er waren geen uitgekiende statuten en reglementen voor deze vergadering. De vergaderingen van bedrijfsarbeiders en de soldatenbijeenkomsten hadden elk hun man aangewezen voor de Sowjet, en ieder had daar gelijkelijk het recht om te spreken.

Er heerste een overwinningsgeest en het was geen wonder dat de meerderheid van de afgevaardigden mensen waren die meenden dat nu 'alles allemaal beter' zou worden – sociaal-democraten en sociaal-revolutionairen.

Er overheerste, zoals Lenin later zou zeggen, een sfeer van kleinburgerlijke illusies.

De communisten, die deze illusies niet koesterden, vormden een kleine minderheid in de Petrogradse Sowjet.

Hun meest ervaren leiders waren bovendien afwezig – in de gevangnissen, in de Siberische verbanning of in het buitenland als politieke vluchtelingen.

Deze Petrogradse Sowjet gaf haar ondersteuning aan de voorlopige regering, in het vertrouwen dat de door haar gedane schone beloften werkelijkheid zouden worden.

Zo had men dan, in het voorjaar van 1917, in Rusland deze situatie.

Er was een voorlopige regering die democratische hervormingen, verkiezingen, een parlement, vrede, welvaart, vrijheid en wat al niet beloofde – en die voor het merendeel bestond uit vertegenwoordigers van dezelfde klassen, die onder het tsarisme de macht hadden uitgeoefend.

De regering steunde politiek gesproken in de eerste plaats op de Petrogradse Sowjet, die voor het merendeel bestond uit mensen vol illusies over de gedane beloften en die overigens van mening waren dat Rusland toch nog niet rijp was voor het socialisme, en dat een ‘modern kapitalisme’ de beste keus was.

Deze Petrogradse Sowjet op haar beurt steunde weer op de bewapende arbeiders en soldaten die de revolutie hadden voltrokken, die niet van plan waren de macht (en de wapens) die zij in handen hadden genomen, goedschiks te laten varen en die in werkelijkheid het hele openbare leven beheersten.

In de andere industriesteden en in de dorpen bestonden soortgelijke omstandigheden, evenals aan het front, waar de soldaten ook niet aarzelden hun eigen Sowjets te kiezen en die te plaatsen tegenover het officierskorps.

Een dubbele macht heerste in Rusland, en de belangen van de ene waren volkomen tegengesteld aan die van de andere. Het was Lenin die deze situatie volledig doorzag, haar voor de massa en voor zijn partij uiteenzette, en er de conclusie uit trok dat alles op alles gezet moest worden om de revolutie te doen overgaan van een burgerlijke in een socialistische.

Lenin verkeerde, evenals vele andere bolsjewiki, tijdens de revolutie in de emigratie. Met veel inspanning lukte het hem in april tenslotte Petrograd te bereiken, waar de burgerlijke machthebbers hem met haat en wantrouwen, de arbeidersmassa's met geestdrift ontvingen.

Nauwelijks had de communistische leider voet op Russische bodem gezet, of hij begon het web van illusies dat de heersende groepen hadden gesponnen, uiteen te rafelen.

Hij wees op de harde feiten: alle machtsposities in de regering waren in handen van monarchisten en vertegenwoordigers van het grootgrondbezit.

De liberalen hadden een aantal tweederangsposten toegewezen gekregen, terwijl de 'socialist' Kerenski alleen in de regering zat om met holle woorden het volk in slaap te sussen. Het hele staatsapparaat was in handen gebleven van vertegenwoordigers van de oude machten en werd steeds meer in stelling gebracht tegen het werkende volk.

Deze regering had geen ander internationaal doel dan het voortzetten van de oorlog die de tsaar begonnen was, ze was binnenslands niet van plan hetzij aan de eisen van de boeren, hetzij aan die van de arbeiders tegemoet te komen. Maar, zo zette Lenin uiteen, tegelijk met dit 'officiële' staatsapparaat bestond er een ander staatsapparaat, dat van de Sowjets, dat steunde op de soldatenraden en op de bewapende arbeiders en boeren.

Dit in de revolutie geboren staatsapparaat stond niet los van of zelfs tegenover dat van de heersende klassen, het was er mee verstrengeld.

Zijn doeleinden waren – hoewel dat veelal nog niet bewust tot de massa was doorgedrongen – precies tegenovergesteld aan die van de grondbezitters, bankiers en industriekapitalisten, namelijk vrede, nationalisatie van banken en fabrieken, verdeling van de grond.

Het was een situatie zoals de geschiedenis nog nooit had opgeleverd. Het bestaan van twee staatsmachten in één staat, met volkomen tegengestelde belangen.

Het was ook een situatie die niet lang kon voortduren. Of de ene, of de andere moest winnen – de een ten koste van de ander.

Lenins ontleding van de situatie bracht niet alleen de bourgeoisie tot razernij, de rechtse sociaal-democraten tot 'schande'-geroep, ze schokte ook veel eerlijke arbeiders, boeren en soldaten die nog niet hadden begrepen dat er, zoals de communistische arbeider Teodorowitsj het uitdrukte, 'in de zoetelijke stroop van revolutionair-democratische frasen azijn en gal wordt gemengd'.

De communisten zetten zich aan het werk om deze situatie aan het volk uit te leggen – en het leven, of liever de bourgeoisie, hielp daarbij een handje door de politiek die de regering voerde.

Het belangrijkste element daarvan was de voortzetting van de oorlog. Eind mei verscheen in de pers in het Westen het bericht, dat Amerika aan Rusland een grote lening had verstrekt, onder voorwaarden van 'tegemoetkomende ga-

ranties'. In de toelichting werd beschreven dat dit inhield dat van een afzonderlijk door Rusland gesloten vrede geen sprake zou zijn en dat, integendeel, door de Russische regering nieuwe militaire offensieven beloofd waren.

Voor het volk werd al eerder duidelijk dat er, wat de voorlopige regering betreft, geen sprake was van het aansturen op vrede. Zomin ook als er sprake was van een betere voorziening van de bevolking van voedsel, aantasting van de macht der kapitalisten of verdeling van grond onder de boeren.

Het begrip voor de communistische opwekkingen om de revolutie door te zetten, groeide dan ook snel. Opnieuw kwamen de massa's in beweging en de illusies die korte tijd vele Sowjets beheerst hadden, verdwenen als nieuw voor de zon.

Reeds op 1 mei profiteerden de arbeiders in massa van het feit dat zij voor het eerst vrijuit konden demonstreren. Overal voerden zij op hun rode spandoeken leuzen mee, waarvan de alles overheersende was: vrede.

De voorlopige regering van haar kant koos juist deze dag uit om plechtig aan de Engelse en Franse regering mede te delen, dat ze de internationale en oorlogsverplichtingen die de tsaristische regering had aangegaan, zou nakomen. Dat leidde reeds enkele dagen later tot soldatenbetogingen onder de leuze 'weg met de oorlog' en 'alle macht aan de Sowjets' – weer later gevolgd door proteststakingen en demonstraties van arbeiders.

Het opnemen in de regering van een aantal rechtse sociaaldemocraten en sociaal-revolutionairen kon aan deze groeiende protestbeweging geen afbreuk doen.

Naar een climax

In de maanden die daarop volgden moest deze ongeken- de situatie, waarin twee vormen van staatsmacht door elkaar heen bestonden, onvermijdelijk tot een climax komen.

Het beslissende feit was daarbij dat de eerste revolutie, behalve dat ze de tsaar had weggevaagd, geen enkel probleem had opgelost – terwijl die oplossingen juist niet langer konden wachten.

Voorop stond daarbij het vraagstuk van de oorlog.

De oorlog was het geweest, die alle tegenstellingen tot hun hoogtepunt had gebracht en die tenslotte direct geleid had tot de omverwerping van het tsaristisch regiem.

Een oorlog, die geen enkel belang van het volk diende.

Maar ondanks de regeringswisseling werd de strijd voortgezet, zij het, dat de leuzen waaronder ze gevoerd werd een tactische wijziging ondergingen.

Reeds in juli zette de regering, op aandringen van de westerse imperialisten, een reusachtig offensief in tegen de Duits-Oostenrijkse troepen – een offensief, dat net als alle vorige onder onvoorstelbare verliezen werd teruggeslagen.

Onopgelost was ook het vraagstuk van de democratie.

Weliswaar waren uit het volk de democratische organen van de Sowjets geboren en ondersteunden die aanvankelijk de voorlopige regering, maar die regering was aan de Sowjets op geen enkele wijze verantwoording schuldig.

Er werden dagelijks beloften gedaan dat een grondwetgevende vergadering bijeengeroepen zou worden op basis van het algemeen kiesrecht, maar van voorbereiding van een dergelijke democratische vertegenwoordiging was geen sprake.

De regering stelde die uit omdat ze eerst de Sowjets ontkracht en het volk ontwapend wilde zien, en omdat de heersende kringen over de toekomstige staatsvorm — monarchie of republiek, burgerlijk parlementaire democratie of militair-politiële dictatuur —, uiteenlopende meningen hadden en elkaar onderling bestreden.

Onopgelost gebleven was het vraagstuk van de arbeidersrechten. De Sowjets in de bedrijven oefenden in tal van gevallen de werkelijke controle over het bedrijf uit, ze organiseerden ook de produktie en ze voerden sociale maatregelen in om de werkomstandigheden van de arbeiders te verbeteren.

Maar de eigenaren van de bedrijven waren en bleven de grote kapitalisten die op de eerste de beste gelegenheid wachtten om alles wat de Sowjets tot stand brachten teniet te doen.

Onopgelost was het vraagstuk van de economische macht. Sowjets van arbeiders mochten in vele bedrijven invloed uitoefenen, onaangeraakt was het centrale zenuwstelsel van het kapitalistische systeem, het bankwezen, dat uiteindelijk alle economische touwtjes in handen hield.

Onopgelost tenslotte was het vraagstuk van de boeren. De grootste landbezitter van alle, de tsaar, had afstand van de troon gedaan. Maar het grootgrondbezit zelf, de bron van de ellende op het platteland, was niet aangetast.

En de regering, die voornamelijk uit grootgrondbezitters was samengesteld, dacht er geen ogenblik aan om de vele beloften die op dit punt gedaan waren, waar te maken.

Terwijl de zoons en mannen voor het vierde achtereenvol-

De Juni-demonstratie in Petersburg. Op de spandoeken de leuze:
'Weg met de tien kapitalistische ministers' en 'Alle macht aan de
Sowjets'.

In Juli 1917 liet Kerenski door zijn kadetten en officieren vanaf de
daken op een arbeidersdemonstratie schieten.

Lenin tijdens zijn onderduikperiode in Rasliw, augustus 1917.

Stalin aan het front van Tsaritsin.

gende jaar aan de oogst onttrokken zouden worden, kreeperden de achtergebleven vrouwen, kinderen en bejaarden van de honger; maar de rijken leefden alsof er nooit revolutie was geweest.

En het brood, waarvoor arbeiders gestaakt hadden, soldaten gedeserteerd waren, boeren geplunderd hadden, werd steeds schaarser.

Zelden of nooit is de geschiedenis met zulke reuzenschreden voorwaarts gegaan als in Rusland in die dagen. Het is niet overdreven om te zeggen dat de omstandigheden er zich per maand sneller wijzigden dan in andere landen in vele tientallen jaren het geval was geweest.

De communisten, wier kracht door de waarheid van hun woorden en de vastberadenheid van hun houding met de dag toenam, ageerden onder de massa met de leus dat alleen als de Sowjets alle macht in handen zouden hebben, de vraagstukken van vrede, democratie, brood en land opgelost konden worden.

De regering trachtte kracht te winnen door haar militaire offensief en, toen dit mislukt was, door steeds openlijker tegen de macht der Sowjets en der gewapende arbeiders op te treden.

In juli veroorzaakten de liberalen een regeringscrisis; zij eisten ontwapening van de arbeiders, vertrek naar het front van de revolutionaire troepen en verbod van de Communistische Partij.

Tegelijkertijd wilden soldatencomité's de gewapende opstand beginnen en slechts met grote moeite konden de communisten hun actie omzetten in een massademonstratie – die een half miljoen deelnemers telde.

Zo snel hadden de massa's de ervaringen van de afgelopen maanden verwerkt.

De regering reageerde door op de demonstranten te laten schieten, door de communistische drukkerij in beslag te nemen en de vervolging van communistische kaders in te zetten. Lenin moest opnieuw onderduiken.

Deze paniekmaatregelen van de bourgeoisie konden de werkelijke toestand niet meer veranderen. Het economische leven kwam steeds meer tot stilstand, de honger nam toe, de boeren keerden zich gewapenderhand tegen de landheren en de arbeiders die werk hadden voerden massaal acties voor hun rechten en voor eten.

Aan het front verdubbelde de desertie, er kwamen nu ook berichten door van verbroedering tussen de soldaten van de elkaar bestrijdende legers.

De verandering in de massa kwam het duidelijkst tot uiting bij de verkiezingen voor de Sowjets. Nog slechts enkele maanden tevoren, in de tijd van de gouden illusies, leverden zulke verkiezingen grote meerderheden van sociaal-democraten en sociaal-revolutionairen op. Nu vervingen de arbeiders en soldaten hen vrijwel overal door communisten.

De beslissing

Ook de uiterste reactie zag in, dat het regiem bezig was terrein te verliezen aan de revolutionaire massa en haar Sowjets. Het wilde de vervanging ervan door een militaire dictatuur, onder leiding van de tsaristische generaal Kornilow. De regering was bereid hieraan mee te werken.

Eerst werd in Moskou een geheime conferentie voor dat doel belegd, maar toen het bericht daarover uitlekte, werd

deze beantwoord met een massastaking van 400.000 arbeiders.

Nu werden andere plannen gesmeed. In Petrograd zou de regering een 'bolsjewistische opstand' in scène zetten en die vervolgens door kozakken en andere regeringsgetrouwe troepen laten neerslaan, waarop meteen alle democratische organisaties zouden worden vernietigd, en Kornilow tot dictator zou worden uitgeroepen.

Die regering echter was inmiddels geworden tot een kliek van argwanende samenzweerders die elkaar niet meer vertrouwden.

Uiteindelijk arresteerde de ene helft de andere en Kerenski riep de hulp van de bevolking in om het Kornilow-complot te verhinderen, dat hij zelf had helpen smeden.

Weer was de situatie veranderd. De communisten gingen vooraan bij het mobiliseren van de arbeiders en soldaten tegen de 'Kornilowiade'. De gewapende arbeiders van de 'Rode Garde' trokken de troepen tegemoet, burgers groeven loopgraven en spoorwegarbeiders braken de spoorlijnen op.

Dit antwoord bracht het leger van Kornilow in volledige verwarring. Delen weigerden te schieten, een hele afdeling Kozakken liep over naar de burgerij.

In Kornilows hoofdkwartier trad ontbinding in, vooral toen men hoorde dat aan het front soldatencomité's o.m. de bekende generaal Denikin hadden gearresteerd. Tenslotte kon ook Kornilow zelf in arrest worden genomen. De contra-revolutie was op een treurige wijze mislukt. Het was nu duidelijk geworden dat de werkelijke macht reeds bij de Sowjets lag.

Opnieuw was er een mogelijkheid geschapen om de revolutie op vreedzame wijze in socialistische zin te voltooien.

Lenin deed de sociaal-democraten en sociaal-revolutionairen voorstellen in die zin, namelijk om nu ook in feite alle macht in handen van de Sowjets te geven, onder voorwaarde van volledige vrijheid van propaganda en van vrije, nieuwe verkiezingen voor de Sowjets.

Het voorstel werd afgewezen. Beide groepen bleven zich vastklampen aan de reeds volkomen falende samenwerking met de burgerlijke en adellijke groepen, wier onbetrouwbaarheid zojuist door de Kornilow-putsch nog aan het licht getreden was.

Enkele dagen later sprak voor het eerst de belangrijke Sowjet van Petrograd uit dat alle macht in handen van de Sowjets moest komen. Meer dan 250 plaatselijke Sowjets volgden zeer snel dit voorbeeld.

De beslissing stond voor de deur.

Ook de algehele toestand dreef met een duizelingwekkende snelheid naar die beslissing.

Economisch en militair ging het land een catastrofe tegemoet. Het spoorwegtransport was vervallen. Er werd nog maar weinig brandstof gedolven. De aanvoer van graan liep steeds verder terug; de arbeidersbevolking in de steden kreeg in september niet meer dan een half pond brood per dag. De prijzen schoten omhoog.

En de Russische winter was in aantocht.

In de steden gingen de arbeiders nu over tot arrestatie van de fabrieksdirecteuren en namen zij zelf de leiding van de bedrijven in handen. Op het land werden talrijke grootgrondbezitters door de boeren van hun bezittingen verjaagd; de boeren verdeelden onderling het land. Aan het front weigerden de soldaten te vechten. Officieren werden afgezet en de soldaten kozen eigen aanvoerders.

Ook in de niet-Russische delen van het rijk nam de opstand hand over hand toe.

De bourgeoisie nam haar toevlucht tot steeds wanhopiger maatregelen. In oktober besloot de regering weg te vluchten uit Petrograd, in de hoop dat het in Moskou veiliger zou zijn.

Ze trachtte een 'betrouwbare' troepenmacht te vormen die de aanzwellende revolutie het hoofd moest bieden.

Een comité van generaals kreeg de opdracht, stootbataljons te vormen uit erekruisdragers, die onbetrouwbare regimenten moesten ontwapenen. Vrouwen uit de gegoede kringen werden samengebracht in 'bataljons des doods', de leerlingen van officiersscholen werden tot stoottroepen geformeerd.

Het was allemaal te laat.

Op 23 oktober kwam het partijbestuur van de Communistische Partij bijeen, waar Lenin het standpunt naar voren bracht dat de politieke situatie in het land volkomen rijp was voor de arbeiders en boeren, om de macht in handen te nemen. Het standpunt werd in een resolutie samengevat en door het partijbestuur overgenomen. Overal werden de partijafdelingen op de hoogte gesteld. In de loop van de volgende dagen werd besloten dat de revolutie op 6 november (oude tijdrekening: 24 oktober) diende te worden begonnen.

Beide partijen, die van de arbeiders, boeren en soldaten en die van de landheren en kapitalisten maakten zich gereed voor de beslissende slag. Koortsachtig bracht de regering haar elite-militairen naar de hoofdstad, vastbesloten maakten de arbeiders hun Rode Garde gereed voor de strijd.

In de vroege morgen van de zesde november 1917 bevond de staf van de opstand zich in het Smolny-instituut. Op aanwijzing van deze staf bezetten afdelingen van de Rode Garde een reeks punten in de stad, vooral bedrijven. Revolutionaire troepenafdelingen bewaakten de toegangswegen naar Petrograd.

In de stad marcheerden gewapende matrozen van de Baltische vloot.

Hoewel officieren pogingen deden door het openen van de bruggen het stadscentrum af te sluiten, werd het ene regeringsgebouw na het andere door revolutionaire arbeiders bezet. Matrozen met de bajonet op het geweer verdreven de officiersbataljons. Tienduizenden arbeiders stroomden naar het centrum.

De Russische hoofdstad leek zonder slag of stoot in handen van de revolutionairen te vallen.

In de loop van de dag echter concentreerden de terugtrekkende contra-revolutionairen zich in het voormalige Winterpaleis van de tsaar, waar ook de Voorlopige Regering bijeen was. Men maakte zich op om hier althans stand te houden tegen de revolutie.

Toen op de avond van de zevende november de gehele stad in handen was van de arbeiders en soldaten, besloot de revolutieleiding dat ook het Winterpaleis moest vallen.

Een dreunend schot van de kruiser 'Aurora', die aan de oever van de Nawa gemeerd lag, luidde de laatste stormloop in.

In de loop van de nacht werd het paleis veroverd en werden de ministers gearresteerd.

De revolutie had gezegevierd.

In dezelfde nacht begon het tweede algemene Sowjetcongres.

Na stormachtige beraadslagingen nam het een 'oproep aan arbeiders, soldaten en boeren' aan waarin werd vastgelegd dat het congres de macht in het land had overgenomen en dat in alle plaatsen deze macht in handen werd gelegd van de afgevaardigden van arbeiders, soldaten en boeren.

Na de revolutie

Er kwam een dag waarop Lenin vol trots tot een vergadering zei, dat de proletarische revolutie in Rusland nu reeds vijf dagen langer had standgehouden dan destijds de Commune van Parijs.

De dagen zouden jaren, de jaren een halve eeuw worden. Maar juist in die eerste periode hing het leven van de jonge Sowjet-republiek voortdurend aan een zijden draad; en iedere dag was er één.

De Russische revolutie stond over heel de wereld in het centrum van de aandacht.

Ze had bij de bezitlozen veel hoop doen ontvlammen; maar de tegenbeweging was onvoorstelbaar groot.

Er waren de reusachtige praktische moeilijkheden, en er was vooral de feitelijke weerstand.

Er was ook de geestelijke tegenwerking, de bewijsvoering 'dat het toch geen stand kon houden'.

Voor dit laatste doel lieten vooral rechtse sociaal-democraten, in en buiten Rusland, zich gebruiken.

De sociaal-democraten hadden voor, tijdens maar ook na de revolutie van het voorjaar al hun hoop gesteld op de liberale bourgeoisie, die van Rusland een parlementaire republiek zou moeten maken.

Reeds vóór februari hadden hun leiders er bij de voormannen der liberalen op aangedrongen, toch de zaak uit handen van het revolutionaire proletariaat over te nemen en zelf de leiding der beweging te aanvaarden.

Het theoretische argument hiervoor was dat Rusland eerst volkmoest het kapitalistische stadium moest doorlopen, voordat het rijp zou zijn voor socialisme; bovendien was huns land het proletariaat nog te gering in aantal om een socialistische maatschappij te kunnen opbouwen.

De communisten van hun kant wezen op het feit dat er in Rusland enorme taken te verrichten waren en dat de liberale burgerij daarbij verstek liet gaan. Nog na de Februari-Maart-revolutie werd een voorlopige regering ingesteld die hoofdzakelijk uit vertegenwoordigers van de grootgrondbezitters bestond en waarin de liberalen een bescheiden tweede viool speelden – op posten die geen van alle wezenlijk bestuursbelang hadden. Het gehele oude ambtenarenapparaat was na de Februari-Maart-revolutie in stand gebleven, en het zette de zaken op de oude manier voort. Daarom moest een nieuwe revolutie volgen.

Twee wegen

Het waren geweldige beslissingen die in die dagen genomen waren en nog moesten worden genomen; beslissingen die uiteindelijk ook van doorslaggevend belang zouden blijken te zijn voor de weg die de arbeidersbeweging zou moeten gaan – die van het sociaal-democratische reformisme of die van het revolutionaire marxisme.

Hoewel ook de gebeurtenissen in Rusland bepaald waren door de uitzonderlijke omstandigheden van het land, ze vielen het vraagstuk van de keuze tussen de beide wegen voor met volle kracht aan de orde.

Vladimir Lenin zag dit zeer scherp en hij besteedde in die

eerste maanden en jaren van de revolutie veel aandacht aan de gedachtenwisseling met de hem bestrijdende sociaal-democraten, o.m. met Kautsky.

Het beslissende element in deze discussie was, dat de sociaal-democraten hun kans hadden gehad – en dat zij gefaald hadden.

Zij hadden de burgerlijke regeringen onvoorwaardelijk gesteund, maar die burgerlijke regeringen hadden niet anders gedaan dan terugvallen op de oude tsaristische politiek.

Hierbij was de kwestie van de oorlog van beslissende betekenis geweest.

De sociaal-democraten hadden de voortzetting van de oorlog gesteund; weliswaar onder andere ministers, maar met dezelfde doeleinden. De communisten wensten met alle middelen de oorlog te beëindigen, en toen ze aan de macht waren deden ze dat ook.

Reeds in de jaren die aan de Oktober-revolutie vooraf waren gegaan had de beoordeling van de oorlog in versnelde mate een scheiding der geesten teweeg gebracht tussen reformisten en revolutionaire marxisten.

Op het laatste congres vóór de wereldoorlog, in 1913, nam de Socialistische Internationale nog eendrachtig een resolutie tegen de oorlog aan.

Maar toen die uitbrak, hadden de socialistische partijen in overgrote meerderheid ieder hun steun aan de eigen regering geschonken. Franse en Duitse arbeidersjongens schoten elkaar dood met kogels, waarvoor de Franse en Duitse socialistenleiders op hun beurt de kredieten hadden toegestaan.

De Russische bolsjewieken van hun kant waren van meet af aan vierkant tégen een dergelijke steun aan hun regering

geweest – hetgeen ze op vervolging en verbanning kwam te staan.

Volgens de sociaal-democraten in de andere landen voerde ieder van hun regeringen een rechtvaardige oorlog.

Volgens de Russische communisten voerden zowel de tsaristische als de andere regeringen onrechtvaardige oorlogen, die alleen maar de belangen van bepaalde groepen bezitters dienden en waarvoor geen druppel arbeiders- of boerenbloed vergoten mocht worden.

Na de voorjaarsrevolutie in Rusland laaide de strijd in volle kracht op.

De sociaal-democraten wilden de liberale burgerij alle macht in handen geven, en die liberale burgerij, nauw verbonden als ze was met het Engelse, Franse en Amerikaanse kapitaal, wenste de oorlog voort te zetten.

De communisten hielden aan hun standpunt vast dat de oorlog beëindigd moest worden – een standpunt dat in de praktijk ondersteund werd door de massale deserties aan het front en door de even massale weigering van de soldaten om zich, slecht gekleed en slecht gevoed, op bevel van hooghartige officieren in de loopgraven te laten afslachten. Nog op een tweede punt wees Lenin, als hij zei dat de sociaal-democraten in de voorafgaande maanden een kans hadden gehad die zij niet hadden gegrepen.

De revolutie van februari-maart was geslaagd, doordat zich bij de arbeiders miljoenen boeren hadden aangesloten, die een eind wilden maken aan het grootgrondbezit; die daar trouwens op eigen houtje, en met geweld, mee begonnen waren. In laatste instantie was de tsaar gevallen doordat zijn traditionele steunpunt, de miljoenenmassa van onontwikkelde boeren, hem ontvallen was.

Ook hier was de bourgeoisie onmachtig gebleken om het eerst noodzakelijke te doen.

Duizend draden verbonden haar met het grootgrondbezit; en toen haar vertegenwoordigers, in een positie die ondergeschikt was aan die der grootgrondbezitters, tot de regering toetraden, staken zij geen vinger uit om het landprobleem aan te vatten.

De sociaal-democraten volstonden met het aanheffen van leuzen voor de boeren; maar omdat zij de voortzetting van de oorlog als belangrijkste probleem stelden, bleven deze leuzen volledig inhoudsloos.

Alleen de communisten waren in dit probleem bereid de knoop door te hakken.

Een van de eerste besluiten van de nieuwe regering was dat de grond genationaliseerd werd en tegen de boeren zei zij: Hier hebt u de grond, verdeelt haar naar rechtvaardigheid.

Een ander vraagstuk, dat door de voorjaarsrevolutie niet opgelost was, was dat van het voedsel.

BROOD was de hoofdleuze van de voorjaarsopstand geweest, en zo bleef het, de hele zomer door.

De grootgrondbezitters en kapitalisten hadden een heel andere leuze, namelijk: Verrijkt u. Zij hielden het voedsel achter en bedreven daar misdadige speculaties mee, terwijl de mensen in de steden letterlijk van honger omkwamen.

Ook hier hadden de sociaal-democratische leiders gefaald. Zij hadden meegeroepen om voedsel, maar zij hadden geen vinger uitgestoken om de enorme bezittingen van de rijken onder de armen te verdelen.

Ze hadden zelfs lijdelijk toegezien hoe de kapitalisten de produktie saboteerden toen hun dat beter uitkwam.

De communisten maakten hieraan een einde, namen de

rijkdommen in beslag en organiseerden de produktie op-nieuw.

Nog nooit in de geschiedenis was het voorgekomen dat een volk zozeer de weg die het zou volgen, in eigen handen had.

Nog nooit ook was het voorgekomen dat de keuze tussen verschillende mogelijkheden zo duidelijk was.

Het oude regiem was vermolmd ineengezakt en de industriële burgerij van Rusland had niet de kracht om de zaken van de tsarenklik over te nemen.

Terzelfdertijd waren de buitenlandse imperialisten onderling in een strijd op leven en dood gewikkeld.

Aanvankelijk koos het volk in meerderheid de sociaal-democratische weg. Bijna overal overheersten in de Sowjets de sociaal-democraten, en zij van hun kant schonken het gezag op een presenterschaal aan de liberale burgerij.

Er was echter geen half jaar nodig om in het hongerge, aan de fronten verbloedende Rusland de massa tot een nieuwe keus te brengen. Wie in maart nog hun vertrouwen gaven aan de sociaal-democraten, vervingen hen in september en oktober door communisten.

In zes maanden, waarin de miljoenen van Rusland de ervaringen van een eeuw opdeden, ging men over van de onvervulde illusie naar de revolutionaire zelfwerkzaamheid.

Geen enkel volk deed ooit in eenzelfde korte tijd zoveel ervaring op, geen enkel volk zal nog precies zo'n zelfde ontwikkeling doormaken als het Russische in 1917.

Maar op de achtergrond van de typisch Russische gebeurtenissen ligt een wezensvraag: in wie of wat stelt men zijn

vertrouwen, wat is de drijvende kracht in de maatschappij? De sociaal-democraten keken zich blind op de achterlijkheid van de Russische massa's, op de ongeletterdheid van de arbeiders en de onwetendheid der boeren.

Zij waren bang om aan het hoofd van deze massa te gaan en aan haar de macht te ontnemen om het land te besturen. Daarom verscholen zij zich liever achter allerlei theoretische frasen, die hun een argument moesten bieden om de liberale burgerij de macht in handen te geven.

De sociaal-democraten hadden geen vertrouwen in de revolutionaire kracht van het volk, geen vertrouwen ook in de bekwaamheid van dat volk om, als de banden met het verleden eenmaal verbroken waren, de achterstand van eeuwen in korte tijd in te lopen.

Bij de communisten, en vooral bij Lenin – die hierover soms nog scherp moest vechten met eigen geestverwanten – was de zaak precies omgekeerd.

Zij misten ieder vertrouwen in de burgerij – ja, zij zagen met bijzondere scherpte dat de kapitalistenklasse het land nog verder in de afgrond zou duwen, aan welks rand het tsarisme het al gebracht had.

Op hardhandige, soms zelfs schijnbaar hardvochtige wijze trok Lenin dag in, dag uit van leer tegen iedere illusie dat de bourgeoisie Rusland een gelukkiger weg op zou sturen – en tegen de sociaal-democraten die trachtten deze gedachte ingang te doen vinden.

Daartegenover juist bestond bij de communisten een rotsvast vertrouwen in de geweldige revolutionaire kracht van het volk, in de eerste plaats van de arbeidersklasse.

Tweemaal in twaalf jaar was dat volk in staat gebleken tot een massale revolutionaire beweging.

In die revoluties had het zich zijn eigen werktuigen en leidingen, de Sowjets, geschapen.

Tegenover het vertrouwen in de burgerij predikten de communisten bij arbeiders, boeren en soldaten het vertrouwen in de eigen revolutionaire kracht, het vermogen om zelf het bestuur over het uitgestrekte land uit te oefenen, beter dan de onbekwame uitvreeters die dat tot dan toe gedaan hadden.

In laatste instantie, dat bleek overduidelijk in deze bewogen maanden, was de keuze tussen sociaal-democraat zijn of communist zijn: de keuze tussen het overgeven van de zaken aan een gewetenloze kapitalistische bourgeoisie, of het vertrouwen in de arbeidersklasse.

Natuurlijk kon het niet anders of de beslissingen die in Rusland vielen – Rusland dat opeens tot het centrale toneel was geworden van de internationale klassenstrijd – moesten een enorme draagwijdte hebben voor de gehele internationale arbeidersbeweging.

De Socialistische Internationale van vóór de wereldoorlog (de 'IIde Internationale') was aan de fronten gestorven, toen haar aanhangers van diverse nationaliteiten elkaar vanuit de loopgraven beschoten.

Niets was natuurlijker dan dat vanuit de Sowjet-Unie, waar de zaak van het revolutionaire marxisme de overwinning had behaald, het initiatief werd genomen tot vorming van een IIIde Internationale, die stond op de vaste basis van de maatschappelijke werkelijkheid, dat wil zeggen van het bestaan van de klassenstrijd.

De splitsing tussen revolutionaire marxisten en zich met het kapitalisme verzoenende sociaal-democraten was overal in de wereld onvermijdelijk en noodzakelijk geworden,

na wat in Rusland was gebeurd. Ze was ook noodzakelijk, omdat de revolutionaire arbeidersbeweging van heel de wereld de taak had dat ene land waar nu haar idealen werkelijkheid werden, met alle kracht te verdedigen.

Reacties in Nederland

De schok, die de Oktober-revolutie over heel de wereld te weeg bracht, was ook in Nederland voelbaar.

Door twee groepen werd het felst gereageerd op de revolutie in Rusland: door de Tribunisten – de links sociaal-democratische partij waarvan Wijnkoop de voorman was – die in hun krant De Tribune met instemming en gejuich de gebeurtenissen begroetten en door de bourgeoisie, die daarover in haar pers haar woedde en haat uitstortte.

Nederland was niet in de wereldoorlog betrokken, niet direct tenminste.

Wel werden tienduizenden jonge – en niet meer zo erg jonge – mannen jarenlang in militaire dienst gehouden, hetgeen in vele gezinnen van arbeiders en kleine zelfstandigen grote problemen had opgeroepen.

De neutraliteit van het land werd door een kleine groep kooplieden misbruikt om woekerwinsten te maken met alle soorten consumptiemiddelen, vooral voedsel, dat daartoe aan de burgerij werd onthouden.

De arbeidersklasse leidde een armoedig hongerbestaan, dat haar naarmate de oorlog langer duurde, tot acties en woede-uitbarstingen bracht – dit alles echter niet te vergelijken met de massale oproeren, die Rusland te zien gaf.

De Tribunisten hadden alle reden om het Nederlandse volk

via hun pers en op vergaderingen te informeren over wat er in Rusland gebeurde.

Vóór de Oktober-revolutie hadden hun leiders, zoals Wijnkoop en Gorter, vriendschappelijke contacten met Lenin onderhouden. Bij alle verschillen van mening die tussen hen bestonden was er immers het feit, dat de Tribunemensen, net als de bolsjewiki, gebroken hadden met de rechtse sociaal-democratie en een aparte partij hadden gevormd (de SDP).

Met name op het punt van de beoordeling van de wereldoorlog hadden bovendien verschillende Tribunisten uitstekende denkbeelden, die nauw met die van de Russische communisten overeenstemden.

Reeds tijdens de oorlog was De Tribune een van de zeer weinige bladen buiten Rusland, die aan de gebeurtenissen in dat land en aan het standpunt van de bolsjewiki aandacht besteedden. Zo werd bijvoorbeeld een door Lenin geschreven manifest tegen de oorlog en een oproep aan de matrozen in De Tribune overgenomen.

Onmiddellijk na het bekend worden van de revolutie in Nederland, op 12 november, belegde de SDP dan ook een massavergadering in het Concertgebouw. Een van de sprekers was de zeventigjarige Domela Nieuwenhuis, die zijn vreugde over de gebeurtenissen in Petrograd uitsprak en die kenschetste als de grootste gebeurtenis in de menselijke geschiedenis.

En een van de eerste telegrammen die Lenin na de machts-overname ontving kwam uit Amsterdam. Het luidde: 'De Tribune, revolutionair dagblad in Nederland, begroet de dictatuur van het proletariaat in Petrograd, die de weg baant voor de algemene vrede, voor de sociale bevrijding

van arbeiders en boeren en voor de revolutionaire constituante'.

Naarmate de tijd voortging en de revolutie stand hield, zouden steeds meer mensen daarvan onder de indruk komen, vooral ook in de sociaal-democratie.

De toenmalige voorzitter van het NVV, Jan Oudegeest, zegt hierover in zijn boek 'De geschiedenis van de zelfstandige vakbeweging':

'De Sowjet-revolutie had grote invloed. Niet slechts op arbeiders, maar ook op een groot deel der sociaalvoelende intellectuelen. Nu was het wonder geschied... Zelfs onder de leiders van de partij en vakbeweging' – zo vervolgt hij dan – 'vond men er, die het geloof in het wonder hadden...'

De weerklink van deze stemmingen kon men ook bespeuren bij de toenmalige leider van de SDAP, P. J. Troelstra.

Deze vertelt in zijn gedenkschriften hoe hij sprak op het Kerstcongres van zijn partij, anderhalve maand na de revolutie. Het congres nam een door hem opgestelde resolutie aan waarin de hoop werd uitgesproken dat de op dat ogenblik door de bolsjewiki geopende vredesonderhandelingen tot een algemene vrede zouden leiden. De resolutie noemde het een plicht van de Duitse en Oostenrijkse socialistten, te verhinderen dat hun regeringen, misbruik makend van Ruslands zwakte, in het Oosten veroveringen zouden maken.

In zijn rede legde Troelstra er de nadruk op dat hij het, gezien de Russische verhoudingen, juist vond dat de jonge Sowjet-regering de overeenkomst met de Westelijke

mogendheden verbroken had en tot afzonderlijke vredesonderhandelingen overging – een standpunt dat door zijn medebestuurder Vliegen, vertegenwoordiger van de uiterst rechtse vleugel in de SDAP, fel bestreden werd.

Troelstra echter hield voet bij stuk en nog weer twee maanden later, op het verkiezingscongres van de SDAP in februari 1918, deed hij de uitspraak: 'Van de Russische revolutie gaat de revolutionaire geest over Europa heen'.

De geestdrift bij de arbeidersklasse over wat in Rusland gebeurde nam toe naarmate het leven in eigen land dank zij de niet te stelpen vraatzucht der oorlogswinstmakers moeilijker werd.

Hoog zou de beweging opblaaien toen, in het najaar van 1918, ook in Duitsland de revolutie uitbrak.

Beide arbeiderspartijen hielden vergaderingen, die het karakter van ware massameetings kregen.

In Rotterdam moest het SDAP-bestuur vijf zalen afhuren voor een op 11 november aangekondigde vergadering, waarin Troelstra de gedenkwaardige woorden zou spreken: 'De arbeidersklasse in Nederland grijpt thans de politieke macht...'

De volgende dag vond een vergadering plaats in Amsterdam, belegd door de SDP, waarbij de Handwerkersvriendenkring veel te klein bleek voor alle bezoekers. De volgende middag, toen o.m. Louis de Visser daar sprak, was dat weer het geval – maar desondanks marcheerden tijdens de vergadering tweehonderd soldaten met hun hoornblazers binnen, die zich met de arbeiders solidariseerden.

Die avond werd de bijeenkomst voortgezet in de Diamantbeurs, die stampvol was en een onbeschrijflijke geestdrift zag toen Domela Nieuwenhuis binnentrad, ondersteund

door David Wijnkoop. Buiten stonden vele duizenden die niet binnen konden komen en die zich aansloten bij de stoet die vanuit de Beurs gevormd werd, met grote groepen soldaten en matrozen aan het hoofd.

Bij de kazerne aan de Sarphatistraat bleek echter in het duister een groep militairen te zijn opgesteld, die, toen de demonstratie langs trok, onverhoeds het vuur openden. Vier mensen lieten het leven, zestien werden gewond bij deze misdadige overval tijdens het hoogtepunt van de beweging in Nederland.

In de dagen die volgden ontketende de bourgeoisie een woeste tegenbeweging tegen de opstandigheid der arbeiders, die háár hoogtepunt vond in Den Haag, waar geestdriftige Oranjeklanten de paarden voor de koets van de voor dit doel speciaal uitgereden koningin Wilhelmina weghaalden en het rijtuig zelf door de stad trokken.

Maar ook hier was de heersende groepen de schrik in de benen geslagen (hun 'bibberperiode', noemde De Visser het later) en de arbeidersklasse kon van die schrik een aantal vruchten plukken.

Er werden nu binnen korte tijd eisen vervuld, die jarenlang het onderwerp van hevige strijd waren geweest.

Zo was in 1916 tot het algemeen kiesrecht volgens evenredigheid besloten, maar alleen voor de mannen. Nú echter werd het ook voor vrouwen verwerkelijkt, waarmee een eis vervuld werd die tientallen jaren lang een van de belangrijkste was geweest bij de beweging voor vrouwenemancipatie.

De achturendag, waarvoor op zoveel meidagen was gedemonstreerd, werd ingevoerd – hoewel het een der eerste punten was waar de bezitters, toen overal in Europa het

revolutionaire tij afebde, een eind aan maakten door de werkdag op 8,5 uur te brengen – hetgeen echter nog altijd een belangrijke stap voorwaarts betekende bij de situatie van daarvoor.

Ook op het gebied van de oudedagvoorziening werd een belangrijke overwinning geboekt, doordat de leeftijd van het ouderdomspensioen van 70 op 65 jaar werd verlaagd, terwijl het pensioen zelf verhoogd werd.

De lonen van het overheidspersoneel stegen aanzienlijk – hetgeen natuurlijk direct effect had voor de lonen in het particuliere bedrijf – en aan de gezinnen van gemobiliseerde militairen werden schadeloosstellingen uitbetaald.

Ook op een aantal andere gebieden, zoals van sociale wetgeving en woningbouw, konden tegemoetkomingen van de dodelijk benauwde heersende groepen worden afgedwongen.

Zo plukte de Nederlandse arbeidersbeweging mede de vruchten van de revolutionaire omwenteling in Rusland.

Een Oudegeest mocht dan laatlunkend schrijven over hen die 'in het wonder geloofden', hij en de zijnen aarzelden niet om te profiteren van het feit, dat het wonder de Nederlandse kapitalisten bereid maakte zaken toe te geven, waartegen zij zich tot dan toe met hand en tand verzet hadden.

Van haar kant moest de jonge Sowjet-republiek al snel een beroep doen op de vriendschap die zij overal in de wereld onder de arbeiders en vooruitstrevende intellectuelen ondervond, toen de kapitalistische machten een interventieoorlog tegen haar begonnen.

Nederland bleef opnieuw 'neutraal', wat het zenden van soldaten betrof. Maar het had er geen bezwaar tegen dat

er wapens en munitie werden gezonden – zodat er toch verdiend kon worden aan het bloedvergieten.

Om deze transporten te verhinderen werden er grote stakingen georganiseerd, vooral in de steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam.

In de avond van zondag 20 juli 1919 besloten duizenden Amsterdamse gemeentearbeiders op een grote meeting in de Diamantbeurs, om voor de volgende dag een 24-uurstaking uit te roepen. In de nacht werd een oproep uitgegeven waarin stond, dat de bezittende klasse de arbeiders der verschillende landen in de oorlog jaagde tegen hun broeders, die zojuist het kapitalistische juk hadden afgeworpen en die bezig waren een socialistische samenleving te stichten.

Er werd een felle aanklacht gelanceerd tegen de regering, die wel de wapens liet vervoeren die tegen het Sowjetbewind gericht waren, maar die de kinderen van dat land zonder meer liet doodhonger.

De volgende dag werd er gestaakt. De haven en de bouwwerken lagen stil, tweeduizend gemeentearbeiders werkten niet, ook tal van andere bedrijven waren stopgezet.

Op vijf plaatsen in Amsterdam werden massa-meetings belegd. Ook in Rotterdam werd gestaakt en er werd door de stad gedemonstreerd.

Het was een grootse gebeurtenis. Voor het eerst in de geschiedenis staakten Nederlandse arbeiders uit solidariteit met kameraden uit andere landen.

Er zouden nog vele acties tegen de wapentransporten volgen, en de hulpactie tegen de honger in het Wolgagebied, die enkele jaren later over heel de wereld werd georgani-

seerd, zou een bijzonder grote ondersteuning vinden, waarbij zelfs in de kazernes geld bijeengebracht werd.

Er was tenslotte nog een andere vorm van daadwerkelijke hulp. Zoals uit vele andere landen hebben ook uit Nederland bekwame intellectuelen en arbeiders geholpen de leemten aan vakkundige krachten te vullen, die men in Rusland had toen de opbouw begon. Ir. S. J. Rutgers en Ir. A. Struik zijn wel de bekendsten van hen.

De Oktober-revolutie zette haar stempel op de hele wereld-geschiedenis vanaf 1917. Ook Nederland, zijn arbeiders-klasse zowel als zijn bourgeoisie, zou na deze gigantische gebeurtenis nooit meer hetzelfde land zijn dat het tevoren was geweest.

Het duidelijkste bewijs daarvan was de aansluiting van de Communistische Partij van Nederland bij de Communistische Internationale. De internationale solidariteit en de wil tot eensgezinde strijd hadden een concrete vorm aangenomen.

De wijze waarop deze saamhorigheid, deze eenheid van doel tot uitdrukking zou moeten worden gebracht, zou in de loop van de geschiedenis in concrete vraagstukken steeds opnieuw uitgewerkt moeten worden.

Lenin heeft zich in zijn brochure 'De linkse stroming, een kinderziekte van het communisme', en in een zeer groot aantal redevoeringen, artikelen en ontwerpen voor resoluties, oneindige moeite gegeven om dit denken in de juiste richting te bevorderen, er van uitgaande dat in geen land de toestanden zo waren of zich zo ontwikkelden, als in Rusland het geval was geweest.

In de 'Linkse stroming' stelt hij dat enige fundamentele trekken van de revolutie in Rusland internationale betekenis hebben. Maar hij waarschuwt: 'Het zou natuurlijk een zeer ernstige fout zijn, deze waarheid te overdrijven en haar tot meer dan enkele fundamentele trekken van onze revolutie uit te breiden'.

Als een van die fundamentele trekken beschouwde hij het bestaan van een krachtige, streng georganiseerde partij, die onophoudelijk onder de massa werkt en zich weet te verzekeren van de steun van die massa.

Doordat die partij een klassebewust karakter heeft en geheel aan de revolutionaire beweging is toegewijd, doordat ze als het ware met de massa van arbeiders en kleine zelfstandigen samensmelt en op een zodanige wijze weet leiding te geven dat de mensen zelf, op grond van eigen ervaring, de juistheid daarvan erkennen, is zij in staat vooraan te gaan in de strijd en te verzekeren dat de overwinning behaald wordt.

In dit verband wees Lenin op de geweldige betekenis die moet worden toegekend aan de voortdurende strijd van de partij voor een juiste politiek, tegen allerlei linkse en rechtse stromingen die haar daarvan af trachten te brengen.

Het zou een van de voornaamste opgaven worden voor de communistische partijen in alle landen om volledig te begrijpen waar deze mening op neer komt.

Juist het leiding geven aan de massa en het daarin opgaan van een partij wijzen iedere hersenloze imitatie van wat elders gebeurd is af en vragen scheppende arbeid en schepend denken in het eigen land, onder de omstandigheden van dat land en in de in dat land gegroeide verhoudingen.

De vrede

Inmiddels was de jonge Sowjet-Unie de harde strijd om haar socialistisch bestaan begonnen.

En juist daarbij bleek de onmisbaarheid van een beginselvaste, goed georganiseerde en disciplinaire partij.

Geen ander orgaan zou ooit in staat zijn geweest om de onoverkomelijk lijkende moeilijkheden die zich in die eerste jaren voordeden, te boven te komen.

Het was niet voor het eerst in de geschiedenis dat de massa's de hoofdrol hadden gespeeld in de omverwerping van een reactionair, feodaal regiem. Maar in al die gevallen hadden daarna andere krachten de opbouw van het nieuwe staatsapparaat en van de produktie overgenomen en de werkers, die hun rol van vernietigers van het oude systeem hadden gespeeld, werden de ondergeschikten van nieuwe meesters in een nieuw systeem.

Wel voor het eerst in de geschiedenis was het dat nu de massa's die het oude systeem hadden vernietigd, zelf de bouwers van het nieuwe systeem werden.

Die massa's waren de onontwikkelde arbeiders en boeren van het achterlijke, in vele opzichten nog barbaarse Rusland.

Enkele maanden na de revolutie wees Lenin op het feit, dat Rusland in één klap van een achterlijk tot een voorlijk land was geworden, wat zijn sociale systeem betreft; hij voegde daaraan toe dat het, zodra de revolutie zich in de andere Europese landen had voltrokken, weer een achterlijke positie ten opzichte van die landen zou innemen.

Nu was echter de tijd daar om zelf een maatschappij op te gaan bouwen; en dat was alleen mogelijk doordat er een communistische partij bestond, die de vastberadenheid had

om dit te doen – wat ook de moeilijkheden zouden zijn. Rusland was op de rijken veroverd voor de armen. Dat was nog een kleinigheid geweest bij die nieuwe opgave, de armen te leren het land te besturen.

Het besturen van het land – dat was in de eerste plaats het verrichten van de taken, die de Februari-revolutie niet vervuld had.

Het tot stand brengen van de vrede was daartoe de sleutel. Het eerste besluit dat de jonge Sowjet-macht na de revolutie genomen had, was het afkondigen van het decreet over de vrede.

Het was een oproep om overal de strijd te beëindigen en de vrede tot stand te brengen. De Sowjet-regering liet het echter niet bij deze oproep, maar ondernam onmiddellijk stappen om aan de oorlog tussen het eigen land en Duitsland-Oostenrijk een eind te maken.

(Het was over deze maatregelen, dat op het Kerstcongres van de SDAP in 1917 zulke heftige discussies plaats vonden.)

De Duitse imperialisten van hun kant meenden van deze houding der Sowjet-macht te kunnen profiteren door als nog grote stukken grondgebied aan Rusland te onttrekken. Desondanks zette de Sowjet-regering, tegen hevige tegenstand in eigen boezem in, de vredesonderhandelingen door. Het was eenvoudig onmogelijk geworden om nog verder te vechten en bovendien was het beëindigen van de oorlogstoestand noodzakelijk om de meest dringende binnenlandse taken aan te pakken, d.w.z. de arbeiders- en boerenmacht te consolideren.

De Duitse imperialisten meenden dat zij met deze vrede een overwinning hadden behaald, en allerlei politieke

kwakzalvers, aangestoot door de Westerse machten, bouwden het hun na.

In werkelijkheid voltrokken de beide centrale keizerrijken met deze vrede hun eigen ondergang.

De consequente politiek van de socialistische regering in Rusland opende de ogen van miljoenen voor de wenselijkheid van een maatschappelijke omvorming en vormde een enorme stimulans voor de revolutionaire beweging, met name in Duitsland. Een half jaar na de vrede met de Sowjet-Unie wierpen de Duitse massa's de regering van Wilhelm omver en dwongen zij de heersende groepen om op hun beurt vrede te sluiten in het westen.

De Oktober-revolutie had niet alleen de vrede bespoedigd, ze had ook de nederlaag van het Duitse imperialisme veroorzaakt.

Er was bij de Sowjet-mensen geen illusie over de duurzaamheid van de vrede.

Men profiteerde van het feit dat de Duits-Oostenrijkse imperialisten, en hun Frans-Engels-Amerikaanse tegenstanders in een dodelijke worsteling met elkaar gewikkeld waren.

Maar men wist ook wat het einde van deze worsteling zou betekenen.

De door de revolutie verslagen krachten waren bezig zich te hergroeperen en de burgeroorlog voor te bereiden; niemand kon er aan twifelen of alle imperialistische machten ter wereld, al waren ze vandaag nog zozeer elkaars vijanden, zouden morgen eensgezind de contra-revolutie te hulp snellen.

Deze machten hadden daar alle belang bij.

Alleen al de Franse leningen aan het oude regiem hadden

een bedrag bereikt van 10 miljard gulden, terwijl de Westerse kapitalisten alle belangrijke basisindustrieën in Rusland tot hun gedeeltelijke of gehele eigendom rekenden.

Een jaar nadat Rusland de vrede afsloot, was dan ook op zijn grondgebied de oorlog weer in volle gang.

De reactionairen, gesteund door vrijwel alle andere politieke groeperingen in het land, zetten een militair offensief in en niet minder dan veertien landen steunden dit met wapens, geld en troepen.

Toen bleek echter hoe diep de overtuiging was waarmee de revolutie was doorgevoerd, toen ook bleek de doorslaggevende rol van de voorhoede der revolutie, de communistische partij.

De strijd was onnoemelijk zwaar. Er kwam een ogenblik dat het hele grondgebied van de Sowjet-republiek maar weinig groter was dan de strook land tussen Moskou en Leningrad, terwijl de vijandelijke legers naar beide steden optrokken en hun agenten trachtten, binnen de Sowjet-republiek opstanden te provoceren.

Partijleden, communistische jongens en meisjes en vakbondsmensen trokken naar het front en in het achterland namen anderen, veelal buiten hun officiële werktijd om, de produktie over.

In enkele maanden tijds werd zo het Rode Leger gevormd, dat de overmachtig schijnende tegenstanders, die over onuitputtelijke hulpbronnen beschikten, in veldslag na veldslag terugjoeg.

Meer dan geweren en munitie echter bleef daarbij het wapen overheersen dat de communisten in staat had gesteld de revolutie te voltrekken: het vertrouwen van de massa.

In de strijd zelf werd steeds opnieuw een beroep gedaan op

de initiatieven van de arbeiders en boeren en bovendien zagen de communisten nog kans, te werken onder de militairen die tegen hen in het veld werden gebracht.

Bekend is hun activiteit op de Franse vloot in de Zwarte Zee, in samenwerking met Franse communisten, die ertoe leidde dat de matrozen zich tegen hun officieren keerden en grote delen van de vloot uit de strijd namen.

In de loop van 1920 waren de aanvallers overal verslagen en veelal vernietigd; wat vrijwel niemand een of twee jaar tevoren had durven geloven was een feit: de Sowjet-macht was in Rusland gevestigd.

In dat jaar kon Majakowski, de grote dichter van de revolutie, voor enthousiaste menigten dit gedicht voordragen:

Een blokkade maakten ze,
Petrograd genaakten ze,
De Entente-tantes zongen:
– Kijk, hoe wij de zaak besprongen!
Vrijwilligers kwamen vol trots:
Von der Goltze zelf, de rots,
De Mamontows en de Sjkero's,
niet te vergeten de Petljoe's...
Broeken hadden ze, en tanks,
Shillings hadden ze, en Francs.
Wat de Volkenbond al niet voor ze deed!
Nou, en wat kwam er uit? – Een scheet...

De opbouw

In datzelfde jaar, in 1920, bezocht de beroemde Engelse schrijver en historicus H. G. Wells, de Sowjet-Unie.

Zag Majakowski de zon boven de modder, Wells zag door de modder de zon niet.

Hij schreef:

‘Want Lenin, die, als goed orthodox marxist alle “utopisten” afwijst, is tenslotte zelf het slachtoffer geworden van een utopia, het utopia der electriciëns.

Hij werpt zich volledig op een schema voor de ontwikkeling van grote krachtstations in Rusland om hele provincies te voorzien van licht, transport en industriekracht.

Kan men een stoutmoediger plan bedenken in een groot vlak land van bossen en ongeletterde boeren, zonder waterkracht, zonder technische kennis tot zijn beschikking, en waar handel en nijverheid bijna hun laatste adem uitblazen’?

Wells schreef hier over het zgn. Goelroplan, dat in december van dat jaar op het congres van de communistische partij zou worden aangenomen.

Het voorzag in de bouw van dertig nieuwe elektrische centrales in een tijdsbestek van 10 tot 15 jaar, met een totale jaarproduktie van 8,8 miljard Kilowatt-uur.

Geen wonder dat Wells Lenin voor een utopist hield. Immers, in het laatste vooroorlogse jaar, toen Rusland nog niet getroffen was door de oorlogsramp die het bijna zeven jaren achtereen zou teisteren, was de produktie nog slechts een kwart van het in het plan gestelde. In 1920 was ze ver daaronder gedaald. Wie kon staande houden dat men in 10 tot 15 jaar licht zou brengen in deze Russische duisternis, laat staan elektrisch licht? Tien jaar later bleek dat zelfs Lenin nog te voorzichtig was geweest. In 1931 was de

produktie al bijna 11 miljard kwu, in 1940 48 miljard, in 1960 300 miljard.

Reeds in 1918 had Lenin een studie gemaakt voor een te voeren economische politiek. De burgeroorlog echter en de strijd tegen de interventielegers verhinderden, dat ze werd uitgevoerd.

In plaats van een omlijnd opbouwplan kwam er het zgn. oorlogscommunisme, waarbij alle bedrijven onder strenge controle werden geplaatst, de gehele produktie centraal werd geleid en waarbij alleen de staat mocht handeldrijven. Er was een verplichte levering van landbouwprodukten, de boeren mochten slechts het hoognodige zelf houden.

In 1921, toen de militaire strijd gewonnen was, werd aan dit oorlogscommunisme een einde gemaakt en werd het vervangen door de zgn. Nieuwe Economische Politiek, die ten doel had alle krachten te mobiliseren om het economische leven weer op gang te brengen.

De verplichte leveringen werden vervangen door belastingen in natura, kleine en middelgrote ondernemers kregen de kans om een zaak te beginnen.

De politiek ging er van uit dat alle lagen van de bevolking – boeren, handwerkslieden en handelaren – er belang bij moesten hebben om zich een grotere inspanning te getroosten, waarbij tenslotte de maatschappij als geheel van de initiatieven der kleine zelfstandige ondernemers zou kunnen profiteren.

Natuurlijk ging er onmiddellijk een geloei op bij de tegenstanders van de Sowjet-Unie, die opzettelijk een overdreven voorstelling hadden gegeven van de staatsbemoeizucht onder het socialisme en die nu joelden dat het socialisme mislukt was.

Maar na vrij korte tijd werd de juistheid van de nieuwe economische politiek bewezen, de produktie en distributie kwamen door de genomen maatregelen snel op gang.

Terzelfdertijd werden, vaak voor veel geld, buitenlandse specialisten op het gebied van produktie en techniek in het land tewerk gesteld, die gebruikt werden om de te weinig ontwikkelde, maar oneindig leergierige jonge arbeiders de kennis bij te brengen om van hun land een hoog ontwikkelde natie te maken.

In 1927 had het Sowjet-bewind de economie van het land volledig in zijn greep en was de situatie rijp voor een nieuw groot initiatief, de vijfjarenplannen.

Tegenwoordig is het woord 'plan' een modewoord en zelfs de meest reactionaire regeringen hebben het over plannen en planbureaus.

In 1927 was het een nieuw begrip. Het was een uitdaging aan wereld en wetenschap, want het ging uit van de nieuwe gedachte dat de mens meester is over de economie, en niet de economie meester over de mens, zoals onder het kapitalisme de algemeen aanvaarde wijsheid luidt.

Niet alleen de durf om zich voor vijf jaren een economisch doel te stellen, maar de aard van dat doel zelf deed de hele burgerwereld in hoongelach uitbarsten.

Het gelach verstomde spoedig.

Er bleken door de revolutie energieën ontketend te zijn, waar men elders geen weet van had. Buitenlandse bezoekers stonden stomverbaasd over de werkdrijf, vindingrijkheid en geestdrijf van de mensen die bezig waren het socialisme op te bouwen.

De kapitalistische wereld werd in 1929 geteisterd door de

wereldcrisis, die af en aan de gehele dertiger jaren door zou duren.

Werklozen leden honger, terwijl elders het graan lag te rotten of als brandstof voor de locomotieven werd gebruikt.

In de Sowjet-Unie niets van dit alles. Het eerste vijfjarenplan werd ver voor zijn tijd vervuld, het tweede en derde evenzo.

In een tijdsbestek zoals nergens ooit was voorgekomen werd Rusland, dat volgens Wells nog in 1920 'een groot vlak land van bossen en ongeletterde boeren was, zonder waterkracht, zonder technische kennis tot zijn beschikking', een grote industriële mogendheid.

Dat was ook nodig.

Want in Duitsland kreeg Hitler de macht en een nieuwe wereldoorlog kwam onafwendbaar naderbij.

Stalin

Als men één allesoverheersend woord zoekt voor de Sowjet-Unie tussen 1920 en 1940 dan is het: economie.

Aan de economische opbouw werd alles ondergeschikt gemaakt. De industrie moest de basis vormen voor het socialisme, maar tevens voor de verdedigingsmacht die het land zonder twijfel eenmaal nodig zou hebben als het kapitalisme een nieuwe, vernietigende aanslag op zijn bestaan zou doen.

In de partij kwamen stromingen op, zoals die van de Trotskisten, die zeiden dat het een onmogelijkheid was de gestelde taken te verrichten, dat het trouwens helemaal on-

denkbaar was het socialisme in één land – en dan nog wel het achterlijke Rusland – op te bouwen.

Het antwoord van de meerderheid der partij was, dat het móést gebeuren en dat men de resultaten zou moeten verdedigen bovendien.

Er was trouwens geen andere keus, nu de Duitse revolutie tot twee maal toe in elkaar was geslagen en ook in de rest van Europa het revolutionaire tij was gaan verlopen.

Het Sowjet-land werd één gigantisch economisch bedrijf, en de voornaamste verantwoordelijkheid van de leiding was gelegen in het doen slagen van de economische opbouw.

Nu had Lenin, toen de vrede met het Duitse keizerrijk gesloten was, een brochure geschreven over de taken die de Sowjet-macht thans had uit te voeren – en in het bijzonder over de opbouw van de socialistische industrie.

Lenin ging daarbij uit van de lessen die het kapitalisme zelf verschaft voor de opbouw van het socialisme – omdat nu eenmaal dit socialisme een voortzetting is, in een hogere vorm, van de maatschappij die onder het kapitalisme tot stand is gekomen.

Het socialisme wijzigt de eigendomsverhoudingen – maar de oude maatschappij biedt een schat van ervaringen, waarvan de nieuwe gebruik kan maken.

De wijze van leiding geven aan de industrie en aan grote economische eenheden is daar één van.

Voor de industriële opbouw, voor het uit de grond stampen van een moderne mechanische produktie, voor het tot stand brengen van de beste arbeidsorganisatie, zo stelde Lenin, was het noodzakelijk om het systeem van de eenhoofdige leiding in te stellen.

‘De Rus is een slechte arbeider vergeleken bij de vooraanstaande naties,’ zei hij. ‘En dat kon ook niet anders zijn onder het regiem van het tsarisme en bij het voortleven van de overblijfselen van de lijfeigenschap. Leren werken – voor deze taak in haar volle omvang moet de Sowjet-macht het volk stellen.’

En Lenin ging daarbij diegenen telijf die niet wilden erkennen dat onder deze omstandigheden bepaalde personen met vérgaande, zelfs dictatoriale bevoegdheden moesten worden bekleed. Het slagen van het arbeidsproces, zei hij, is afhankelijk van de vraag of de onvoorwaardelijke ondergeschiktheid van de wil van velen aan één enkele wil wordt erkend en georganiseerd.

De eenhoofdige leiding van het produktie-proces – het is in het kapitalisme geen nieuw geluid.

Het is een algemeen erkende noodzaak – vooral als het momenten van grote ontwikkelingen en grote beslissingen geldt.

Maar het typerende voor de Sowjet-Unie van het midden der twintiger jaren en daarna was juist, dat het land zelf een grootbedrijf werd, en dat het hele produktieproces geleid werd vanuit een centrale instantie – via de vijfjarenplannen. De aard van deze ontwikkeling bracht vanzelf mee dat de leidende man in partij en regering de rol ging spelen die Lenin had toegewezen aan de produktieleider van een grote economische eenheid – de drager van de eenheid van wil. Die man was, op dat moment, Stalin.

Er was dus geen sprake van dat Stalin, zoals het steeds door de vijanden van de Sowjet-Unie werd gezegd en zoals naderhand ook door Chroestsjow en de zijnen werd gesug-

gereerd, systematisch alle macht aan zichzelf had getrokken.

Hij was gekozen als algemeen secretaris van de partij, reeds enige jaren voor Lenins dood in 1924. Toen nu de partij zich tot taak stelde om vóór alles het economisch bedrijf aan het draaien te brengen, werd daarmee vanzelf aan de centrale man van de partij de centrale post in handen gegeven voor die functie.

Het ging niet om een soort intrige die Stalin op zijn alles beheersende plaats bracht. Op die post werd hij door de partij geplaatst in het volle bewustzijn dat hem daarmee grote, beslissende bevoegdheden werden toegekend.

Die macht groeide toen de partij haar economische plannen móést doorzetten tegen de tegenwerking van Trotskisten en anderen in, en met het groeien van de macht deden methoden uit het nog zo recente tsaristische verleden, van verbanning en geheime politie, hun intrede.

Tenslotte groeide deze macht uit boven de enige die die macht kon schenken en afnemen, de communistische partij zelf, en werden de partijdemocratie en de kritiek van onder op gesmoord.

Zo groeiden de misstanden en misbruiken, waarvan de precieze aard en omvang nog altijd niet geheel aan het licht zijn gebracht.

Anderzijds werkte het systeem van de streng gecentraliseerde leiding, dank zij de onverzettelijkheid van Stalin, gedurende de tweede wereldoorlog in hoofdzaak gunstig en was het een van de voorwaarden waardoor het Sowjet-leger de nazi's kon vernietigen.

De uitwassen behoorden niet tot het socialisme, waren daarmee in strijd.

De eenhoofdige leiding zelf, verbonden met een ijzeren discipline in de partij, was een onvermijdelijke fase in een land dat het socialisme als het ware uit de modder vandaan moest trekken.

De kapitalistische landen hadden op Rusland de enorme voorsprong dat hun industrie een hoog peil had bereikt, dat de economische ontwikkeling ver vooruitgeschreden was.

Niet het opbouwen van een industrie was en is in deze landen de socialistische doelstelling, maar het overbrengen daarvan uit de handen van de monopolisten in de handen van het volk. Situaties als in Rusland, dat vanuit de barbaarsheid een sprong naar de nieuwe tijd maakte zijn daarbij ondenkbaar.

Net zo ondenkbaar zou het zijn geweest als in het achtergebleven Rusland de communisten slechts volstaan zouden hebben met het overnemen van de bestaande, schaarse industrieën en het opvoeren van de produktie daarvan.

Ilja Ehrenburg heeft een van zijn boeken over de socialistische opbouw 'De tweede scheppingsdag' genoemd: Het verhaal hoe uit het niets het uitspansel werd geschapen.

De Russische socialistische krachtsinspanning, die uit het niets van het tsarisme een moderne staat schiep, heeft het niet kunnen doen zonder wat nu het Stalinisme wordt genoemd.

Wat ook de fouten daarbij zijn geweest, onvergankelijk is de prestatie die in jaren geleverd is en die haars gelijke in de menselijke geschiedenis niet heeft.

Opnieuw oorlog

In 1941 zou de Sowjet-Unie een nieuwe beproeving moeten doorstaan: die van de Hitleriaanse vernietigingsmacht.

In 1933 was Hitler aan de macht gekomen en jaar op jaar tekende de komende tweede wereldoorlog zich duidelijk af. Koortsachtig werd in de Sowjet-Unie de industrialisatie voortgezet, en werd het land militair in gereedheid gebracht.

Hoe groot de interne spanningen waren bleek bij de processen die in de tweede helft der dertiger jaren plaatsvonden; ondertussen was de gehele Sowjet-politiek er op gericht, zo lang mogelijk buiten het gewapende conflict te blijven.

Op 22 juni 1941 vielen de Hitler-legers het land binnen. De aanval werd van verscheidene kanten tegelijk ingezet, met het duidelijke doel opnieuw een blitzkrieg-overwinning te behalen.

Leningrad werd een belegerde stad, half november lagen de fascistische troepen in het gezicht van Moskou.

De nazi's waren hun overwinningsfeesten al aan het voorbereiden.

Maar net als alle andere, vroegere tegenstanders van de Sowjet-Unie hadden zij zich verkeken op de beslissende kracht die al die 24 jaren lang het land overeind had gehouden en had versterkt, de vaste wil van de arbeidersklasse om het eenmaal verworven socialisme te verdedigen – en van de communistische partij, om hierin vooraan te gaan.

De nazi-legers trokken ver de Sowjet-Unie binnen. Maar in de gebieden die zij achter zich lieten konden zij de geest van de Oktober-revolutie niet vernietigen. Een uitgebreide

partisanenstrijd dwong de bezetters, belangrijke troependelen overal in het land achter te laten en zodoende aan het front te onttrekken.

In Moskou werd niet alleen het terugtrekkende leger opnieuw gegroepeerd, maar de gehele bevolking werd opgeroepen om de strijd tegen de nazi's ter hand te nemen.

Begin december begon het eerste tegenoffensief van het Sowjet-leger, dat met een overwinning werd bekroond. De Duitse troepen werden honderden kilometers teruggedreven.

Het was tevens de eerste nederlaag, die aan de Hitler-legers werd toegebracht.

In het volgende voorjaar en de zomer daarop probeerden de nazi's het opnieuw. Ditmaal drongen zij diep door tot in het zuiden van het land, ze bereikten zelfs de Kaukasus.

Maar de maandenlange slag bij Stalingrad, waar het Sowjet-leger ongekennde bewijzen van heldenmoed aan de dag legde, deed de oorlogskansen keren.

Na de nederlaag in de ruïnes van die stad werden de Hitler-legers systematisch teruggedrongen, werden de in het Oosten door hen bezette landen bevrijd en tenslotte werd de rode vlag in Berlijn geplant. Het fascisme was verslagen, en bij deze vernietiging had de Sowjet-Unie de beslissende bijdrage geleverd.

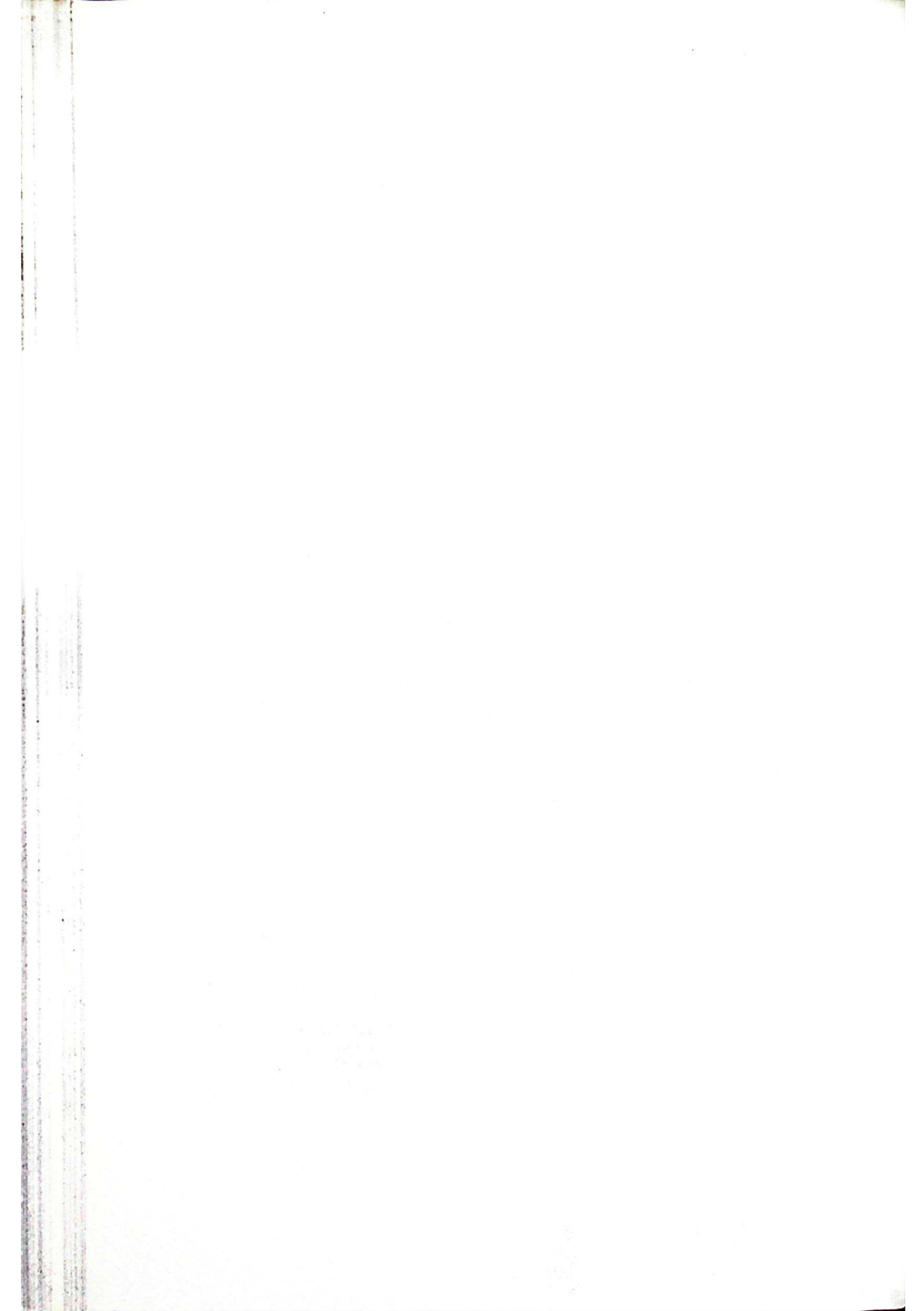
Ontzaglijke offers heeft de bevolking ervoor moeten brengen.

Zeventien miljoen mensen waren gedood.

Op het eind van de oorlog waren er 25 miljoen daklozen en 20 miljoen oorlogswezen.

De materiële schade werd berekend op 500 miljard gulden. Maar in dit lijden was de definitieve overwinning van de Oktober-revolutie bevestigd.

De offers van het belegerde Leningrad, de heldenmoed van de Stalingraders – het waren de glorieuze bewijzen dat de socialistische revolutie menselijke krachten had opgewekt, die door niets en niemand meer te verslaan waren.

De wereldkaart verandert

In de tien jaren tussen 1939 en 1949 veranderde op stormachtige wijze het aanzicht van de wereld.

In 1939 was er maar één socialistische staat, de Sowjet-Unie, wier bestaan zelf in de jaren daarna op het spel zou komen te staan (de Mongoolse Volksrepubliek, feitelijk de tweede socialistische staat, was zeer eng met de SU verbonden). Tien jaar later waren er dertien socialistische landen, in Europa en Azië.

De beslissende factor bij deze ontzaglijke wijziging in het wereldbeeld was geweest dat de Sowjet-Unie de voornaamste kracht had gevormd bij de overwinning op Hitler Duitsland en zijn bondgenoten.

In Oost-Europa werd een socialistisch maatschappijsysteem ingericht in de reeks van landen, die het Rode Leger meter voor meter bevrijd had van de nazi-agressors.

In Azië werd door de nederlaag van de Japanse veroveraars de grondslag gelegd voor socialistische republieken in China, Vietnam en Korea.

Dat was de uitkomst van de tweede wereldoorlog. Hoe verschillend was die van de motieven, waarom ze begonnen was! De agressieve staten Duitsland, Italië en Japan hadden de brand ontstoken met het doel de wereld aan zich te onderwerpen, de andere kapitalistische landen tot een tweederangs-positie terug te brengen en het socialisme te vernietigen. Hun vaandel was dat van het anti-communisme, het anti-Komintern-pact.

Het resultaat van hun aanslag op de mensheid was het omgekeerde van wat zij zich ten doel hadden gesteld, namelijk een reusachtige uitbreiding van het socialisme. De vele malen herhaalde waarschuwing der communisten was werkelijkheid geworden: Het socialisme wenst geen oorlog; maar als het imperialisme de oorlog begint, dan zal de uitslag daarvan een versterking van het socialisme en een verzwakking van het imperialisme zijn.

De Sowjet-Unie had, met alle beschikbare middelen, getracht de oorlog te voorkomen; toen die eenmaal was uitgebroken was haar hele streven erop gericht geweest zelf, althans zo lang mogelijk, daarbuiten te blijven. Het niet-aanvalsverdrag met Hitler was het meest krasse staaltje geweest van de lengte waartoe ze wilde gaan om dat doel te bereiken.

Toen de nazi's in 1941 de S.U. overvielen bleef er geen andere keus, dan oorlog te voeren tot de agressieve fascistische machten totaal verslagen waren.

Het einde van de oorlog was voor de Sowjet Unie niet bereikt toen de laatste indringers over de grenzen waren teruggejaagd. Ze moesten tot in hun holen, Berlijn en Tokio, worden vervolgd en vernietigd.

De bevrijding van Oost-Europa door het Sowjet-leger schiep een nieuwe situatie met een nieuw probleem: Welke zouden de krachten zijn die in de bevrijde landen de leiding van de maatschappij in handen zouden nemen?

In het westen werden de oude heersende klassen, die vrijwel in hun totaliteit hand- en spandiensten hadden verricht voor de nazi's, desondanks in hun macht hersteld.

Ook in Oost-Europa hadden de grootgrondbezitters, de industriëlen en bankiers zo goed als allen, direct of indirect,

de bezetters geholpen bij hun oorlogvoering, hun plundering, hun uitbuiting en vervolgingen.

De keuze die de leiding van de Sowjet-Unie deed was uiteraard een andere dan die van de Amerikaanse en Engelse imperialisten.

Ze moest wel vallen op de anti-fascistische krachten, die voornamelijk steunden op de massa der niet-bezitters.

Hun werd de macht in handen gelegd waarbij, verschillend naar de omstandigheden van het land, koers werd gezet op een socialistisch sociaal-economisch systeem: nationalisatie van het grote bezit en verdeling van de grond.

Het staatsbelang van de Sowjet-Unie viel hierbij samen met het belang van de betrokken volkeren. De anti-fascistische en anti-monopolistische staatsinrichting van de Oosteuropese landen hield de garantie in, dat niet opnieuw zou gebeuren wat na de eerste wereldoorlog was vertoond, namelijk dat het land van de Oktober-revolutie was omringd door een gordel van semi-fascistische staten die werktuigen waren in handen van de imperialistische mogendheden en willige steunpunten voor agressiepogingen tegen het socialisme.

Van groot belang was dat Amerika en Engeland, zij het na hardnekkig verzet, op de conferentie van Jalta in 1944 deze regeling moesten erkennen.

Ze konden trouwens niet veel anders doen.

Anders was de uitwerking van de fascistische nederlaag in Azië.

De Chinese communisten waren in hun land de voornaamste kracht geweest bij de vrijheidsoorlog tegen de Japanse bezetters. Dat deed zich duidelijk gelden toen in augustus 1945 Japan capituleerde.

Alsnog deed de Chinese reactie onder leiding van Tsjang Kai-sjek, met grootscheepse Amerikaanse hulp, een wanhopige poging om het revolutionaire getij te keren en de communisten te vernietigen.

Het resultaat van deze strijd was, dat in 1949 de laatste resten van Amerika's Chinese satellieten over de grens of op de vluchtschepen gedreven werden en de Chinese Volksrepubliek tot stand kwam.

Ook in Vietnam was de stichting van de Volksrepubliek geen uitvloeisel van militaire bezetting door socialistische legers, maar van een volksopstand op het ogenblik dat de verslagen Japanse legers teruggetrokken – een situatie min of meer vergelijkbaar met die van Indonesië, hoewel het verdere verloop van de Indonesische geschiedenis veel zou verschillen van de Vietnamese.

In Oost-Europa hadden aanvankelijk, behalve in Joegoslavië, in geen der nieuw gevormde regeringen de communisten een overheersende positie. Elk van die regeringen was gebaseerd op samenwerking tussen verschillende maatschappelijke en geestelijke richtingen en verschillende partijen.

De vorming van een nieuw staatstype leek niet alleen een mogelijkheid, maar ook werkelijkheid. De voornaamste trekken daarvan waren: een meerpartijensysteem in landen die een anti-imperialistische en anti-fascistische politiek voerden, die duidelijke grenzen stelden aan kapitalistische machtsvorming zonder dat het kapitalisme als zodanig geheel was uitgebannen, waar de banken en de voornaamste produktiemiddelen in handen van de staat waren, waar de grond onder de boeren verdeeld was – en die nauwe vriendschapsbetrekkingen onderhielden met de Sowjet-Unie.

De ontwikkeling werd echter door de tegenacties van het imperialisme, waarin Amerika de doorslaggevende kracht was geworden, verhinderd zijn natuurlijke weg te gaan.

Amerika had bij de nederlaag van Japan, overigens geheel overbodig (en dus misdadig), zijn atoomwapens gebruikt en de ultra-rechtse krachten in het land wilden van deze nieuwe 'rijkdom' het uiterste profijt trekken in hun pogingen om als leiders van de wereld op te treden.

Zij konden daarbij steunen op het reusachtige produktievermogen dat Amerika tijdens de oorlog had opgebouwd. Met behulp van het Marshall-plan en de NAVO werd West-Europa in een positie van onderhorigheid gebracht; de oude koloniale mogendheden werden uit hun invloedssferen gedrongen, reactionaire marionetten werden overal in de wereld als zetbazen geplant.

Bovenal echter werd een ongekennde druk in werking gezet om het systeem van nieuwe staten in Oost-Europa uiteen te breken en 'terug te rollen' (om een bekende NAVO-term te gebruiken).

De leidende gedachte was hierbij, dat de Sowjet-Unie door de oorlog dermate uitgeput zou zijn dat zij zich tegen dit, door de atoombom gesteunde, imperialistische streven niet afdoende zou kunnen verzetten. De theorie werd in een roemrucht artikel van de Amerikaan George Kennan gelanceerd en o.m. in Nederland openlijk verkondigd door J. de Kadt.

Om dit doel te bereiken werd in de eerste plaats getracht, het bondgenootschap tussen communisten en niet-communisten in de Oosteuropese landen met behulp van reactionaire krachten in de burgerlijke en sociaal-democratische partijen op te blazen. Het bekendste voorbeeld van een

dergelijke poging is de contra-revolutionaire putsch-poging van begin 1948 in Praag geweest.

Op zichzelf was het niet moeilijk om dergelijke pogingen op te zetten, gezien de klassentegenstellingen die in de betrokken landen nog bestonden, gezien de belangrijke posities, die de reactie daar nog altijd innam en bovenal door de wijze, waarop de socialistische ontwikkeling van de betrokken landen tot stand was gekomen, nl. als direct gevolg van de militaire afloop van de tweede wereldoorlog.

Hoe verschillend ook de omstandigheden waren in vergelijking met de twintiger jaren, toch had dit alles veel gemeen met wat toen in en rondom de Sowjet-Unie was gebeurd.

Toen – een door de burgeroorlog en hongersnood verzwakt land, waar de klassenstrijd nog volledig woedde en dat bloot stond aan een geweldige druk van de imperialistische omringeling, wier enig doel de vernietiging van het socialisme was.

Nu – een door de oorlog geteisterde Sowjet-Unie, omringd door voornamelijk agrarische staten met een zwakke socialistische grondslag; het geheel onder de zware politieke, economische en militaire druk staande van een Amerika dat op het toppunt van zijn macht was en dat als enige het 'laatste wapen', de atoombom bezat.

Centralisatie

Het antwoord van de Sowjet-Unie op deze situatie was in wezen gelijk aan het antwoord van de twintiger jaren. Opnieuw werd aan de industriële opbouw de absolute voorrang gegeven, waarbij in de Oosteuropese landen het model

van de Sowjet-Unie volledig werd nagevolgd. Een drastische centralisatie vond plaats op alle gebieden: economisch, militair en ook politiek, waarbij 'de leidende rol van de Sowjet-Unie' als uitgangspunt werd genomen, een formule die de politieke leidingen in de overige staten in feite in een positie van ondergeschiktheid tegenover de Sowjet-leiding plaatste of moest plaatsen.

Het is opvallend dat juist in deze periode de werkelijke verheerlijking van Stalin zich volop ging ontplooiën. Deze verheerlijking nam vooral in de nieuwe socialistische landen ongebreidelde afmetingen aan, in de vorm van standbeelden, lofliederen en wat al meer.

Dat hing met de nieuw ontstane politieke situatie nauw samen. Stalin werd voorgesteld als meer dan een leider van het Sowjet-volk alleen, als de internationale voorman bij uitstek. Op deze wijze was de positie van onderschikking, die vooral de Oosteuropese landen moesten aanvaarden, beter aanvaardbaar te maken dan wanneer dat zonder meer ondergeschiktheid aan de Sowjet-Unie was geweest.

Immers, een aantal van de betrokken staten had actief deelgenomen aan Hitlers oorlog op het Oostfront!

De toelag van de imperialisten, om in de Oosteuropese landen een breuk te forceren tussen communisten en andere bevolkingsgroepen slaagde in zoverre, dat in plaats van een harmonische groei van de samenwerking, geforceerde tegenstellingen optraden, die o.m. leidden tot de overhaaste fusies tussen de communistische partijen en socialistische groepen en partijen, waarmee aan het bestaan van niet-communistische politieke organisatieverbanden feitelijk een einde kwam.

De overeenkomst met de ontwikkeling van de beginjaren

der Sowjet-Unie was er ook in dit opzicht, dat op belangrijke terreinen belangrijke resultaten werden bereikt.

Het overgrote deel van de betrokken landen stond in 1945 industrieel nog in de kinderschoenen.

In de daarop volgende jaren werden zeer grote successen behaald, waarbij de kostbare ervaringen van de jaren na de Oktober-revolutie een doorslaggevende rol speelden.

De produktie nam toe met reuzenschreden, de economische grondslag van de verschillende landen werd op korte termijn veel sterker.

Op allerlei maatschappelijk terrein, waar ook de successen van de Sowjet-Unie onbetwistbaar waren, werden eveneens belangrijke resultaten geboekt: werkgelegenheid, volksgezondheid, onderwijs niet te vergeten.

Effectief was de centralisatie eveneens daar waar de directe aanleiding had gelegen voor de doorvoering daarvan, namelijk bij de militaire afweerkracht.

Al zeer snel werd het Amerikaanse monopolie van de atoombom doorbroken, en zonder twijfel zal daarbij het 'poolen' van de hulpbronnen, de wetenschappelijke en technische krachten en de beschikbare kennis een belangrijke rol hebben gespeeld.

Het directe doel van de centralisatie was geweest, juist op al déze terreinen een grondslag te leggen voor het succesvolle weerstaan van de imperialistische druk, de voorwaarden te scheppen waaronder het kapitalistische 'beleg' kon worden verdragen zonder dat het systeem ineensloot. Deze opzet gelukte.

Hier bleek, hoe een waardevol bezit voor de revolutionaire krachten de ervaringen waren, die in en na de Oktober-revolutie waren opgedaan. Zonder deze ervaringen zou de

positie van het socialisme oneindig veel moeilijker zijn geweest dan ze nu was.

De ontwikkeling laat tevens zien, hoe leugenachtig en schijnheilig allerlei reactionair gehuil is, dat aangeheven werd en wordt over echte of vermeende euvelen in de socialistische landen.

Alles wat daar tot stand is gebracht, is letterlijk uit het vuur van de kapitalistische vernietigings- en onderdrukingszucht vandaan gesleept. Alles wat er bestaat aan ongewenste toestanden is het directe gevolg van de ongehoorde koude oorlogsdruk waaronder de betrokken landen jaren achtereen hebben moeten leven – dankzij diezelfde imperialistische vergieters van krokodilletranen.

Dat zouden vooral de rechtse sociaal-democratische leiders, die zich graag tot spreekbuis voor deze grieven maken, wel eens mogen bedenken.

Ondertussen was deze situatie een onnatuurlijke, die alleen kon bestaan bij de gratie van de abnormale omstandigheden van de koude oorlog.

Op economisch, militair en politiek gebied waren staten, die gezien hun hele historische ontwikkelingsgang in vele opzichten eigen wegen *moesten* volgen, ondergeschikt aan één andere staat. En in deze staat zelf bestond, uit de eigen nationale en zeer bijzondere ontwikkeling voortgekomen, een uiterst geconcentreerd machtsapparaat dat dan ook geheel gewend was in die geest van concentratie en centralisatie te werken.

Het had als zodanig al in de dertiger jaren een nadelige invloed uitgeoefend binnen de Communistische Internationale, doordat het er naar streefde die organisatie, en de partijen die daartoe behoorden, de politiek van de Sowjetstaat op te dringen.

Overigens was het opvallend, hoezeer verschillende politieke opvattingen die door dit apparaat in de Komintern waren binnengebracht, ook thans weer naar voren kwamen, met name in het blad van het zgn. Communistische Informatiebureau (Kominform).

Wederom werd het vraagstuk van oorlog en vrede uitsluitend gezien in de vorm van een aggressiedreiging der gezamenlijke imperialistische landen tegen de socialistische staten, wederom ook werd het hoofdvuur gericht tegen de sociaal-democratie als voornaamste schuldige van oorlog en oorlogsdreiging en werd geen of onvoldoende onderscheid gemaakt tussen rechtse leiders en de vredelievende massa's van socialisten.

De uitbreiding van de werking van het sterk gecentraliseerde Sowjet-staatsapparaat – dat zijn onmisbare functie had gehad in het Rusland der twintiger en dertiger jaren – over een reeks andere landen, was in strijd met de natuur der dingen zelf.

In feite had het zichzelf ook al in de Sowjet-Unie overleefd, maar het werd helemaal een onding toen eenmaal de socialistische landen in economisch opzicht en op het terrein van de volksontwikkeling in volle opbloei waren. Zij vormden tenslotte niet één staat, maar een mozaïek van landen, elk met een eigen historische achtergrond, economische basis en geestelijke structuur.

In een tijd van grote spanning kon de mythe van de onfeilbare en boven-nationale Stalin al die verschillen nog op de achtergrond dringen.

Juist naarmate echter de socialistische opbouw slaagde en de militaire druk der imperialisten werd weerstaan, kwamen èn de ontwikkeling, èn de behoeften der diverse lan-

den steeds sterker in tegenstelling te staan tot een politiek, die er op gericht was alle partijen ondergeschikt te maken aan de doeleinden van het Sowjet-staatsapparaat. Bij de dood van Stalin was de tijd meer dan rijp voor verandering.

Na Stalins dood

Zij die na Stalins dood de leiding van de Sowjet-Unie in handen namen stonden voor geweldige opgaven, maar zij beschikten ook over geweldige mogelijkheden.

Eén opgave was het voortzetten en versterken van de anti-imperialistische politiek en het opvoeren van de militaire afweer tegen een nog steeds voortdurende bedreiging.

Groot waren de mogelijkheden voor deze politiek, nu de Sowjet-Unie niet alleen in het bezit was gekomen van de atoombom, maar bij het ontwikkelen van de H-bom de achterstand op Amerika zelfs volledig zou blijken te hebben ingelopen.

Een ander vraagstuk was het vinden van andersoortige oplossingen voor de bestuursproblemen van het land en voor de verhouding met de andere socialistische landen, nu een voortzetting van het systeem dat onder Stalin had bestaan, feitelijk onmogelijk was.

Ook hier echter waren nieuwe mogelijkheden voorhanden. Want de geforceerde industrialisatie, andermaal in gang gezet na de oorlog – zowel in de Sowjet-Unie zelf als in de andere socialistische landen – had materieel indrukwekkende resultaten opgeleverd.

De produktietoename en de industrie-uitbreiding overtroffen vele malen die in de kapitalistische wereld, zelfs in de

kapitalistische staten met het hoogste ontwikkelingstempo. Aan de politieke en geestelijke rijpheid van de Sowjet-Unie kon geen twijfel bestaan. De oorlog had die zwaar op de proef gesteld, maar die proef was op een schitterende wijze doorstaan.

Stalin had zijn functie gehad – die tijd was definitief voorbij.

Na een overgangsperiode, waarin een hergroepering plaats vond, trad een nieuwe leiding naar voren waarvan Chroestsjow de kopman was.

Deze leiding streefde er inderdaad naar, te komen tot nieuwe vormen en nieuwe initiatieven. In de loop der jaren dat Chroestsjow aan het bewind was, als secretaris van de partij en minister-president, werd een hele reeks van dergelijke initiatieven ontplooid.

Het resultaat daarvan was echter uiterst wisselend.

Grote resultaten werden geboekt op technisch-wetenschappelijk terrein, in het bijzonder bij de ruimtetechniek en de moderne bewapening.

In materieel opzicht werden belangrijke successen geboekt met een aantal sociale voorzieningen, bijvoorbeeld op het gebied van de woningbouw.

Op andere terreinen echter bleken nieuwe stappen, die dikwijls met groot enthousiasme en in elk geval met veel propaganda werden gelanceerd, onvoldoende doordacht en niet in overeenstemming met de eisen die de werkelijkheid stelde. Dat was het geval onder meer op agrarisch en onderwijsgebied.

De leiding van Chroestsjow bleek in sterke mate desorganiserend te werken. Dat daarbij toch voortdurend successen behaald konden worden onderstreepte de betekenis van het socialistische systeem als zodanig.

Het is met al de hierboven genoemde vraagstukken echter zo, dat ze voor mensen buiten de Sowjet-Unie moeilijk te overzien zijn, en dat ze voor een beoordeling van de betekenis der Sowjet-Unie ook geen doorslaggevend gewicht kunnen hebben.

Er zijn vele jaren voorbijgegaan na de Oktober-revolutie, vele ontwikkelingen zijn een eigen weg gegaan en daardoor wordt de vergelijkingsbasis met omstandigheden die men in eigen land aantreft, niet eenvoudiger.

Natuurlijk volgt het buitenland, en in het bijzonder de communistische vrienden van de Sowjet-Unie doen dat, met belangstelling alle ontwikkelingen daarginds – van de film tot de graanproduktie.

Men verheugt zich over successen van de socialistische staat, uit solidariteit met de mensen die die successen behalen en daarvan profiteren – en dubbel op, als die successen duidelijke argumenten voor het socialistische systeem boven het kapitalistische inhouden. Hoe vervulde het de communisten in de dertiger jaren niet met trots, tot de werkloze massa's te kunnen zeggen dat hun ellende onder het socialisme onbekend was!

Fouten of mislukkingen daarentegen hebben, vanzelfsprekend, een omgekeerde uitwerking.

Doorslaggevend voor het waarde-oordeel over socialistische landen zijn deze feiten echter niet – hoezeer ook onder Chroestsjow de stelling is verkondigd, dat successen op deze gebieden van beslissende betekenis zouden zijn bij de overtuiging van de massa's van de juistheid van het socialistische systeem.

Wezenlijk anders ligt het bij vraagstukken die een onmiddellijke internationale betekenis hebben – zoals de buiten-

landse politiek van de Sowjet-Unie, de vraagstukken van de partij, en die van de betrekkingen tussen de communistische partijen onderling.

Daar heeft in zekere zin de hele mensheid te maken met wat er in de Sowjet-Unie gebeurt of wordt besloten.

Op het terrein van de partijvraagstukken sloegen Chroest-sjow c.s. een koers in, die reeds onmiddellijk vragen opriep.

Dat gebeurde door de aanval, die aan het slot van het 20ste congres van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie, in februari 1956, gelanceerd werd op de reeds drie jaar dode Stalin, en op wat van dat moment af genoemd werd 'de persoonsverheerlijking'.

Het beëindigen van die persoonsverheerlijking was juist – vooral waar het ging om andere zaken dan het bejubelen van een man die al geruime tijd geleden gestorven was.

Allerlei misstanden zoals vervolgingen, onderdrukking van meningen, uitschakeling van de partij, hadden onder dekking van Stalins naam plaatsgevonden – en de afrekening daarmee was al over tijd.

Maar van de aanvang af werd de campagne getypeerd door een haast hysterisch-rancuneuze argumentatie, terwijl juist een doordachte en zelfkritische analyse van de oorzaken zowel als van de vormen die de Stalin-verheerlijking had aangenomen, geboden was.

Onze CPN distancieerde zich onmiddellijk scherp van deze on-marxistische vertoning, anderen echter werden daarin geheel meegesleept.

De gevolgen werden al spoedig duidelijk, met name in enkele volksdemocratieën waar Stalin tot een soort halfgod was verheven en de communistische leiders vóór alles als zijn volgelingen werden gezien.

Chroestsjows aanval, die weldra via de Amerikaanse voorlichtingsorganen overal in de wereld bekend werd, was van dien aard dat ze weifelachtige en kleinburgerlijke elementen de heldenmoed deed vergeten, die nog kort tevoren miljoenen communisten hadden getoond in de strijd tegen het fascisme, en in stede daarvan het waanidee deed koesteren dat zij zich hadden laten leiden door een gek en een woesteling, die slechts fouten en misdaden had begaan.

Daarmee werd aan de betekenis van de partij zelf, draagster van de revolutie en van de hoogste idealen die de mensheid kent, onberekenbare schade toegebracht.

Uiteraard werd dit vuur door de imperialistische blaasbalg met grote hevigheid aangewakkerd. In vele communistische partijen ontstonden ernstige crisissen ten gevolge van het optreden van revisionistische stromingen die zich, uiteraard, in de bijzondere sympathie van de klassetegenstanders en van de rechtse sociaal-democratische leiders mochten verheugen.

De doelstellingen van deze groepen waren overal, de beproefde kaders uit hun posities te verwijderen en het democratisch centralisme als organisatiebeginsel van de partij af te schaffen.

Deze groepen werden door Chroestsjow en door diegenen die zijn opvattingen deelden georganiseerd, aangemoedigd en ondersteund.

Wat Nederland betreft gaven zij aanvankelijk duidelijke voorkeur aan de scheurmakers van de zgn. SWP en de 'echte EVC' van Brandsen en Gortzak; later, toen die in elkaar waren gezakt, toonden zij duidelijke sympathie voor de PSP.

De rechtse elementen die de CPN met alle kracht moest

bestrijden om de partij in stand te houden, werden in verschillende socialistische landen met grote welwillendheid en veel plichtplegingen tegemoet getreden.

Er was hier sprake van een directe inmenging, die ten doel had de partij naar de hand van Chroestsjow en diens revisionistische koers te zetten. Alleen door krachtig en consequent de zelfstandigheid van de partij te verdedigen was het mogelijk, deze aanslag op haar bestaan en haar politiek af te slaan.

Niet alleen op dit punt overigens bleek het optreden van Chroestsjow schadelijk te zijn voor de communistische partijen. In zijn eigen land werd, nadat hij was afgezet, gesproken over schending van de leninistische partijnormen die onder zijn leiderschap hadden plaatsgevonden.

Een voorbeeld daarvan was de opsplitsing van de CPSU in een agrarisch en een industrieel gedeelte, een misgreep die eerst na zijn verdwijning werd hersteld.

Een verandering van wezenlijke betekenis deed zich voor in de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie.

Die verandering was niet, zoals sommigen het stelden en nog wel stellen, gelegen in het veelvuldige gebruik van de woorden 'vreedzame co-existentie', dat toen een aanvang nam.

Vreedzaam naast elkaar bestaan van staten met verschillende systemen – het was vanaf het geboorteuur der Sowjet-Unie, toen zij het 'Decreet over de vrede' aan de wereld bekend maakte, een wezenselement van haar politiek geweest. De nadruk daarop in het midden der vijftiger jaren was opnieuw mogelijk, doordat de socialistische landen met succes de koude oorlog hadden doorstaan en doordat de Sowjet-

Unie zelf in die tijd alle militaire antwoorden bezat op de Amerikaanse dreigingen. Ze had de A-bom, de H-bom, de lange-afstandsraketten en in 1957 de Spoetnik 1, de eerste aardsatelliet.

De basis voor nieuwe initiatieven op het gebied van de buitenlandse politiek was aanwezig.

Die initiatieven kwamen ook en soms hadden ze, als ze gelanceerd werden, de aantrekkelijkheid die iedere nieuwe vredesstap al gauw eigen is.

In de praktijk echter bleek een aantal van die nieuwe stappen op zodanige manier te zijn genomen, dat een ernstige terugslag niet uitbleef.

Een van de eerste daarvan vond plaats op het terrein van de anti-koloniale bevrijdingsstrijd, in de vorm van reizen door Sowjet-staatslieden en het verstrekken van goedkope leningen. Het was juist om dit te doen, zowel vanwege de betekenis van die strijd, als ook in het directe belang van de Sowjet-staat.

Lenin had in zijn tijd reeds aanwijzingen voor deze politiek gegeven, die voornamelijk hierop neerkwamen dat de hulp aan anti-koloniale bevrijdingsbewegingen afhankelijk diende te zijn van de vraag, of die hulp de zelfstandige, proletarische revolutionaire beweging ten goede kwam.

Chroestsjow c.s. lieten echter Lenins norm, het revolutionaire en anti-imperialistische karakter van de te ondersteunen beweging steeds meer varen voor een beoordeling van de (wisselvallige) positie die de betrokken landen innamen in de belangentegenstellingen der imperialistische staten.

Tegelijkertijd werden illusies gekweekt over de 'dekolonisering', de 'onafhankelijkheid' der jonge staten, illusies die later veelal op bitter bedrog bleken te berusten.

Zelfs werd theoretisch goedgepraat dat communistische partijen gedwongen opgelost werden in zgn. nationale eenheidspartijen, die door de bourgeoisie van deze staten beheerst en voor haar opportunistische doeleinden gebruikt werden.

De schadelijke en zelfs tragische gevolgen van deze politiek zijn wel duidelijk geworden bij het conflict, dat deze zomer in het Midden-Oosten losbarstte.

Het was onvermijdelijk dat deze verandering, ongunstig als zij was voor de revolutie in de koloniën, scherpe kritiek zou ontmoeten, vooral bij de communisten in Azië, Afrika en Latijns Amerika.

De Sowjet-Unie en Amerika

Het allesoverheersende terrein echter waar de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie een wijziging onderging was dat van de verhouding tot de Verenigde Staten van Amerika.

Ook hiervoor was de tijd rijp.

Maar ook hier kwam het er op aan, dat een nieuwe benadering plaats diende te vinden op grondslag van de werkelijkheid en van de eigen verworven kracht, met als doel tegelijkertijd de vrede te bewaren en te versterken, en de massastrijd tegen de reactie in het niet-socialistische deel der wereld te bevorderen.

Voor een dergelijke politiek waren er nieuwe kansen.

Het Amerikaanse offensief van koude en hete oorlog, dat een tiental jaren in volle hevigheid had gewoed, was voor wat zijn doelstelling – het opblazen van het socialistische wereldstelsel betreft – mislukt.

De socialistische landen hadden zich economisch en militair geconsolideerd.

Tegelijkertijd begon zich, zoals Stalin kort voor zijn dood voorzien had, binnen het imperialistische kamp een toenemende onderlinge strijd te ontwikkelen. Het Amerikaanse imperialisme had uit eigenbelang de wederopbouw van de Europese kapitalistische landen in de hand gewerkt; maar met de groei daarvan, met name in West-Duitsland, begonnen zich ook de onvermijdelijke tegenstellingen tussen de imperialistische machtsgroepen te openbaren.

De mogelijkheid tekende zich af om te komen tot bepaalde vredesregelingen, die in het gezamenlijke belang van de Sowjet-Unie en van Amerika zouden zijn.

Een eerste poging hiertoe was de conferentie van Genève van 1955, die vooralsnog niet meer was dan een verkenning.

Reeds kort daarna werd deze politiek van toenadering echter onderbroken door het dubbele conflict rond Suez en Hongarije, dat gedurende geruime tijd iedere onderhandeling 'in Geneefse stijl' onmogelijk maakte, en dat bovendien een helder licht wierp op de werkelijke 'vredes'-bedoelingen der imperialisten.

Het voorbereidende werk voor een nieuwe Sowjet-Amerikaanse ontmoeting werd echter voortgezet en het resulteerde, in 1959, in Chroestsjows bekende bezoek aan Eisenhower en de besprekingen in diens conferentie-oord 'Camp David'.

Blijkbaar werden hier in het geheim bepaalde overeenkomsten voorbereid; in elk geval was het resultaat dat Chroestsjow de mond vol had over de vredelievendheid van Eisenhower.

In de verslagvergadering die hij in Moskou hield zei hij o.m.:

‘Ik kan u in alle openheid zeggen, beste kameraden, dat ik, als resultaat van mijn gesprekken en discussies over concrete problemen met de president van de Verenigde Staten, de indruk heb gekregen dat hij ernstig wil dat de koude oorlog geëindigd wordt, dat hij normale betrekkingen tussen onze landen wil scheppen en wil helpen de betrekkingen tussen alle landen te verbeteren.

Ik twijfel er niet aan dat de president bereid is zijn energie en zijn wilskracht er aan te geven om overeenstemming te bereiken tussen onze beide landen, om vriendschappelijke betrekkingen tussen onze volkeren tot stand te brengen en de vraagstukken te regelen in het belang van een duurzame vrede’.

Deze pluimstrijkerij aan het adres van de imperialisten werd aan de volkeren verkocht door middel van steeds herhaalde afschrikwekkende beschrijvingen van de gevolgen die een atoomoorlog zou hebben.

Er is hier sprake van een tweetal wezenlijke wijzigingen in de Sowjet-politiek.

De president van Amerika wordt een vredelievend man, die slechts het goede wenst (Chroestsjow hield ervan, hen beiden in de rol van opa aan het publiek voor te zetten).

De atoombom, waarvan men ten tijde van het Amerikaanse monopolie terecht de allesbeheersende rol ontkende, wordt in korte tijd tot een absolute verschrikking gemaakt, tot het middelpunt van een in feite pacifistische propaganda-campagne.

Er bestonden bij Chroestsjow c.s. duidelijke illusies over de mogelijkheid, om op die manier op korte termijn tot een of andere algemene vredesregeling en zelfs tot totale ontwapening te komen; niet het imperialisme, maar Stalin was er blijkbaar schuld aan, dat dat niet eerder was gebeurd!

Deze illusies berustten duidelijk op de verhoudingen, zoals die in Europa waren gegroeid – zij het op een onjuiste beoordeling daarvan.

Tien jaar lang had Amerika getracht de bestaande staatkundige toestand (status quo) door het uitoefenen van openlijke en ondergrondse druk te wijzigen, maar vooral het verloop van zaken in Hongarije had duidelijk gemaakt, dat hiervan geen sprake zou zijn.

Gewelddadige grenswijziging binnen Europa, althans met het karakter van een Russisch-Amerikaans conflict, was van de baan.

Dat was voornamelijk bereikt door de snelle ontwikkeling van de wapentechniek in de Sowjet-Unie.

In dit opzicht was er inderdaad grond voor de stelling, dat een vreedzame regeling van Europese kwesties tot de mogelijkheden behoorde – waarbij de Duitse kwestie voorop zou staan. Er was alles voor te zeggen om te profiteren van het feit dat Amerika geen geweld kon gebruiken in Europa en te trachten een regeling te treffen waarbij verhinderd zou worden dat Duitsland in de positie kwam, dat het op zijn beurt over het gebruik van geweld zou beslissen.

Deze situatie was echter afgedwongen door de *kracht* van het socialisme, in de eerste plaats op militair terrein. Het was onjuist en on-leninistisch om hieruit de conclusie te trekken dat de imperialisten nu vredelievend zouden zijn geworden, en in pacifistisch gejammer uit te barsten.

Het principeloze karakter van deze toenadering bleek

bovendien uit de behandeling van het vraagstuk dat daarbij de belangrijkste inzet was, dat van Duitsland.

Nadat gedurende een zekere periode een zeer overdreven woordenoffensief tegen de Duitse reactie was gevoerd, met maandelijkse dreigingen dat de Sowjet-Unie in staat was het land totaal te vernietigen, en met 'ultimatums' over Berlijn die geen van alle werden waargemaakt, werden pogingen tot toenadering jegens de Bondsrepubliek ondernomen die in een ander uiterste vervielen.

Chroestsjows schoonzoon Adjoebei werd naar Bonn gestuurd om een bezoek van Chroestsjow zelf voor te bereiden, en bij zijn terugkomst was hij vol lof over het land, waar hij naar hij mededeelde geen enkele oorlogshitser had ontmoet.

Het was tijdens deze laatste manoeuvre dat Chroestsjow door het Centraal Comité van de CPSU uit zijn functie werd gezet – maar zijn benadering van de Duitse kwestie had verlammend gewerkt op de massa-acties tegen het Duitse gevaar en had de gevaarlijke droom van het Duitse imperialisme over een nieuwe opmars naar de toppen der wereldmacht alleen maar in de hand gewerkt.

Tenslotte was een van de redenen waarom de Amerikaanse imperialisten rust zochten op het Europese terrein gelegen in hun pogingen, in de rest van de wereld revolutionaire en vrijheidsbewegingen van de koloniaal onderdrukte volkeren met wapengeweld de kop in te drukken. In Vietnam, Kongo, Latijns Amerika (Cuba), overal werd meedogenloos slag geleverd tegen de volkeren die tegen het imperialisme in opstand waren gekomen.

Daar, en in het bijzonder in Azië, was van 'rust' geen sprake.

De bestorming van het Winterpaleis.

Lenin inspecteert een afdeling bewapende arbeiders op het Rode Plein.

1929 Feestelijke eerste-steen-legging van de hoogoven te Magnitogorsk.
De industrialisatie komt op gang.

Het Amerikaanse imperialisme had zich met name nooit bij zijn nederlaag in China neergelegd.

Het 'erkende' de Chinese Volksrepubliek niet en deed rusteloze pogingen om China vanuit Formosa, waar Tsjang Kai-sjek door hen in het zadel wordt gehouden, militair te veroveren.

In Vietnam was Amerika gewikkeld in de eerste fase van een grote onderdrukkingsoorlog tegen het volk, in Zuid-Korea hield het de agressieve reactionaire machten op de been die slechts op een sein wachtten om een nieuwe oorlog tegen het Noorden te beginnen.

De situatie in Azië was – en is – daardoor niet te vergelijken met die in Europa. Het verschil is dat tussen een min of meer erkende status-quo hier, en de nadrukkelijke wil daarginds om een status-quo te verbreken. In Europa kon het afzien van geweld een onderwerp van bespreking zijn, in Azië stuurde het imperialisme juist op geweld aan bij zijn vastberaden pogingen om dat werelddeel in zijn macht te krijgen.

Het was dan ook begrijpelijk dat de toenadering die Chroestsjow zocht tot Amerika, en de vele prijzende woorden die daarbij werden gesproken over Eisenhowers vrede-lievendheid, in Azië grote onrust verwekten en ijskoud en vijandig ontvangen werden.

Ieder woord dat Chroestsjow tegen Eisenhower sprak werd in Azië en met name in China, waar men de Amerikaanse dreiging levensgroot voelde, terecht gesignaleerd als een poging de revolutionaire waakzaamheid in slaap te sussen. Een meningenstrijd tussen China en de Sowjet-Unie was onvermijdelijk.

Een dag na zijn terugkeer uit Camp David reisde Chroestsjow door naar Peking, maar de ontvangst was daar

buitengewoon koel. De Chinese pers verdubbelde haar aanvallen op de Amerikaanse imperialistische bedreiging, en enkele maanden later verscheen de artikelen-serie 'Lang leve het leninisme', waarin met name het verschil in beoordeeling van de politiek van het Amerikaanse imperialisme duidelijk aan het licht trad.

De meningenstrijd

De openlijke meningenstrijd, die thans zijn intrede deed, werd uiteraard met vreugde begroet en aangeblazen door de reactie, die een mogelijkheid zag de aandacht van haar misdaden en haar eigen tegenstellingen af te leiden, en die het argument van de 'broederstrijd' hanteerde om het vertrouwen in het communisme bij de massa te verzwakken.

Als gevolg hiervan werd ook in verschillende communistische partijen klaaglijk om een stopzetting van de thans ontstane polemiek gevraagd.

Nu was er zeker geen reden om zich te verheugen over de haatdragende toon die allengs in de strijd der opinies is gaan overheersen.

Maar het feit dat de meningsverschillen, toen die er eenmaal waren, in de openbaarheid werden gebracht, was alleen maar toe te juichen.

Strijd tegen het kapitalisme en strijd tegen onjuiste opvattingen binnen de arbeidersbeweging die daar door het kapitalisme in zijn gebracht, behoren bij elkaar. Juist het zwijgen over onjuiste opvattingen schaadt de arbeidersbeweging.

Meningsverschillen in het openbaar brengen betekent dat ze aan de massa worden voorgelegd. Het is uiteindelijk de

massa die oordelen moet of een politiek juist of onjuist is, doordat zij die politiek steunt of niet steunt.

Dat de reactie tracht van die openbaarheid misbruik te maken weegt niet op tegen het feit, dat alleen met massasteun een juiste politiek kan worden gevonden en doorgevoerd.

In dat opzicht was het openlijk uitspreken van de geschillen een terugkeer naar de opvattingen die voor, tijdens en ook in de jaren na de Oktober-revolutie in de arbeidersbeweging golden.

Kenmerkend voor de communistische organisatie in die tijd was juist, dat ieder meningsverschil tussen partijen en stromingen – en nog wel in een zeer moeilijke tijd! – openlijk werd uitgevochten, dat alle belangrijke vraagstukken aan de massa werden voorgelegd.

Wie kennis neemt van Lenins geschriften uit jaren, toen de communistische partij en later de Sowjet-republiek een zware worsteling voerde om haar bestaan, bewondert nóg de openhartigheid waarmee hij de vraagstukken aan de orde stelde, waarmee hij zwakten en kracht van de beweging onderzocht en de eigen mening confronteerde met die van anderen.

Terugkeer naar de openbare meningenstrijd was juist. Onjuist was de vijandigheid in de polemiek, onjuist ook de wijze waarop daarin vaak hoofdzaken werden omzeild en kwesties waar het werkelijk om ging meer werden aangeduid dan uitgesproken.

In de loop van het debat werden echter een aantal punten duidelijker.

Reeds tijdens de conferentie van de Communistische Partijen in Moskou, die in 1960 werd gehouden en waar voor

het eerst sprake was van een confrontatie over de gerezen meningsverschillen, legde de door Paul de Groot geleide Nederlandse delegatie de vinger op één van de wonde plekken.

In een, in het Partijbestuur van de CPN voorbereide, discussie werd herinnerd aan de ernstige waarschuwing die Lenin reeds in 1920 had gericht tot de Europese communisten, toen in Azië de revolutionaire beweging al was begonnen. Die waarschuwing hield in dat de communisten uit Europa en Noord-Amerika slechts door veel geduld en begrip, en door een zeer volhardende solidariteit, het wantrouwen zouden kunnen overwinnen dat bij de nu in beweging komende volkeren door eeuwenlange koloniale onderdrukking was ontstaan.

Van een dusdanig begrip en geduld was bij de leiding van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie helaas geen sprake; eerder van een minachtende bejegening.

De manier bijvoorbeeld, waarop door Chroestjow in een over de hele wereld gepubliceerd interview met een Amerikaans journalist gesproken werd over de Chinese volkscommunes, en daarmee over de wijze waarop de Chinese communisten hun binnenlandse problemen aanvatten, kon alleen de gevoelens van wantrouwen maar versterken.

Hiermee hangt een vraagstuk samen, dat in de discussie steeds meer op de voorgrond zou treden, en dat in feite altijd al een grote rol had gespeeld, namelijk dat van de economische problemen; dat wil zeggen, van de uiteenlopende economische belangen die socialistische staten kunnen hebben.

Terecht was de leiding van de CPSU tot de conclusie gekomen, dat de nieuwe omstandigheden ook een nieuwe benadering van de economische vraagstukken vroeg.

Dat was nodig in het eigen land, waar de kwestie van de agrarische produktie onopgelost was gebleven en waar o.m. de automatisering, de aanwending van de atoomenergie en de nieuwe ontwikkelingen van de chemie de volle aandacht opeisten.

Daarbij kwam, onvermijdelijk, de grote opgave van een doeltreffende arbeidsdeling tussen de socialistische landen aan de orde.

Bij gelegenheid van het 21ste congres van de CPSU, in 1961, werd dit onderwerp in het middelpunt van de gedachtenwisseling gesteld.

In allerlei uitlatingen en publicaties werd gesuggereerd, dat men dacht aan oplossingen die parallel liepen met wat in de EEG gebeurde.

Maar hoe liggen de verhoudingen in de EEG?

Er is zeker sprake van een arbeidsverdeling, maar dan onder leiding van de grote monopolies en van de grootste imperialistische machten op het Europese vasteland, West-Duitsland en Frankrijk.

Het is een arbeidsdeling die gaat ten koste van de arbeiders, de kleine bedrijven en van de zgn. zwakke bedrijfstakken, en ook ten koste van de nationale zelfstandigheid van de deelnemende landen, in het bijzonder de kleinere en economisch zwaksten.

Zonder de centraliserende kracht van de grote, on-nationale monopolies zou de ontwikkeling van de EEG ondenkbaar zijn en daar ligt ook de reden waarom ze door de werkende mensen en de democratische krachten bestreden wordt.

Een dergelijke centraliserende kracht als die van het monopoliekapitaal is in de socialistische landen uiteraard niet aanwezig. Men dient bij het nastreven van een arbeids-

deling binnen het socialistische wereldstelsel uit te gaan van een totaal andere situatie, waarbij de vrijwilligheid in de samenwerking absoluut voorop staat en de wegen gezocht moeten worden, om ieder land in zijn geheel een maximaal profijt daarvan te laten trekken, zonder dat daarbij nationale belangen in het geding komen.

Juist het socialisme kan hier oplossingen vinden, die binnen het kapitalisme, met zijn winstbejag en zijn planloosheid, niet bereikbaar zijn.

Over de vraag echter, of deze normen bij de plannen van Chroestsjow in acht werden genomen, rees sterke twijfel. Tal van publicaties en passages in redevoeringen uit socialistische landen onderstrepen dit. Duidelijk werd, dat in het Sowjet-staatsapparaat krachten aanwezig zijn die er op koersen dat bij dit proces de Sowjet-economie zou fungeren als de spil waar alles om draaide, dat hier het sterkste potentieel geconcentreerd zou moeten worden.

Van de zijde van de Chinese communisten, en later ook door de Roemenen, werd deze beschuldiging openlijk uitgesproken en ze is eveneens terug te vinden in uitlatingen van de Koreaanse Arbeiderspartij. China hield zich dan ook van het begin af afzijdig van het economische samenwerkingsorgaan der socialistische landen en maakte al snel duidelijk, dat het voornemens was de opbouw van het socialisme op eigen kracht te voltrekken.

Roemenië, dat een snelle industriële groei had doorgemaakt, vooral door de ontwikkeling van de chemische industrie, stelde later in het openbaar aan de orde dat het in de plannen van Chroestsjow de rol van een agrarisch toevoerland zou moeten spelen; er bleken zelfs theorieën te zijn uitgedacht, waarbij het land een belangrijk deel van

zijn gebied zou moeten afstaan aan de Sowjet-Unie; een gebied, juist rijk aan grondstoffen en aan chemische industrie. Ook allerlei plannen voor zogenaamde gemengde maatschappijen onder dubbele nationaliteit pasten in dit verband.

Een belangrijke inzet was bij dit alles ook de vraag, of en in hoeverre socialistische landen zelfstandige (handels-) betrekkingen zouden onderhouden met kapitalistische landen, hetgeen immers directe gevolgen zou hebben voor de prijs en de hoeveelheid van de goederen, die ter beschikking zouden komen van andere socialistische landen – en dus voor de hele arbeidsdeling als zodanig.

Het is tenslotte ditzelfde vraagstuk, dat weer doorwerkt bij de geschillen over het al dan niet met Amerika afsluiten van verdragen rondom de atoombewapening.

De problematiek van vreedzame en niet-vreedzame toepassing van de atoomenergie is, naar alle deskundigen verzeke- ren, niet te scheiden. Daardoor heeft elke regeling die betrekking heeft op het militaire gebruik daarvan, onvermijdelijke gevolgen voor het niet-militaire onderzoek, en omgekeerd.

Dat speelt een grote rol bij de onderhandelingen over een verdrag, dat gericht zou zijn tegen de spreiding van kern- wapens; onder de westelijke imperialisten heersen op dit punt grote tegenstellingen, met name tussen West-Duitsland en Amerika, terwijl voor de volkeren de hoofdkwestie is dat een dergelijk verdrag geen enkele weg mag openlaten voor de Duitse atoombewapening.

Het vormt ook een ernstig discussiepunt tussen socialis- tische landen.

Sommigen vrezen dat groepen in de Sowjet-Unie, die last hebben van een chronisch grote-mogendheden-chauvinisme, de eenmaal verworven voorsprong willen gebruiken voor een duurzame suprematie over de economie van andere socialistische landen.

Deze conflictstof kwam duidelijk aan het licht in het geschil tussen China en de Sowjet-Unie, ter gelegenheid van het tot stand komen van het kernstopverdrag.

De Sowjet-Unie was, na geheime tweezijdige voorbereidingen met Amerika, bij het voorbereiden en afsluiten van dit verdrag opgetreden als de onderhandelingspartner namens alle andere socialistische landen. Bij de besprekingen tussen Chroestsjow en Eisenhower, en later ook in de vertrouwelijke briefwisseling tussen de eerste en Kennedy, had het een belangrijke rol gespeeld.

De Chinese communisten verzetten zich met ongekende hevigheid tegen dit verdrag. Zij maakten bekend, dat terwille van deze diplomatieke overeenkomst met Amerika, de Sowjet-regering het bestaande atoomverdrag met China, dat voorzag in de levering van kennis en materiaal om de Chinese atoomindustrie op poten te zetten, waardoor ook China in zo kort mogelijke tijd voor de imperialisten een onneembare vesting zou worden, eenzijdig had verbroken.

De maatregel viel vrijwel samen met de terugtrekking van de Sowjet-technici uit China, die werkzaam waren bij de installatie en de operatie van honderden industriële projecten in het land, volgens daartoe gesloten overeenkomsten.

De Chinezen zagen de Sowjet-maatregelen in een dubbel licht: als het bewijs dat zij, militair, aan zichzelf overge-

Een afdeling van het Rode Leger marcheert langs de Kirow-fabrieken ter verdediging van Leningrad tegen de Nazi's.

Opnieuw lopen gewapende arbeiders patrouille in het door de Nazi's belegerde Leningrad.

De aan de greep der imperialisten ontworstelde Chinese bevolking viert het 1 Mei-feest.

Een van de vele demonstraties tegen de koloniale oorlog met de republiek Indonesië.

leverd werden voor het geval van een Amerikaanse agressie; economisch, als een grove pressie om door directe benadeling hun land politiek naar de hand van het Sowjet-staatsapparaat te zetten.

De vergelijking tussen de posities van Roemenië en China is zeer leerzaam. Beide landen verzetten zich tegen het feit dat zij vanuit de Sowjet-Unie een bepaalde houding krijgen opgedrongen die zij niet in het nationale belang achten, maar bij beide uit zich dat op uiteenlopende terreinen, omdat nu eenmaal ook *hun* nationale belangen niet identiek zijn.

Weer op een andere wijze geldt dat voor Cuba, dat eveneens openlijk kritisch staat tegenover bepaalde aspecten van de Sowjet-politiek. Hier is het echter in de eerste plaats de tegemoetkomende houding van de SU tegenover de, merendeels reactionaire, regimens in Zuid-Amerika die aanstoot geeft — omdat de Cubaanse communisten daarin een aantasting zien van het revolutionaire élan bij de Latijns-Amerikaanse volkeren — terwijl de ontwikkeling van deze revolutionaire geest niet alleen een algemene noodzaak, maar op langere termijn ook een levensbelang van het socialistische Cuba betekent.

Naar een nieuwe eenheid

Het is geen schande dat in het land waar de Oktober-revolutie tot stand is gekomen, fouten gemaakt worden. Fouten zijn ook in het verleden gemaakt, in niet geringe mate. Stalin heeft daar nog eens op gewezen in een redevoering die hij na afloop van de wereldoorlog hield.

Erger wordt het als men de mogelijkheid dat men fouten maakt bij voorbaat gaat uitsluiten; als men gemaakte fouten verbergt door eenvoudigweg de voornaamste verantwoordelijke daarvoor, Chroestsjow, 'wegens zijn leeftijd en zijn gezondheid' weg te sturen zonder verder over de zaak te spreken; of als men de kritiek afdoet met de dooddoener 'hoe kan men dat zeggen van de partij van Lenin, de partij van de Oktober-revolutie'. Lenin en de Oktober-revolutie — ze zijn juist het symbool van de kracht van een arbeidersbeweging, die in alle openlijkheid en onbarmhartig alle woorden en daden onderzoekt en daaruit de juiste conclusie trekt.

Er is in de wereld een nieuwe situatie ontstaan, en in die nieuwe situatie moeten het socialisme en de arbeidersbeweging als geheel, nieuwe wegen vinden.

Tijdens de koude oorlog, met zijn Amerikaanse monopolie van de atoombom, stonden de socialistische krachten in zekere zin zij aan zij en met de rug tegen de muur, om de stormloop op hun bestaan af te slaan.

Daarvóór, in de strijd tegen het fascisme, was het nog erger. Toen verbleekte vanzelfsprekend iedere onderlinge tegenstelling onder de massale pogingen tot vernietiging, die het imperialisme tegen de socialistische krachten ondernam.

De nieuwe situatie wordt gekenmerkt door enorme groei van de economische en militaire macht van het socialisme, door verdeeldheid binnen het imperialisme, door een snelle groei van de vooruitstrevende krachten zowel in de landen van het kapitalisme als in de (voormalige) koloniën.

Binnen het socialistische kamp tekenen zich, nu belangrijke taken van zelfverdediging en het leggen van een industriële

grondslag met succes verricht zijn, de onvermijdelijke verschillen in nationaal belang en nationaal patroon af.

Ware het anders, het zou onnatuurlijk zijn.

Buiten het socialistische kamp staan de communistische partijen, al naar hun positie in hun land, voor ver uiteenlopende taken, alle echter gericht op de strijd tegen het imperialisme en het monopoliekapitaal, en voor de nationale zelfstandigheid.

Juist met deze wezenlijke ontwikkelingen hielden de veranderingen, die na Stalins dood in de Sowjet-Unie werden doorgevoerd, geen of onvoldoende rekening.

Hier bleven de conservatieve krachten doorwerken die op dit terrein al vóór de oorlog de steeds meer onjuiste richting aangaven, en die meenden en menen dat men met sancties, bedreigingen en uitsluiting, problemen tot oplossing kan brengen welke juist met de groei van de communistische beweging samenhangen.

Het zijn echter krachten die aan het verleden toebehoren, ze zijn niet beslissend voor de toekomst.

Hoe pijnlijk dikwijls ook de discussie is die gevoerd wordt binnen de communistische beweging, hoe scherp ook de vormen die de meningenstrijd heeft aangenomen, de uitkomst daarvan staat vast en tekent zich nu reeds af: de versterking van de revolutionaire krachten over heel de wereld.

Een nieuw samengaan, op een hoger plan, kan het enige resultaat zijn van de huidige botsingen der meningen.

In de communistische beweging is onderlinge ideologische strijd geen onbekend verschijnsel; ze is onmisbaar voor de beweging.

Het communisme gaat uit van een steeds veranderende

maatschappij, die voortdurend nieuwe revolutionaire krachten schept.

Die verandering en de vorming van nieuwe strijdkrachten eisen een voortdurende herziening van posities.

Daarbij werkt het kapitalisme op de meningsvorming door, het kan linkse en rechtse afwijkingen teweeg brengen in de arbeidersbeweging.

Alleen door een niet aflatende strijd kan daarbij de juiste, met het belang van de massa overeenstemmende, koers worden gevonden.

Alleen zo ook kunnen de posities worden ingenomen, die overeenstemmen met de feitelijke situatie.

Het centrale vraagstuk in de huidige fase, waarin volwassen communistische partijen in eigen land voor uiteenlopende posities en uiteenlopende taken staan, is dat de volledige autonomie van deze partijen bij het vervullen van die taken wordt erkend.

De centralisatie, het bestaan van een 'centrum' met leidende partijen en leidende personen, dient te worden afgezworen. De niet-inmenging van partijen in elkaars aangelegenheden, moet als een vast beginsel worden erkend.

En dat niet alleen met woorden, zoals de laatste jaren nogal eens gebeurd is, maar metterdaad, doordat afgezien wordt van economische dwangmaatregelen of het ondersteunen van bepaalde groepen of personen in bepaalde partijen.

Het blijkt niet eenvoudig voor sommigen, die in bepaalde grote mogendheden met gezag zijn bekleed, om deze eis te erkennen.

Toch gaat het hier om de hoofdvoorwaarde om de eenheid in de communistische beweging te herstellen en haar sterker te maken dan ze ooit is geweest.

Het is niet een door wensdromen bepaalde gedachte dat dit zal gebeuren.

Het imperialisme zelf zal hier in de eerste plaats toe bijdragen.

Het is het kapitaal dat, in zekere zin, de arbeidersbeweging heeft geschapen.

Het is ook het kapitalisme geweest dat de internationale solidariteit heeft opgeroepen.

'Proletariërs aller landen, verenigt u' is het antwoord geweest op de internationale band van het kapitaal *tegen* de arbeidersklasse en de arbeidersbeweging.

Van die noodzaak is niets verdwenen. Het imperialisme is, zo mogelijk, nog moordzuchtiger geworden.

En juist aan de tegenstellingen en meningsverschillen binnen de communistische beweging meent het imperialisme thans de kracht te kunnen ontleen, om op een extra grove, meedogenloze wijze de volkeren aan zich ondergeschikt te maken.

De moordende oorlog in Vietnam laat zien, hoe barbaars en onmenselijk het optreedt als het meent, dat de socialistische krachten in hun tegenweer worden belemmerd door onderlinge meningsverschillen.

Het zal zijn aanvallen alleen maar versterken als het in de waan verkeert, dat het hiervoor door de bestaande meningsverschillen de vrije hand heeft gekregen.

Maar juist dóór deze politiek verhoogt het kapitaal de revolutionaire strijdkracht van de volkeren en dwingt het de vrijheidslievende krachten tot eenheid van optreden – omdat hun bestaan zelf op het spel staat.

Zo blijft het kapitalisme zijn eigen doodgravers voortbrengen. Het zaait verdeeldheid in de revolutionaire krachten,

om ze met groter geweld te kunnen bestrijden. Dóór die bestrijding roept het echter zelf de eenheid weer op, maar dan op een hoger plan.

De Oktober-revolutie is geen incident in de geschiedenis, het is het grootse beginpunt van de overgang der mensheid naar het socialisme, die wetmatig is.

Ook nu.

Ja, juist nu.

Na vijftig jaar

Het is nu vijftig jaar later. Wat is voor ons in Nederland thans de betekenis van de Russische Socialistische Oktober-revolutie?

Natuurlijk kan deze revolutie en alles wat zich na de woe-
lige dagen van 1917 voltrok, worden beschreven in een
relaas van boeiende, spannende en avontuurlijke dagen en
jaren, 'die de wereld deden wankelen'. Ze kan ook worden
samengevat en verankerd in droge jaartallen en in een op-
somming van feitelijkheden als in een schoolboekje. Maar
gaat het werkelijk alleen om het aanschouwen van een
dramatisch stuk uit de wereldgeschiedenis, dat de mensen
heden ten dage niet meer rechtstreeks raakt? Of gaat het
om een door miljoenen mensen opgevoerd leerboek, dat
slechts geraadpleegd en nagevolgd behoeft te worden, om
vooruitgang te bereiken?

Het een noch het ander is het geval.

Een revolutie is in haar ontwikkeling nooit gelijk aan een
romantisch avonturenverhaal. En dat is maar gelukkig ook.
Wie eens Dumas' roman 'De drie musketiers' heeft gelezen
en misschien met rode koontjes van opwinding de vele lot-
gevallen van de helden van dit boek heeft gevolgd, is later
waarschijnlijk teleurgesteld bij het doorworstelen van de
honderden bladzijden van de vervolgen als 'Tien jaar later',
of 'Twintig jaar later'. In de stortvloed van verwarde en
ingewikkelde gebeurtenissen ging dar. meestal ook de

glans van het eerste deel van dit romantische werk ten onder.

Met een revolutie, en zeker met een gebeurtenis als de Oktober-revolutie, gaat het zo niet. Naarmate de ontwikkeling zich voortzet en er nu al gesproken kan worden over 'vijftig jaar later', verliezen deze gebeurtenissen niets aan kleur en helderheid. Integendeel, hun betekenis wordt duidelijker en helderder beseft. Het wordt mogelijk om steeds beter het belangrijkste en beslissende te onderscheiden van het bijkomstige dat van tijdelijke en plaatselijke aard is. Met andere woorden: er kan onderscheid worden gemaakt tussen de algemene wetmatigheden en de specifiek Russische vormen en methoden, die alleen voor een land als Rusland en de daar bestaande toestanden van gelding konden zijn.

Deze kenmerken van blijvende betekenis van de Oktober-revolutie verdienen onderstreept te worden. Terzelfdertijd echter moeten de verschillen met de omstandigheden in eigen land duidelijk worden aangegeven. Vele facetten van de ontwikkeling in Rusland en later in de Sowjet-Unie – om hier niet te spreken van gebeurtenissen in andere socialistische landen – zijn zozeer verbonden met de bijzondere omstandigheden die er heersten en de tijd waarin ze plaatsvonden, dat het volslagen ondenkbaar, en bovendien schadelijk en verwerpelijk zou zijn om ze van toepassing te verklaren op een land als Nederland.

Elke poging om vormen en methoden, aan de Russische omstandigheden eigen en met de Russische ontwikkeling verbonden, van gelding te willen verklaren of te willen overpoten op Nederland, dat een heel andere geschiedkundige ontwikkeling heeft doorgemaakt en waar de toe-

standen en tradities geheel verschillend zijn, moet beslist worden afgewezen. Alleen langs eigen wegen en op grond van eigen omstandigheden zal het socialisme in Nederland gestalte kunnen krijgen.

De Socialistische Oktober-revolutie vormt een keerpunt in de wereldgeschiedenis. Ze luidde de overgang van het kapitalisme naar het socialisme in.

Het kapitalisme is steeds voorgesteld als het stelsel, dat op de meest effectieve wijze de produktie van goederen en diensten en de gehele menselijke behoeftenvoorziening zou regelen. Het zou ook het meest in overeenstemming zijn met de menselijke karaktertrekken en hoedanigheden.

Door zich te baseren op de wil van een ieder 'er beter van te worden', zich te verrijken en winst te behalen, zou het uiteindelijk het belang van allen dienen. Juist omdat het stelsel zich heette te baseren op 'algemeen-menselijke karaktertrekken', zou het ook een eeuwig stelsel zijn. Het zou de mensheid van lagere naar hogere trappen leiden en de mensen in harmonie met elkaar doen leven.

De werkelijkheid liet echter heel wat anders zien:

Massale ellende als gevolg van niets-ontziende uitbuiting, de onderdrukking van gehele volken door het kolonialisme, en de dodelijke concurrentiestrijd, die de kleinere bedrijven naar de afgrond leidt en ten offer deed vallen aan gigantische trusts en concerns. De werking van het kapitalistische stelsel leidde tot talrijke oorlogen en tot militarisering van de economie. De ontwikkeling van de produktieve krachten werd slechts bepaald door de winstbelangen van de bezitters der fabrieken en mijnen, waarbij gehele gebieden, in het bijzonder Azië, Afrika en Latijns-Amerika, tot achterlijkheid werden gedoemd.

Op de kritiek op het kapitalistische stelsel was steeds geantwoord, dat een ander economisch en sociaal systeem niet mogelijk zou zijn en dat elke poging tot verandering alleen maar rampzalig zou kunnen aflopen. Dit werd ook aangevoerd tegen de socialistische gedachte, dat een gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen en een planmatige regeling van de produktie op deze gemeenschapsgrondslag niet alleen beter waren dan het kapitalistische, maar dat die ook noodzakelijkerwijs zouden ontstaan als resultaat van de ontwikkeling der tegenstellingen binnen het kapitalistische systeem.

De overwinning van de Oktober-revolutie en de daarop volgende socialistische omvorming van de economie bewees in de praktijk de juistheid van de marxistische theorieën. Het was mogelijk om te leven zonder kapitalisten, en tegen het verzet van de kapitalisten en hun bondgenoten in andere landen in. De kracht en levensvatbaarheid van het socialisme waren daarmee aangetoond. Het bleek in staat te zijn enorme moeilijkheden te doorstaan; fouten en misslagen konden de aard van het socialistische stelsel niet aantasten. Zelfs de grootste en meest vernietigende oorlog die de mensheid ooit heeft gekend – de tweede wereldoorlog die door het fascisme werd ontketend –, werd op zegevierende wijze doorstaan.

De bres, die de Oktober-revolutie in het wereldkapitalisme sloeg, is door haar resultaten en door de ontwikkeling van de tegenstellingen binnen het kapitalisme sindsdien nog wijder geworden.

De zege op het kapitalisme en de overwinningen bij de opbouw van een nieuw sociaal stelsel werden behaald door de klasse, die door de kapitalisten werd uitgebuit en verre

werd gehouden van elke kennis, nodig om een moderne maatschappij te leiden. Het was de arbeidersklasse, die bij de maatschappelijke verandering en vooruitgang de leidende kracht was. De Russische revolutie gaf het voorbeeld, dat de arbeidersklasse aan het hoofd van alle in beweging gekomen massa's en aangevoerd door een marxistisch-leninistische partij, in staat is om de maatschappij wezenlijk te vernieuwen en onder de moeilijkste omstandigheden het socialisme tot stand te brengen, te verdedigen en op te bouwen.

Ze heeft daarmee een onvergankelijk en bezielend voorbeeld gegeven van de overwinning op kapitalisme en reactie.

Nu niet meer bestreden kan worden dat het socialisme als stelsel kan bestaan en dat de arbeidersklasse in staat is de maatschappij te leiden, hebben de ideologen van het kapitalisme nieuwe verdedigingsstellingen opgeworpen.

Het bijzondere doel daarvan is, de arbeiders het bewustzijn van hun kracht en bekwaamheid te onthouden. Allerlei theorieën worden bedacht en gepropageerd, om de betekenis en de rol van de arbeidersklasse te ontkennen.

De realiteit van de klassenmaatschappij is evenwel sterker dan al deze pogingen om het klassebegrip te doen vervagen of verdwijnen. De klassentegenstellingen doen zich steeds weer opnieuw gevoelen. Daarvan uitgaande dient echter op een volhardende wijze, zowel in het optreden voor de dagelijkse belangen van de werkers als in ideologische zin, gewerkt te worden aan de verhoging van het klassebewustzijn. Dit is geen spontaan proces, dat op een passieve manier afgewacht kan worden; het is nodig actief op te treden om deze bewustheid te bereiken.

Boeman of diefjesmaat

Voor het ontstaan van dit inzicht bij de arbeiders, dat zij een klasse vormen die de motor van de vooruitgang is, koesteren de monopolistische krachten grote vrees. Zij proberen daarom niet alleen het proces van bewustwording zoveel mogelijk te vertragen, maar ook om het socialisme als iets afschrikwekkends voor te stellen.

De socialistische landen, aanvankelijk alleen de Sowjet-Unie en tegenwoordig vaak in het bijzonder de Chinese Volksrepubliek, worden als de 'vijand' afgeschilderd. Het zouden landen zijn met agressieve bedoelingen, namelijk om met gebruikmaking van geweld het Europese continent (en in het geval van China het Aziatische continent) te overspoelen.

In de na-oorlogse jaren is het ontwikkelen van een oorlogspsychose, het opzwepen van een koude oorlogssfeer, een der belangrijkste middelen geweest om de aantrekkingskracht van de socialistische idealen op de massa's der arbeiders in de kapitalistische landen tegen te gaan. De gelijkschakeling in de NAVO en het hiermee verbonden connectieachtige anti-communisme was niet in de laatste plaats gericht tegen de arbeidersklasse in de NAVO-landen zelf, om haar te verhinderen haar ware betekenis en haar kracht te beseffen en om haar verdeeldheid tot het uiterste op te voeren.

Nu langzamerhand duidelijk is geworden, dat de dreiging van een vanuit het Oosten van Europa beraamde agressie niet meer is dan een praatje voor de vaak, – ofschoon dit verhaaltje zoals altijd met sprookjes het geval is, nog wel vaak herhaald zal worden – is er nog een andere methode

bedacht om het socialisme als onaantrekkelijk voor te stellen.

Het heet nu, dat socialisme en kapitalisme eigenlijk geen verschillen van belang kennen. Het zouden beide slechts varianten zijn van een zelfde sociaal type, de industriële maatschappij. De beide vormen, het kapitalisme in de moderne kapitalistische landen en het socialisme in de socialistische landen met een ontwikkelde industrie, zouden naar elkaar toe groeien en uiteindelijk met elkaar samenvallen. Met deze theorie konden allerlei gedragingen in de binnen- en buitenlandse politiek van de imperialistische mogendheden, zowel hun houding tegenover de onderontwikkelde landen als hun politiek van de glimlach tegenover een aantal socialistische staten, worden gerechtvaardigd. Tevens werd daarmee het socialisme voorgesteld als een zaak, waarvoor het niet de moeite waard zou zijn te strijden; het zou uiteindelijk toch op hetzelfde neerkomen als het kapitalisme, in zijn ontwikkeling in de moderne industriële staten.

Deze gedachten werden in de hand gewerkt door het optreden van Chroestsjow en anderen.

Chroestsjow kwam in de jaren, dat hij optrad als woordvoerder van de communistische partij van de Sowjet-Unie en van de Sowjet-staat, herhaaldelijk met redeneringen, waarin de Verenigde Staten met hun hoog-ontwikkeld monopolistisch kapitalisme in zowat alles als voorbeeld werden gesteld.

Voor de Amerikaanse imperialisten was deze theorie in het bijzonder zeer aantrekkelijk, omdat de hedendaagse Amerikaanse maatschappij erin werd afgeschilderd als een soort ideaal-type —: Als er nog enkele wijzigingen zouden zijn aangebracht, zoals b.v. de invoering van een zekere

planning (waar de monopolies geen bezwaar tegen hebben zolang het een planning is onder hún leiding en in hún belang), dan zouden we haar blijkbaar kunnen zien als een voorbeeld en als een eindfase van een ontwikkeling, die ook de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen zouden doorlopen!

De tegenstellingen van het kapitalisme kunnen echter niet verborgen worden gehouden; ze uiten zich onherroepelijk in al hun scherpte. Bij een nadere beschouwing van deze theorie van de industriële maatschappij, van de zogenaamde convergentie der systemen, blijkt dat ze in wezen slechts een wat opgesierde verheerlijking van het kapitalisme is. Alle vervalverschijnselen, die het kapitalisme vertoont, worden daarin verborgen gehouden of, als dit niet mogelijk is, omgetoverd tot een 'algemeen' gevolg van de industrialisatie op zichzelf.

Ook het benutten van revisionistische verdraaiingen om daarmee het socialisme af te schilderen als een stelsel, dat op weg is naar een Amerikaanse vorm van kapitalisme, biedt geen steun. De klassentegenstellingen en de klassenstrijd in de kapitalistische landen ontwikkelen zich onvermijdelijk verder, zoals de huidige strijd in Amerika zelf maar al te duidelijk toont. De arbeidersklasse wordt door deze ontwikkeling steeds opnieuw gedwongen zich reenschap te geven van haar positie, en van haar taak om veranderingen tot stand te brengen in de produktieverhoudingen. De vervanging van de kapitalistische door de socialistische produktieverhoudingen wordt tot een niet meer op te schuiven en niet tegen te houden eis.

Daarbij hebben fouten noch verdraaiingen kunnen verhinderen, dat het socialistische stelsel zijn levenskracht bewezen heeft. Het heeft beproevingen en oorlog doorstaan.

De overwinning van de Oktober-revolutie en alles wat daarop gevolgd is heeft bewezen, dat het socialisme het kapitalisme moet en kan vervangen en dat de arbeidersklasse in staat is om met succes een nieuw leven op te bouwen.

Arbeiders, boeren, kleine zelfstandigen

In de Oktober-revolutie werd voor de eerste maal de grote kracht van het bondgenootschap van arbeiders en boeren in de praktijk aangetoond. Reeds halverwege de vorige eeuw had Marx erop gewezen, dat vooral in een land waar de boerenbevolking de grote meerderheid van de bevolking uitmaakt, de solozang van de arbeidersklasse tot een doodslied dreigt te worden, en dat het daarom nodig was één koor met de boeren te vormen. In de jaren nadien was deze aanwijzing van Marx evenwel in het vergeetboek geraakt en in de sociaal-democratische partijen van de Tweede Internationale werden de boeren in het algemeen beschouwd als een reactionaire massa, waarmee niets te beginnen viel. Lenin had de enorme betekenis van het gezamenlijk optreden van arbeiders en boeren terdege beseft en in het revolutiejaar 1917 was een groot deel van zijn activiteit erop gericht dit bondgenootschap tot stand te brengen. Door zo'n bondgenootschap zou de revolutionaire kracht, die in de reusachtige boerenmassa's sluimerde, op maximale wijze tot uiting kunnen komen, waardoor ook de positie van de arbeidersklasse in de strijd tegen de heersende klassen zou worden versterkt. Door het voltrekken van de op zichzelf reeds lang overtijd zijnde omwenteling op het platteland – het onttrekken van de grond aan de groot-

grondbezitters —, zou het gemakkelijker worden de socialistische revolutie te voltooien.

Hetzelfde gold ook voor de behandeling van het nationale vraagstuk, dat in vele opzichten een andere zijde van hetzelfde probleem van de verhouding tot de boeren vormde. De onderdrukte nationaliteiten in het tsaristische Rusland bestonden vrijwel geheel uit arme boeren. Deze boerenmassa's streefden zowel naar landhervormingen als naar het teniet doen van de nationale onderdrukking. Het optreden van het proletariaat voor het opheffen van deze onderdrukking, bevorderde eveneens de aaneensluiting van arbeiders en boeren en gaf zo extra kracht aan de strijd voor het socialisme.

Zowel bij het voltrekken van de Oktober-revolutie als bij de verdediging van de verworvenheden daarvan in de burgeroorlog en in de strijd tegen de interventielegers, werd de betekenis en de kracht van dit bondgenootschap duidelijk aangetoond. Ook de ervaringen in de andere thans socialistische landen, met name in de landen van Azië, bevestigen deze ervaringen van de Russische revolutie.

Voor de arbeidersklasse van de moderne kapitalistische landen, — ook al vormt zij niet de minderheid maar de meerderheid van de bevolking —, zijn de resultaten die door het bondgenootschap van arbeiders en boeren zijn behaald, van grote inspirerende betekenis.

Dit is in tweeërlei zin het geval.

Naast de boeren, wier aantal en gewicht zijn afgenomen, — in Nederland vormt de agrarische bevolking nauwelijks 9 pct. van het totaal —, vormen de middenstand en de kleine ondernemers groepen, waarmee de arbeidersklasse zich verbinden kan en moet. Des te meer is dit zo, nu de monopolies in steeds sterkere mate het economische leven over-

heersen en alle andere groepen van de bevolking aan zich ondergeschikt pogen te maken. Deze komen daardoor op hun beurt in steeds scherpere tegenstelling tot de monopolies te staan.

Daardoor ontstaan er mogelijkheden voor de vorming van een anti-monopolistisch bondgenootschap van alle door de monopolisten uitgebuite groepen van de bevolking. De arbeidersklasse streeft naar nauwe samenwerking met al deze niet-monopolistische groepen en treedt voor hun belangen op. Dit geschiedt door het opkomen voor hun materiële eisen, doch ook bij de verdediging van de democratische rechten en instellingen.

De arbeidersklasse heeft tot taak voorop te staan bij de verdediging en uitbreiding van de democratie. De communisten zijn van mening, dat er een rechtstreekse band bestaat tussen de ontwikkeling van de democratie en het socialisme. Lenin zei reeds in het jaar van de Russische revolutie, dat het ontwikkelen van de democratie, het zoeken naar vormen voor deze ontwikkeling en het beproeven ervan in de praktijk, een belangrijk en onontbeerlijk onderdeel is van de strijd voor het socialisme.

De democratie

Nu is wel de vraag aan de orde gesteld of de overgang naar het socialisme als gevolg van de Oktober-revolutie werkelijk tot een volledige ontplooiing van de democratie heeft geleid. De Sowjets (raden), die reeds onmiddellijk na de Februari-revolutie ontstonden en aan het eind van 1917 de volledige macht in handen kregen, waren vertegenwoordigende

organen, waarin de democratie voor werkende massa's in ongekende mate werd verwezenlijkt. Nadien traden er echter beperkingen op van deze democratie. Deze werden teweeg gebracht door de burgeroorlog en de buitenlandse interventie en later leidden de ongelooflijk moeilijke omstandigheden van kapitalistische omsingeling en oorlogsdreiging ertoe, dat ze werden gehandhaafd.

Ook speelden daarbij andere factoren een grote rol. In de eerste plaats het feit, dat er in Rusland geen democratische tradities bestonden; de bevolking, en in het bijzonder de arbeiders en boeren, waren steeds op de grofste wijze onderdrukt en de instelling van de Doema in 1905 bracht daarin geen verandering. Op het platteland heersten de grootgrondbezitters als absolute vorsten en in de fabrieken werd de wreedste willekeur tegen de arbeiders toegepast.

Daarnaast heeft zich het verschijnsel voorgedaan, dat het nieuwe socialistische staatsapparaat, dat met veel moeite na de Oktober-revolutie werd gevormd, talrijke tradities van het tsaristische staatsapparaat overnam. Ofschoon er naar gestreefd werd om bij de opbouw van het nieuwe apparaat rekening te houden met de ervaringen van de Parijse Commune van 1871 en met de lessen, die deze gegeven had betreffende de wijze, waarop het staatsapparaat moest worden ingericht, bleken de gewoonten van het tsaristische ambtenarendom enorm zwaar te wegen. De bureaucratische gebruiken van het tsaristische Rusland waren de slechte erfenis, die overgenomen werd door het socialistische regiem.

Dit is tot uitdrukking gekomen in een beperking van de macht en bevoegdheden van de Sowjets en in de handhaving van talrijke wetten en regelingen, die al in de vóór-revolutionaire tijd bestonden. Toen later een uiterste

centralisatie nodig was om de socialistische opbouw te verzekeren, werden deze oude gewoonten op grote schaal gebruikt en zelfs misbruikt. De noodzaak om naar uiterste middelen te grijpen is sindsdien lang verstreken, maar nog steeds blijkt het uiterst moeilijk om de Sowjets op democratische wijze te laten functioneren. De macht der tradities en gewoonten is zeer taai en het optreden van de leiders van de CPSU en de Sowjet-staat, met name van Chroestsjow maar ook nadien, heeft er niet toe bijgedragen deze te overwinnen door een brede ontplooiing van het democratisch initiatief.

Voor andere landen ligt dit echter geheel verschillend. Voor een land als Nederland, waar de arbeiders door langdurige strijd democratische rechten hebben veroverd en deze ook weten te gebruiken, zou een ontwikkeling als in Rusland ondenkbaar zijn. In Nederland is de weg naar het socialisme ook de weg van de verdediging, uitbreiding en vernieuwing van de democratie. Er is voor de Nederlandse communisten geen socialisme denkbaar, dat niet tevens de breedste ontplooiing en verwerkelijking van de democratie inhoudt.

Band met de koloniale landen

De tweede manier, waarop het bondgenootschap van arbeiders en boeren wordt gevormd, is de aaneensluiting van de revolutionaire proletarische massa's van de ontwikkelde kapitalistische landen met de onderdrukte, hoofdzakelijk boerenmassa's in de landen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika.

De Oktober-revolutie, die zich voltrok in de volkerengevangenis van het oude Rusland, toonde ten volle de betekenis van het tot stand brengen van de gelijkgerechtigdheid der volken. De band, die de Russische arbeiders tot stand brachten met de onderdrukte volken in het Russische rijk, gaf een geweldige kracht aan de strijd voor het socialisme.

Door in Rusland de democratische taak van de bevrijding van de onderdrukte volken te volbrengen, gaf de Oktober-revolutie ook een krachtige stoot tot de opbloei van de nationale bevrijdingsbeweging, die zich daarna in alle landen van de onderdrukte, koloniale wereld is gaan ontplooiën.

Voor de arbeidersbeweging was dit van geweldige betekenis. Het maakte het mogelijk, zich los te maken van de in de sociaal-democratie ontstane gedachten, dat de volken van de koloniale landen bevoogd zouden moeten worden, alsof het om kinderen ging die aan de hand van de ouders moeten worden meegenomen.

De ervaring is dat de onderdrukte massa's in de koloniale landen medestrijders zijn in de strijd tegen het kapitalisme. Daarom is de nauwste aaneensluiting met hen en ondersteuning van hun strijd noodzakelijk. De overwinning op het imperialisme vereist de combinatie van de activiteit van de arbeiders in de ontwikkelde kapitalistische landen met die van de voormalige uit boerenmassa's bestaande volkeren in de tropische gebieden van de aardbol. Deze aaneensluiting vormt een krachtbron, die beslissend is voor de overwinning van het socialisme.

Deze conclusies van de communistische beweging gelden ook thans. De CPN heeft in de loop van haar bestaan steeds

voor ogen gehouden, dat de nauwe band met de door het Nederlandse kapitaal onderdrukte miljoenenmassa's van Indonesië een noodzakelijke voorwaarde is om het kapitalisme te verslaan en zowel in Nederland als in Indonesië de vooruitgang te dienen. Het besef van de betekenis van deze nauwe aaneensluiting met de miljoenenmassa's van de onderdrukte continenten in de strijd tegen het imperialisme en tegen de dreiging van nieuwe oorlogen staat ons ook voor ogen, als wij onze houding bepalen in de discussies in de internationale communistische beweging. Deze band moet, ook als verkeerde opvattingen worden bestreden, gehandhaafd worden in het belang van het socialisme en de wereldvrede.

Socialisme en vrede

Een belangrijke verworvenheid van de Oktober-revolutie is, dat zij vanaf het begin heeft aangetoond, dat socialisme en vrede met elkaar verbonden zijn. De Oktober-revolutie, die uitbrak terwijl de eerste wereldoorlog in al zijn verschrikking woedde, bracht het volk de gewenste vrede. De eerste wetgevende daad van het Sowjet-bewind was het aannemen van het Decreet over de Vrede. Het land werd daardoor uit de oorlog losgemaakt en gered van de nationale catastrofe die dreigde en waartoe de tot dan heersende klassen het gedoemd hadden.

Na de interventiestrijdkrachten te hebben verslagen, voerde de Sowjet-Unie de reeds door Lenin uiteengezette politiek van vreedzame coëxistentie. Toen de fascistische oorlogsdreiging zich kenbaar maakte, probeerde zij door de opbouw van een stelsel van collectieve veiligheid de weg naar

oorlog te blokkeren. Dit gelukte echter niet en de Sowjet-Unie was gedwongen haar bestaan als eerste socialistische staat in een bloedige oorlog te verdedigen. Daarin trad zij terzelfder tijd op voor de vrijheid en onafhankelijkheid van de andere staten uit de anti-Hitler-coalitie.

Ook na de tweede wereldoorlog is gebleken, dat het socialisme naar zijn aard vredelievend en niet-agressief is. Het socialisme is juist het bolwerk tegen agressors en heeft als zijn wezenstaak de verdediging van de vrede tegen de imperialisten, die steeds weer opnieuw de wereld met oorlogen bedreigen, – met lokale of koloniale oorlogen en met een wereldoorlog. De Amerikaanse imperialisten hebben dergelijke koloniale oorlogen reeds herhaaldelijk ontketend en geprovoceerd. Zij voeren in Vietnam een agressieoorlog, waarbij zij hun aanvallen zelfs hebben uitgestrekt tot een der socialistische staten, de Noordvietnamese Volksrepubliek. In Europa is het het Duitse imperialisme, dat opnieuw steeds duidelijker zijn agresieve aard laat zien. Het socialisme is de beste bondgenoot van alle vredelievende mensen om deze agressieve krachten de handen te binden en de wereldvrede te verdedigen.

Specifiek Russische omstandigheden

Niet alles wat er in en na de Oktober-revolutie is gebeurd, heeft echter algemene betekenis. Op velerlei gebied gaf deze revolutie alleen gestalte aan een ontwikkeling, die specifiek eigen was aan Rusland en die nooit veralgemeend mag worden. Een reeks gebeurtenissen en standpunten is voortgevloeid uit omstandigheden die alleen daar zich kon-

den voordoen en die voor een ander land in het geheel niet van gelding kunnen zijn.

Enkele voorbeelden om dit duidelijk te maken.

Tijdens en na de Oktober-revolutie is in de Sowjet-Unie de toestand ontstaan, dat er slechts één partij bestaat, de communistische partij. Alle andere partijen zijn in de loop van de revolutie en de burgeroorlog verdwenen. Voor een deel verlieten zij tezamen met de onderdrukkers en uitbuiters de Russische grond; voor een ander deel verdwenen zij, doordat de beste delen van deze partijen zich aansloten bij de communistische partij. Het éénpartijenstelsel is historisch gegroeid.

Voor ons land is zo'n ontwikkeling in het geheel niet dwingend, noodzakelijk of gewenst. Er is geen enkele reden om zich voor te stellen, dat in Nederland het socialisme alleen maar zou kunnen worden bereikt na voorafgaande opheffing van alle partijen, behalve de communistische. Zo'n gedachte zou betekenen, dat het specifiek Russische in de ontwikkeling in de Sowjet-Unie, op andere landen zou moeten worden overgebracht op een automatische manier. Indien zo iets wordt weergegeven als een uiting van liefde voor het communisme, is het wel een vreemd soort apenliefde.

De communisten streven juist naar samenwerking met andere democratische partijen en organisaties, zowel nu voor directe doeleinden, alsook voor de omvorming van de maatschappij en de opbouw van een socialistische samenleving. Dit betekent natuurlijk niet, dat het niet nodig zou zijn om te komen tot een vereniging van krachten aan de linkerzijde, aan de zijde van de arbeidersbeweging en haar partijen. Het is, zowel om beter te kunnen optreden voor de dagelijkse belangen en de verdediging van de democratie,

als voor de omvorming van de maatschappij, van doorslaggevend belang, dat in de grootst mogelijke eenheid door de arbeidersklasse wordt opgetreden.

Ook de vereniging van de Nederlandse arbeiders in één partij kan echter alleen door een groeiproces tot stand worden gebracht, dat zal rijpen door overtuiging en door in gemeenschappelijke strijd opgedane ervaring. Voor de Nederlandse arbeidersbeweging zou het hier neerkomen op een *hereniging*, want aan het einde van de vorige eeuw voltrok zich een eerste scheuring binnen de toen nog enige arbeiderspartij. Later is daar de scheiding tussen sociaaldemocraten en communisten nog op gevolgd. Deze hereniging is echter ondenkbaar zonder dat reeds nu op grondslag van de actuele en praktisch aan de orde zijnde taken de krachten van de arbeidersbeweging zich aaneensluiten. Op dit fundament zal de vereniging van alle progressieve krachten kunnen steunen.

De godsdienst

Een ander voorbeeld is de houding ten opzichte van de godsdienst.

De houding die in de Sowjet-Unie ten aanzien van godsdienst en atheïstische propaganda werd ingenomen, werd voor een belangrijk deel minder door de marxistische opvattingen bepaald dan door de aan Rusland eigen concrete toestanden op het gebied van de kerk. De Grieks-Orthodoxe kerk was in Rusland de staatskerk, waarbij de tsaar ook een plaats in het kerkelijke leven innam. De kerk was nauw verbonden met het gehele half-feodale leven, en ze hielp dit verdedigen. In de jaren van de revolutie en de

burgeroorlog stonden talrijke Grieks-Orthodoxe geestelijken met of zonder wapens in de hand aan de zijde van de contra-revolutie.

Ook al heeft de Grieks-Orthodoxe kerk in Rusland later een andere houding aangenomen, deze tegenstelling tussen kerk en nieuwe maatschappij heeft zich toch steeds doen gevoelen. Dit heeft er toe bijgedragen, dat in leidende kringen van communisten in de Sowjet-Unie zware overdrijvingen werden begaan en dat indertijd (dit gebeurde vooral door Iljitsjow, de leider van de propaganda-afdeling van de CPSU in de Chroestsjow-periode) naar voren werd gebracht, dat het geloof volstrekt overwonnen moest zijn, voordat er sprake kon zijn van een overgang naar het communisme. Op grond van deze redenering werd een felle en vaak aan het grove, burgerlijke atheïsme herinnerende campagne tegen godsdienstige opvattingen ontketend.

Deze houding is door de Nederlandse communisten als onaanvaardbaar afgewezen. Er mag geen twijfel aan bestaan dat ongelovigen en gelovigen kunnen en moeten samenwerken, voor vrede en democratie, maar ook voor het tot stand brengen van een socialistische, en nadien een communistische, maatschappij.

De nationale achtergronden, die er in de Sowjet-Unie bestaan voor een vanuit marxistisch standpunt bezien onjuiste houding, gelden in ons land niet. De verhouding tussen staat en kerk heeft zich in Nederland reeds in de loop der achter ons liggende eeuwen gewijzigd.

Onder de huidige verhoudingen wijzigen zich trouwens in kerkelijke kringen en onder de gelovigen in sterke mate de opvattingen over de maatschappijstelsels. De gedachte, dat kerken per definitie tegen het socialisme zouden moeten

zijn, is reeds lang gelogenstraft. Het valt te verwachten, dat de progressieve maatschappelijke opvattingen ook in gelovige kring voortdurend aan invloed zullen winnen. Dat betekent, dat onder zulke omstandigheden ook de kerkelijke instellingen hun taak zullen vervullen bij de opbouw van een beter leven voor het volk. De vrijheid van godsdienst zal volgens de marxistische opvattingen, door de socialistische staat beschermd moeten worden.

In de achter ons liggende jaren heeft de CPN zich ook herhaaldelijk gedistancieerd van andere opvattingen en gebeurtenissen, die beslist niet als een voorbeeld kunnen worden beschouwd en die niet aanvaardbaar kunnen zijn voor communistische Nederlanders. Herinneren wij in dit verband aan de bot-afwijzende houding die in de Sowjet-Unie is en nog wordt ingenomen tegenover de moderne kunstrichtingen, die alle tezamen werden veroordeeld en op de mesthoop geworpen.

In de periode, toen de opvattingen van Lysenko op het gebied van de biologie in de Sowjet-Unie tot een onaantastbaar dogma werden verklaard en iedere kritiek daarop werd vervolgd, heeft de CPN duidelijk uitgesproken, dat zij onvoorwaardelijk op het standpunt staat van de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek en dat kritiek en de toepassing van kritiek op elk gebied een wezenskenmerk is van de communistische wereldbeschouwing.

Op geen enkel gebied kan ooit de houding, die in een of ander socialistisch land wordt ingenomen, bij voorbaat door andere worden overgenomen. De houding, die in Nederland dient te worden ingenomen, kan alleen door de communisten in Nederland zelf worden bepaald, die dit

zullen doen, uitgaande van hun eigen ervaringen en kennis, van de verhoudingen in Nederland zelf, waarbij zij het marxisme-leninisme benutten als het kompas om de juiste richting aan te geven.

Het karakter van de CPN

Uit dit alles vloeit voort, dat de Oktober-revolutie en de ontwikkeling in de thans bestaande socialistische landen niet kan worden beschouwd als een prototype voor de ontwikkeling elders. Het is geen voorbeeld, dat geïmiteerd kan worden. Alles wat zich in deze landen voordoet, kan niet zonder meer worden goedgekeurd en automatisch van toepassing worden gebracht op andere landen.

In de tijd dat het Amerikaanse imperialisme, gewapend met het monopolie van de atoombom, met volle kracht streefde naar oorlog en vernietiging van het socialisme en daartoe zelfs het zojuist verslagen Duitse imperialisme weer op de been hielp, een tijd waarin de vredesstrijd van de Sowjet-Unie en van de progressieve Nederlanders volledig met elkaar overeenstemden, is wel eens de schijnt gewekt, dat de CPN zich vereenzelvigde met de Sowjet-Unie en andere socialistische landen. Ongetwijfeld zijn bij het tot uiting brengen van de strijdgemeenschap ook wel overdrijvingen voorgekomen. Dit gaf de tegenstanders van de vooruitgang gelegenheid om het beeld, dat de bevolking van de CPN had, te 'russificeren' en om fouten en misslagen in de socialistische landen, – al werden deze ook door de Nederlandse communisten afgewezen, – toch op de CPN te laten drukken.

Het ware beeld van de CPN is echter dat van een organisatie,

zoals Paul de Groot het in zijn openingsrede op het 21ste CPN-congres uitdrukte, van Nederlanders van communistische overtuiging, die ons volk willen organiseren om zich van armoede, uitbuiting door de monopolies, tekort aan kennis en cultuur en alle vormen van onrecht te bevrijden. Van een organisatie, waarin de politiek en alle activiteit alleen door de leden wordt bepaald.

Aan deze leden en aan de Nederlandse werkers, en aan hen alleen, is de CPN verantwoording schuldig. Zij bepaalt haar politiek in hún belang en uitgaande van de verhoudingen, waarin zij leven. Uiteraard gebeurt dit niet op bekrompen wijze, maar rekening houdend met de grote verworvenheden van de marxistisch-leninistische theorie en met de belangen van de internationale proletarische beweging.

Dit karakter van de CPN is vóór, in en na de oorlog vele malen op overtuigende wijze bewezen.

De autonomie

Op het 21ste congres van de Communistische Partij van Nederland, gehouden in maart 1964, werd deze zelfstandige, autonome houding nog duidelijker tot uitdrukking gebracht. Er werd een nieuwe oriëntering uitgewerkt, die inhield dat de communistische partij zich nog intensiever ging toeleveren op haar nationale taken, waarbij zij uitging van de concrete beoordeling van de Nederlandse werkelijkheid en de mogelijkheden die hier aanwezig zijn tot het verwezenlijken van politieke en sociale vooruitgang.

Deze oriëntering vereist een strikte toepassing van de autonomie van de partij in de verhoudingen tot de communistische wereldbeweging. De internationale activiteit van de

CPN staat in dienst van haar nationale taken, terwijl uiteindelijk haar belangrijkste bijdrage tot de internationale strijd juist datgene is, wat in Nederland zelf wordt bereikt bij de versterking van de progressieve krachten. De autonomie van de partij, die op heldere manier laat zien dat de CPN uitsluitend in dienst staat van het Nederlandse volk, is onontbeerlijk om werkelijk aan het hoofd te gaan van de strijd der werkers en om de politieke problemen in hun belang op te lossen.

Bij de uiteenzetting over de betekenis van de autonomie van de communistische partij moesten ook de principes, waarop de betrekkingen met andere communistische partijen zijn gebaseerd, opnieuw worden geformuleerd. Op het 21ste congres werd daarover gezegd, dat andere communistische partijen de door de partijorganen uitgewerkte politieke lijn en de door de partij gekozen leiding volledig dienen te eerbiedigen. Elke vorm van inbreuk hierop, van inmenging of bevoogding, of zelfs de schijn daarvan, moet worden vermeden. Elke overtreding van deze regel, door wie ook, zal behandeld worden in het bestuur van de partij en als een geschil daarover niet kan worden opgelost, zal hierover in het openbaar stelling worden genomen.

Verder werd opnieuw onderstreept, dat de CPN geen enkele verantwoordelijkheid heeft, of op zich kan nemen, voor gebeurtenissen, die elders plaatsvinden of voor standpunten die door andere communistische partijen worden ingenomen. Elke gedachte, dat er partijen zouden zijn die zich op een bijzondere positie zouden kunnen beroepen of zichzelf en hun politiek tot een voorbeeld, respectievelijk aanwijzing van andere partijen zouden kunnen verklaren, werd onduidelzinnig afgewezen.

Na dit congres heeft de CPN deze autonomie krachtig naar

voren gebracht en verdedigd tegen aanvallen, die erop werden gedaan. Zij heeft er alle consequenties uit getrokken en zal op deze weg voortgaan, omdat de betekenis van deze autonomie steeds duidelijker blijkt. Dit treedt ook naar voren als een analyse van de geschiedenis wordt gegeven, in het bijzonder van de stormachtige dertiger jaren. De memoires van Paul de Groot hebben juist doordat er lessen getrokken werden uit deze bewogen periode, sterke argumenten gegeven voor de verdere ontwikkeling en versterking van de autonomie van de communistische partij.

Samen tegen het Duitse gevaar

Het feit, dat de Oktober-revolutie en de ontwikkeling in de socialistische landen van Oost-Europa en Azië niet kunnen dienen als een blauwdruk die nagevolgd zou kunnen worden in Nederland, betekent niet, dat de arbeidersklasse en progressieve kringen in Nederland geen belangen hebben die volledig met die van de Sowjet-Unie overeenstemmen. Zowel de bevolking van de Sowjet-Unie (en uiteraard ook de andere socialistische landen) als de werkers in ons land hebben er alle belang bij dat de ideeën en verworvenheden van de Oktober-revolutie, die in het begin van dit hoofdstuk al zijn uiteengezet, verder worden ontwikkeld. De ontwikkeling van het socialisme, de overgang naar het communisme en de ontplooiing van de socialistische democratie zijn ook voor de werkers in de kapitalistische landen van groot belang, omdat de successen op dit gebied de betekenis van het socialisme beter doen uitkomen en de kracht van het socialisme als bron voor het behoud van de wereldvrede versterken.

De vriendschap en samenwerking met de volken van de Sowjet-Unie is, nu en direct, van enorme belang bij het in toom houden van de pogingen van de Duitse imperialisten om hun macht uit te breiden en de hegemonie over Europa te verkrijgen.

Door het optreden van de Duitse Bondsrepubliek wordt de nationale zelfstandigheid van Nederland direct bedreigd. Het Duitse imperialistische drijven komt nu reeds tot uiting in de pogingen om Nederland te onderwerpen aan, en in te schakelen bij de Westduitse plannen om door middel van EEG, Euratom en NAVO een heersende rol te vervullen. Daarbij streven de Duitse militaristen ernaar om de beschikking te krijgen over het atoomwapen, waartoe zij bereid zijn allerlei sluiptwegen te gaan.

Deze ontwikkeling van het Duitse imperialisme is een gevaar voor alle volken van Europa. De socialistische landen, en met name de Sowjet-Unie als sterkste macht in het oosten van Europa, zullen zich onherroepelijk tegen deze dreiging moeten wenden, waarbij hun belangen en die van de Nederlandse werkers gelijk zijn.

Dit is ook in de jaren van de tweede wereldoorlog gebleken, toen door de logica der gebeurtenissen de Sowjet-Unie en Nederland in het kader van de anti-Hitler-coalitie gezamenlijk streden tegen de Duitse agressie. Deze gebeurtenissen ontzenuwden alle bakerpraatjes, dat de Sowjet-Unie een gevaar voor, of een vijand van de Nederlandse onafhankelijkheid zou zijn. Zij bleek integendeel de beste bondgenoot te zijn van het voor zijn vrijheid en zelfstandigheid vechtende Nederland.

Thans is dit evenzeer het geval. Het is van het grootste belang, dat om de vrede in Europa en in de wereld te verzekeren, het opdringende Duitse imperialisme een halt

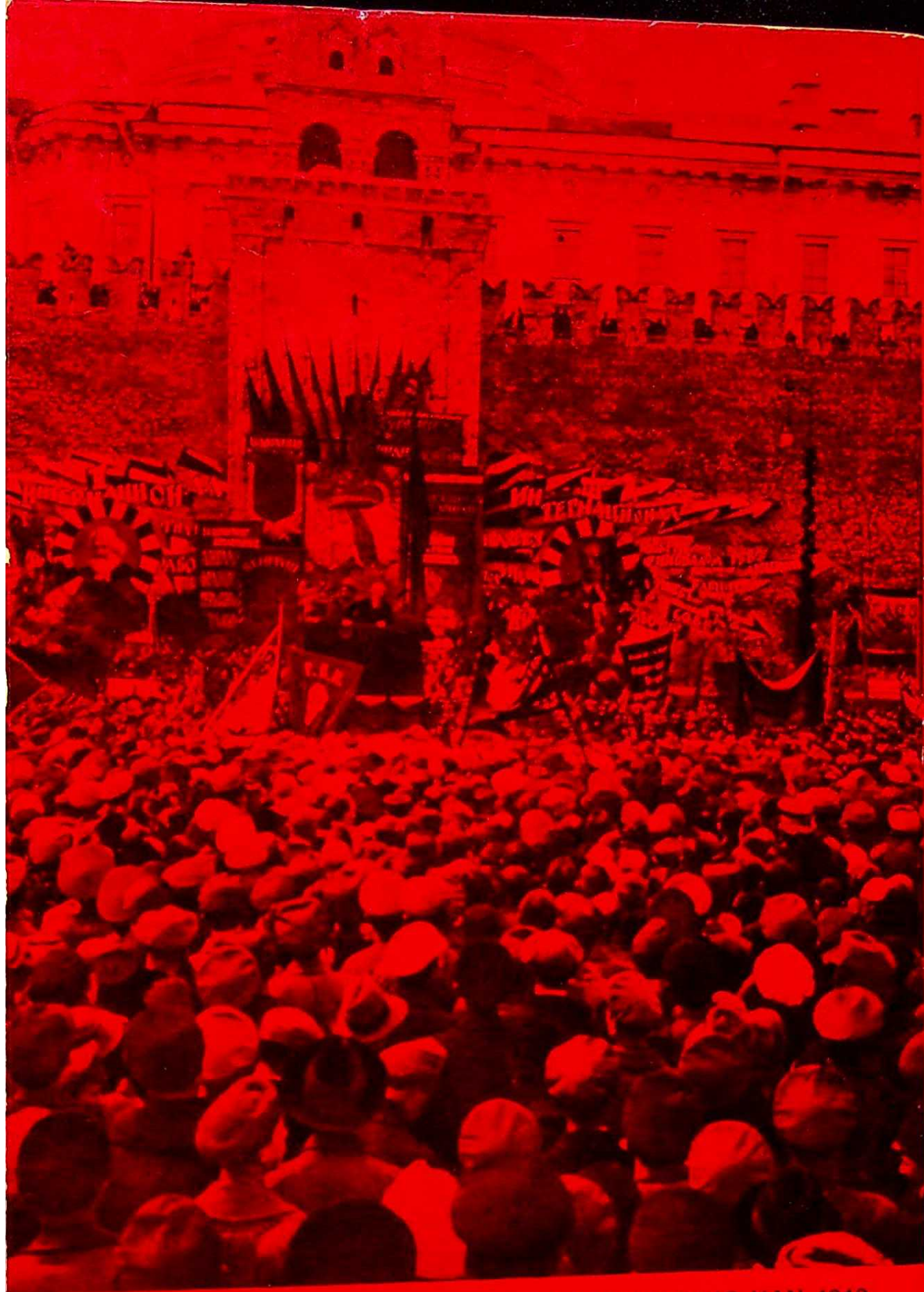
wordt toegeroepen. Dit is mogelijk als de staten van de anti-Hitler-coalitie optreden om te verzekeren dat de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de uitslag van de tweede wereldoorlog, en die neergelegd zijn in het verdrag van Potsdam van 1945, worden benut en nagekomen. Nederland kan daarbij een eigen bijdrage tot ontwapening en vrede leveren door een neutrale staatspolitiek te voeren en ons land atoomvrij te maken en te houden. Dit zou een steen wegnemen onder het gebouw, dat de Duitse imperialisten met gebruikmaking van allerlei troebele 'Europese' ideeën pogen op te richten. Een neutraliteit, die mede door de Sowjet-Unie wordt gewaarborgd, zou helpen om de vrede te beschermen en te verzekeren.

Het gaat daarbij om het leven van ons land en zijn bevolking.

Dit toont opnieuw aan, dat vriendschap en samenwerking met het land, waar de Oktober-revolutie vijftig jaar geleden zegevierde, een Nederlands belang is.

Voor dit Nederlandse belang treden de communisten op. Zij doen dit met de zekerheid, dat de ommekeer die in de wereldgeschiedenis is ingetreden in oktober 1917, zich onherroepelijk zal voortzetten en dat de toekomst is aan socialisme en communisme, waarmee de vrede onverbreekelijk en definitief verbonden zal zijn.

LENIN SPREEKT OP DE 1 MEI MEETING VAN 1919
OP HET RODE PLEIN TE MOSKOU